

**УКРАЇНА І ЕНЕРГЕТИЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО:
ДВА РОКИ В ОЧІКУВАННІ**

ДАНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ БУЛО РЕАЛІЗОВАНЕ ГРОМАДСЬКОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ «ДІКСІ ГРУП» ЗА ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ» В РАМКАХ ПРОЕКТУ «МОНІТОРИНГ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В РАМКАХ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА».

«Діксі Груп» є українським аналітичним центром, який здійснює дослідження та консультації щодо тем інформаційної політики, енергетики, безпеки та інвестицій. Експерти організації задіяні у низці політичних та енергетичних проектів спільно з урядовими структурами, донорськими організаціями та іноземними інвесторами.

Робота «Діксі Груп» має кілька напрямків, серед яких організація заходів та кампаній з інформування громадськості, посилення прозорості енергетики, просування енергоефективності та відновлюваних джерел. Унікальною платформою є інформаційно-аналітичний ресурс «Українська енергетика» (www.ua-energy.org).

«Діксі Груп» не займає жодної політичної позиції; відповідно, всі погляди, висловлені в цій публікації, належать виключно авторам.

За додатковими копіями цього дослідження та інформацією, будь ласка, звертайтеся:

02095 Київ, вул. Срібнокольська 24, а/с 68
author@dixigroup.org

Дослідження також доступне на веб-сайті «Українська енергетика UA-Energy.org» (розділ «Публікації»).

ЗМІСТ

Загальні зауваження	6
Основні висновки	8
Рекомендації	10
Процес імплементації	12
Газова сфера	14
Електроенергія	42
Відновлювані джерела енергії	58
Навколишнє середовище	68
Енергоефективність	88
Нові зобов'язання	110
Відновлювана енергетика	111
Нафта	112
Статистика	113
Список використаних нормативно-правових актів	114

1 лютого 2013 року Україна відзначає другу річницю свого членства в Енергетичному Співтоваристві

Енергетичне Співтовариство – це регіональне об'єднання країн Південно-Східної Європи, створене для соціально-економічної стабільності та безпеки постачань серед країн-членів та Європейського Союзу. Воно засноване у 2006 році строком на десять років, і об'єднує регіональний ринок чисельністю в 73 млн людей. Участь в Співтоваристві вимагає від його членів гармонізації нормативно-правової бази зі стандартами ЄС, імплементацію Другого та Третього енергетичних пакетів. У середньостроковій перспективі Енергетичне Співтовариство має на меті утворити інтегровані енергетичні ринки по всьому регіону.

Для України участь в Співтоваристві дає можливості для запровадження на внутрішньому ринку більшої конкуренції, вищих технічних стандартів і правил регулювання, кращого інвестиційного клімату. Це також означає глибшу інтеграцію українського енергетичного сектору з ринками країн ЄС, посилення власної енергетичної безпеки. Перевагою членства в цій організації є і додаткові можливості для країн-членів у залученні міжнародних кредитів та технічної допомоги.

Ставши повноправним членом Енергетичного Співтовариства, Україна зобов'язалась імплементувати цілу низку європейських директив та регламентів, які б гармонізували її законодавство в сфері енергетики з європейською нормативно-правовою базою. Зміни мали бути запроваджені у сферах газу та електроенергії, навколишнього середовища, відновлювальних джерел енергії. Оцінка динаміки цих змін і є метою цього дослідження.

Підписаний Україною Протокол про приєднання до Енергетичного Співтовариства містить чіткий перелік нормативно-правових актів, які мали бути враховані українським законодавством, і чіткі терміни для цього. «Діксі Груп» вирішила прослідкувати, як кожна з директив ЄС була врахована у роботі відповідальних міністерств та відомств.

Це дослідження розраховане на широку аудиторію: представників державної влади (насамперед, в частині рекомендацій з прискорення процесу імплементації європейських правил в Україні), аналітичних центрів, усіх громадян України, яких цікавить ефективність роботи нинішнього уряду, зокрема в сфері енергетики.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ДОКУМЕНТІВ Директиви, які Україна зобов'язалась імплементувати

ГАЗ	
Другий енергетичний пакет	
Директива 2003/55/ЄС стосовно загальних засад функціонування внутрішнього ринку природного газу	ДО 1 СІЧНЯ 2012 РОКУ
Регламент 1775/2005 про умови доступу до систем транспортування природного газу	
Директива 2004/67/ЄС про заходи із забезпечення безпеки постачання природного газу	
Третій енергетичний пакет	
Директива 2009/73/ЄС стосовно загальних засад функціонування внутрішнього ринку природного газу	ДО 1 СІЧНЯ 2015 РОКУ
Регламент 715/2009 про умови доступу до систем транспортування природного газу	
ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЯ	
Другий енергетичний пакет	
Директива 2003/54/ЄС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії	ДО 1 СІЧНЯ 2012 РОКУ
Регламент 1228/2003 стосовно умов доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії	
Рішення Комісії 2006/770/ЄС, що вносить зміни до додатка Регламенту 1228/2003	
Директива 2005/89/ЄС стосовно заходів для забезпечення безпеки інвестування до системи електропостачання та інфраструктури	

Третій енергетичний пакет

Директива 2009/72/ЕС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії Регламент 714/2009 стосовно умов доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії	ДО 1 СІЧНЯ 2015 РОКУ
---	----------------------

НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Директива 1999/32/ЕС щодо зменшення вмісту сірки у певних видах рідкого палива	ДО 1 СІЧНЯ 2012 РОКУ
Директива 85/337/ЕЕС стосовно оцінки впливу певних державних та приватних проектів на навколишнє середовище з поправками, внесеними Директивою 97/11/ЕС та Директивою 2003/35/ЕС	ДО 1 СІЧНЯ 2013 РОКУ
Директива 79/409/ЕЕС щодо охорони диких птахів	ДО 1 СІЧНЯ 2015 РОКУ (ЛИШЕ П. 4(2))
Директива 2001/80/ЕС стосовно встановлення граничного рівня викидів певних забруднювачів до атмосфери великими спалювальними установками	ДО 1 СІЧНЯ 2018 РОКУ
Директива 2003/35/ЕС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища	

ВІДНОВЛЮВАНА ЕНЕРГЕТИКА

Директива 2003/30/ЕС щодо сприяння використанню біопального та інших відновлюваних видів пального для транспорту	ДО 1 ЛИПНЯ 2011 РОКУ (ПЛАН ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ)
Директива 2001/77/ЕС щодо створення сприятливих умов продажу електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел, на внутрішньому ринку електричної енергії	ДО 1 ЛИПНЯ 2011 РОКУ (ПЛАН ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ)
Директива 2009/28/ЕС щодо стимулювання використання енергії з відновлюваних джерел, внесення змін та подальшої заміни директив 2001/77/ЕС та 2003/30/ЕС	ДО 1 СІЧНЯ 2014 РОКУ

ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Директива 2010/31/EU щодо енергетичних характеристик будівель	
Директива 2006/32/ЕС щодо кінцевої ефективності використання енергії та енергетичних послуг	
Директива 2010/30/EU щодо маркування енергетичної продукції	
Директива 2002/40/ЕС щодо енергетичного маркування побутових електричних плит	
Директива 98/11/ЕС щодо енергетичного маркування побутових ламп	
Директива 96/60/ЕС щодо енергетичного маркування побутових комбінованих пральних та сушильних машин	
Директива 95/13/ЕС щодо енергетичного маркування електричних барабаних сушарок	
Делегований Регламент 626/2011 щодо енергетичного маркування кондиціонерів	
Делегований Регламент 1059/2010 щодо енергетичного маркування побутових посудомийних машин	
Делегований Регламент 1060/2010 щодо енергетичного маркування побутового холодильного обладнання	
Делегований Регламент 1061/2010 щодо енергетичного маркування побутових пральних машин	
Делегований Регламент 1062/2010 щодо енергетичного маркування телевізорів	

НАФТА

Директива 2009/119/ЕС щодо встановлення зобов'язань з підтримки мінімальних запасів нафти та/або нафтопродуктів	ДО 1 СІЧНЯ 2023 РОКУ
---	----------------------

СТАТИСТИКА

Директива 2008/92/ЕС щодо процедур Співтовариства для покращення прозорості цін на газ і електроенергію для промислових кінцевих користувачів	ДО 31 ГРУДНЯ 2013 РОКУ
Регламент 1099/2008 щодо енергетичної статистики	ДО 31 ГРУДНЯ 2013 РОКУ

ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАЖЕННЯ

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У 2012 РОЦІ

**ДИРЕКТИВИ 85/337/ЕЕС,
1999/32/ЕС, 2003/54/ЕС,
2004/67/ЕС, 2008/92/ЕС,
2009/28/ЕС, 2009/72/ЕС,
2009/73/ЕС**

**РЕГЛАМЕНТИ 1099/2008,
714/2009, 715/2009**

**ДИРЕКТИВИ 79/409/ЕС,
2001/77/ЕС, 2001/80/ЕС,
2003/30/ЕС, 2003/55/ЕС,
2005/89/ЕС, 2006/32/ЕС,
2010/30/EU, 2010/31/EU**

**РЕГЛАМЕНТИ
1228/2003, 1775/2005**

**ЗВІТ ПРО
БЕЗПЕКУ
ПОСТАЧАНЬ**

Єдиного джерела, де б містилась інтегрована інформація про стан імплементації директив, немає. Вона розпорошена по звітах, інших робочих документах органів влади, і мало пов'язана між собою. Складається враження, що кожне з відповідальних відомств працює з виконанням директив атомізовано, а всередині міжвідомчих робочих груп немає тісної комунікації.

Для проведення максимально об'єктивного аналізу, експерти «Діксі Груп» застосували кілька способів отримання інформації. Перший – **аналіз нормативних та робочих документів міністерств та відомств, які є у відкритому доступі на офіційних сайтах.** Такими є розпорядження та постанови Кабінету Міністрів, накази міністерств, постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), звіти відомств про роботу в 2011-12 роках.

Другим способом було використання, відповідно до Закону «Про доступ до публічної інформації», **інформаційних запитів до відповідальних міністерств та відомств** з проханням надати необхідні матеріали про стан виконання кожної з директив. «Діксі Груп» надіслала інформаційні запити ключовим міністерствам і відомствам, відповідальним за імплементацію директив. Оскільки більшість відповідей не містила вичерпного переліку зроблених кроків, «Діксі Груп» не може стверджувати, що зазначені у цьому дослідженні документи складають вичерпний перелік заходів на виконання Україною зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством.

Вчасність і повнота відповідей на запити дозволили оцінити і рівень відкритості відомств. Найбільш публічним та готовим надавати інформацію про роботу виявилось Мінекономіки. Міністерство енергетики та вугільної промисловості продемонструвало найбільшу закритість до громадськості, хоча саме воно відповідає за виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством і володіє найбільш повною інформацією про цей процес. Попросивши додатковий час для опрацювання інформаційного запиту, міністерство у відповіді послалось на висновки звіту, опублікованого Енергетичним Співтовариством.

Для верифікації отриманих результатів та більш об'єктивного їх висвітлення, до участі в проекті було **запрошено українських та іноземних незалежних експертів.** Кожен із них дав власну оцінку імплементації директив в Україні.

Оскільки Україна з 2011 року є повноцінним членом Енергетичного Співтовариства, експерти «Діксі Груп» також оцінили **основні події та рішення в енергетичному секторі України** протягом минулого року на предмет їх відповідності європейським принципам та нормам.

1. У той час як Енергетичне Співтовариство динамічно запроваджує нові ініціативи та цілі, Україна все більше відстає від цього темпу.

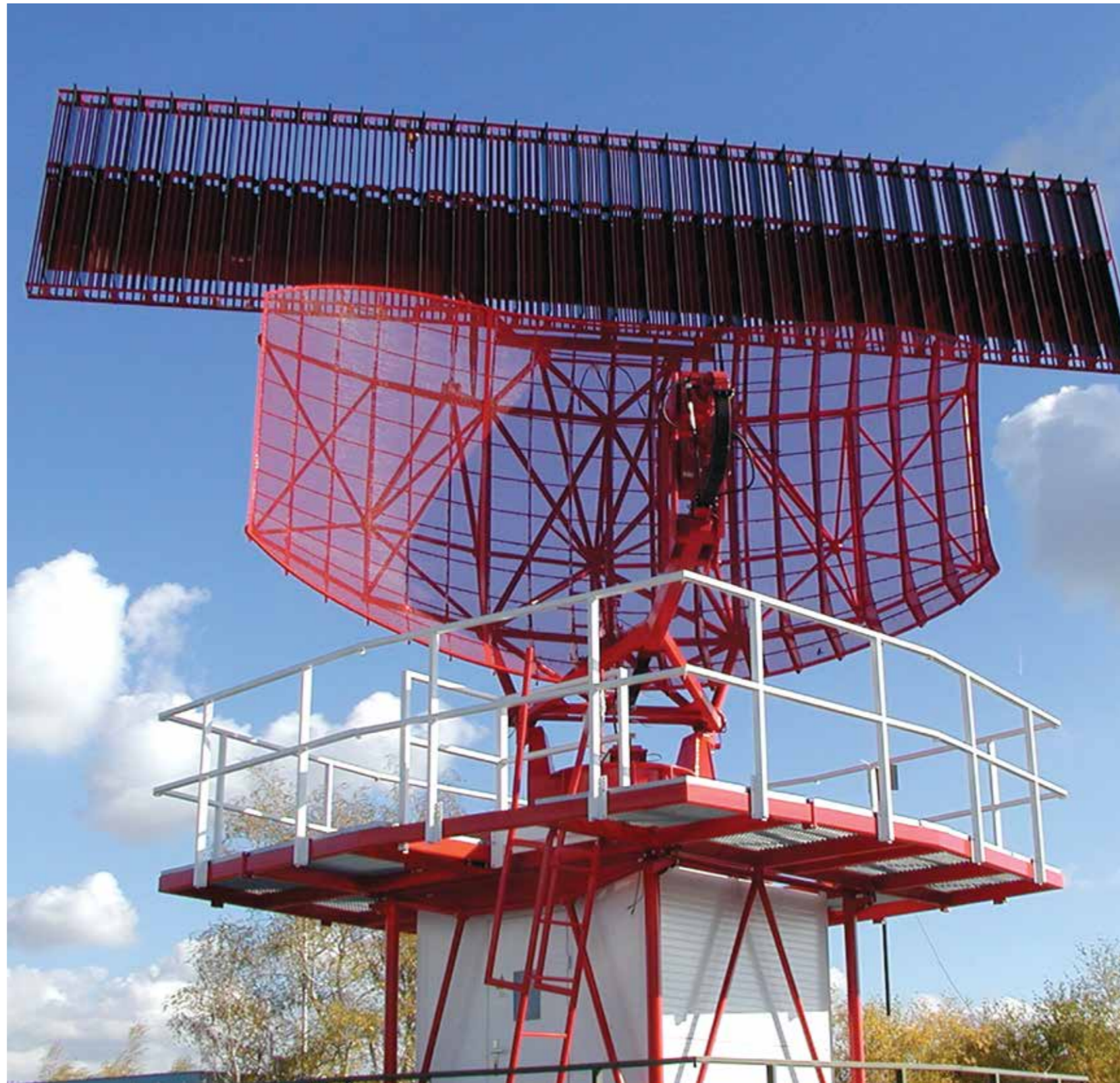
Протягом 2012 року Енергетичним Співтовариством було прийнято рішення про імplementацію нових Директив ЄС, ухвалено Регіональну стратегію. Український уряд активно коментував ці ініціативи, але давав стримані обіцянки щодо термінів їх запровадження. Досі немає чіткої позиції щодо імplementації Третього енергетичного пакету, а плани об'єднання українського енергоринку з європейським поставлені на паузу як мінімум до 2015 року.

2. У середині країни процес реформ є хаотичним.

Міністерства і відомства не узгоджують позиції, а конфліктують за стратегічно важливі цілі (наприклад, щодо частки відновлюваних джерел енергії в енергетичному балансі у майбутньому); проекти законів з реформування ринку не розглядаються як першочергові в парламенті і часто відкликаються; затвердження планів, а потім їх виконання зтягується і переноситься на наступний період. Попри зусилля окремих відомств, така невпорядкованість відтягує в часі та погіршує якість реформ, які мали бути запроваджені на виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством.

3. Зміни, які запроваджуються, не завжди повною мірою відповідають вимогам ЄС.

Приватизація, що відбулась в 2012 році в сфері енергетики, на думку експертів, сприяла

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

монополізації ринку, а не конкуренції, прийнятий Порядок визначення гарантованих постачальників природного газу містить певні недоліки, на які вказав Секретаріат Енергоспівтовариства. Аналогічні претензії були висловлені до Порядку доступу до ГТС та проекту Національного плану дій з енергоефективності, що потребують вдосконалення. Це означає, що навіть прийняті документи вимагають додаткового аналізу і перегляду.

4. Уряд не повною мірою використовує допомогу міжнародних експертів.

В Україні працювали і працюють ціла низка міжнародних програм сприяння реформам, але розроблені в їх рамках проекти документів або не впроваджуються, або зазнають суттєвих змін у процесі подальшого обговорення. Така ситуація не дозволяє ефективно використовувати міжнародний досвід і кращі практики втілення реформ в енергетичному секторі.

5. Проблемою є неналежне інформування урядом громадськості про процес виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством.

Відповіді міністерств (окрім Міністерства економіки) на інформаційні запити були загальними і не давали вичерпної відповіді на важливі для суспільства питання. Деякі урядові документи (Звіт про безпеку постачання, плани імplementації директив 2001/77/ЄЕС та 2003/30/ЄС) можна знайти лише на сайті Енергетичного Співтовариства. Про проблему отримання інформації від України йдеться й у звіті Енергетичного Співтовариства за підсумками 2012 року. Така закритість також не відповідає європейським принципам ведення політики і сприяє неналежному виконанню взятих на себе зобов'язань.

1. Органам влади варто бути більш скоординованими та узгоджувати свої дії у рамках виконання вимог Енергетичного Співтовариства.

Цього можна досягнути шляхом призначення єдиного урядового координатора, відповідального за реалізацію зобов'язань України в енергетичному секторі. Високий посадовий статус і повноваження такого координатора допоможуть більш цілісно моніторити процес імплементації директив, супроводжувати прийняття тих нормативно-правових актів, які є критично важливими для запровадження європейських стандартів функціонування енергетичного сектору. Механізм узгодження позицій доцільно вибудувати на основі вже існуючої Міжвідомчої комісії з питань розвитку енергетики – в оновленому складі та з новими завданнями.

2. Публічність є необхідним кроком для такої координації. Доцільно створити окремий інформаційний ресурс або спеціалізований розділ на існуючих ресурсах, який би забезпечував вільний доступ до документів, що розробляються в рамках членства України в Енергетичному Співтоваристві. Це полегшить розуміння ситуації як для самого Енергетичного Співтовариства, так і для представників різних відомств, експертів і журналістів, що цікавляться даним питанням. При цьому важливо організувати роботу з широкими колами громадськості, щоб донести до них суть реформ простою і зрозумілою мовою.

3. Щоб «встигати» за Енергетичним Співтовариством, Україна повинна пришвидшити темп реформ. Протягом найближчих трьох-чотирьох місяців мають бути доопрацьовані і

прийняті найважливіші документи для подальших реформ – це Закон «Про функціонування ринку електричної енергії», Національний план дій з енергоефективності, програма реструктуризації НАК «Нафтогаз України». Для того, щоб уникнути затягування процесу надалі, варто також якнайшвидше опублікувати Національний план дій на 2013 рік у рамках Програми економічних реформ на 2010-2014 роки, а також відповідні плани із відповідними планами дій на рівні окремих міністерств та відомств.

4. Урядові документи на виконання вимог Енергетичного Співтовариства мають бути оновлені. У зв'язку з прийняттям нових Директив, доцільно оновити Розпорядження Кабміну № 733-р від 3 серпня 2011 року «Про затвердження Плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Дого-

вору про заснування Енергетичного Співтовариства», доповнивши його новими документами та встановивши чіткий графік їх імплементації.

5. Україні також доцільно визначитись із виконанням Третього енергетичного пакету. З одного боку, урядовці озвучували заяви про імплементацію Україною цих вимог, з іншого – офіційне листування свідчить, що однозначного приєднання до Третього пакету ще не відбулось. Окрім обґрунтованої позиції щодо очікуваних термінів запровадження реформ, на розгляд Енергетичного Співтовариства варто представити план виконання відповідних заходів.

2012

ПРОЦЕС ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ: ОСНОВНІ ЕТАПИ

12 БЕРЕЗНЯ – Указ Президента № 187/2012 «Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

15-16 БЕРЕЗНЯ – робоча зустріч в Києві Міністерства енергетики і вугільної промисловості з представниками Місії Секретаріату Енергетичного Співтовариства в Україні. Обговорено питання співробітництва у сфері електроенергетики, мит та кількісних обмежень імпорту та експорту енергопродуктів, положень Директиви 2009/119/ЄС стосовно стратегічних запасів нафти, а також започаткування роботи у рамках робочої групи із соціальних питань.

22 БЕРЕЗНЯ – Шостий спільний звіт Україна-ЄС: «Для України важливо забезпечити подальший поступ у виконанні вже прийнятих нею зобов'язань... На порядку денному залишається виконання значного обсягу робіт з підготовки та прийняття законів, вторинного законодавства та регулятивних норм, що має відбуватися у вигляді належних консультацій із Секретаріатом Енергетичного Співтовариства.»

21-23 БЕРЕЗНЯ – 24-те засідання Групи високого рівня Енергетичного Співтовариства. Обговорювалась низка питань, визначених пріоритетом на поточний рік та стан виконання країнами-учасницями своїх зобов'язань у рамках Договору. Заява про те, що «модернізація української газотранспортної системи та збільшення її ефективності посилить та буде підтримувати енергетичну безпеку регіону».

28 БЕРЕЗНЯ – Розпорядження Кабінету Міністрів № 156-р «Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу».

28 БЕРЕЗНЯ – Проект розпорядження Кабінету «Про схвалення проекту Концепції Державної цільової програми обмеження викидів деяких забруднюючих речовин в атмосферу з великих спалювальних установок електроенергетичного сектору (ТЕС, ТЕЦ) України»

29 БЕРЕЗНЯ – Постанова НКРЕ №305 «Про визначення ступеня кваліфікації споживачів природного газу»

5 КВІТНЯ – Розпорядження Кабінету Міністрів № 184-р «Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік».

18 КВІТНЯ – День України в Енергетичному Співтоваристві. Під час вказаного заходу були підведені перші підсумки членства України в організації.

19 КВІТНЯ – Постанова НКРЕ №420 «Про затвердження Порядку доступу до Єдиної газотранспортної системи України»

18 ЧЕРВНЯ – Лист заступника міністра енергетики В.Макухи до Секретаріату Співтовариства: «Окремо хотілось би наголосити, що оскільки українська сторона не приєдналась до Рішення Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства про імплементацію Третього енергетичного пакету ЄС для внутрішнього ринку, Україна має намір утриматися від коментарів стосовно схвалення Процедурного акту щодо правил для схвалення Керівних принципів та Кодексів мереж в Енергетичному Співтоваристві...».

19 ЧЕРВНЯ – Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо виробництва та використання моторних палив з вмістом біокомпонентів»

21 ЧЕРВНЯ – 25-те засідання Групи високого рівня Енергетичного Співтовариства. Розглядалися проекти рішень щодо впровадження у національне законодавство країн-учасниць Договору Директив 2009/28/ЄС, 2009/119/ЄС, 2008/92/ЄС, та Регламенту 1099/2009. Документи стосуються нафтової галузі, відновлюваних джерел енергії, енергетичної статистики, а також охорони навколишнього середовища.

21 ЧЕРВНЯ – внесення змін до Закону України «Про природні монополії» в частині запровадження стимулюючого регулювання.

25 ЛИПНЯ – Постанова Кабінету Міністрів № 705 «Про порядок визначення гарантованих постачальників природного газу»

1 СЕРПНЯ – Розпорядження Кабінету Міністрів № 525-р «Про затвердження плану заходів щодо зменшення вмісту сірки в деяких видах рідкого палива відповідно до вимог Директиви 1999/32/ЄС»

19 ЖОВТНЯ – Звіт МЕА: «Імплементация вимог Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, і навіть більше – реформа газового сектору в частині забезпечення більшого рівня відкритості, конкуренції, передбачуваності та ефективності, – є надзвичайно важливим для енергетичної безпеки України, економічного зростання та розвитку».

18 ЖОВТНЯ – 10-а Міністерська Рада Енергетичного Співтовариства. Прийнято Регіональну енергетичну стратегію та затверджено цілі країн-членів з відновлюваних джерел енергії. Документ передбачає, що частка відновлюваних джерел енергії в енергобалансі України має досягти 11% до 2020 року.

28 ЖОВТНЯ – Заява Посла РФ в Україні Михайла Зурабова: «Обговорюється ідея про те, що може бути створений газовий консорціум... створення такого консорціуму передбачає врегулювання питання, пов'язаного з тими обмеженнями, які містяться в так званих Другому й Третьому енергопакетах, які не дають можливості «Газпрому» бути учасником цього газового консорціуму»

17 ГРУДНЯ – Наказ Міністерства екології та природних ресурсів № 659 «Щодо затвердження Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)».

2013

ГАЗОВА СФЕРА

ДИРЕКТИВА 2003/55/ЕС

ДИРЕКТИВА 2003/55/ЕС ЩОДО ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД ФУНКЦІОНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Директива встановлює основні принципи ринкової лібералізації:

- **Незалежний регулятор.** Оскільки регулятори є відповідальними за дотримання принципів недискримінаційності, прозорості та конкуренції на ринку газу, за розрахунок та встановлення тарифів, а також наділені повноваженнями з вирішення спорів, їх діяльність повинна бути незалежною від учасників ринку та органів влади.
- **Рівний доступ.** Директива закріплює право недискримінаційного доступу третіх сторін до систем транспортування та розподілу газу, а також LNG-терміналів на прозорих комерційних умовах та під контролем регулятора. Таким чином, споживачі вільні обирати своїх постачальників, незалежно від того, де видобувається газ. Доступ до потужностей зі зберігання газу визначається спеціальними умовами, за якими доступ гарантується на основі договору або відповідного законодавчого регулювання.
- **Незалежність системних операторів.** Компанії-оператори систем передачі, зберігання, збуту газу та LNG-терміналів відповідають за управління, підтримку та розвиток даних систем. Вони повинні гарантувати безпеку, надійність, ефективність та взаємопов'язаність потужностей, а також недискримінаційний доступ для всіх користувачів.
- **Розділення вертикально-інтегрованих компаній.** Для уникнення будь-якої дискримінації та уможливлення вільного доступу діяльність таких компаній з транспортування та розподілу має бути юридично та функціонально відокремлена від інших видів діяльності (видобування та постачання). У т.ч. відокремлення стосується процедур прийняття рішень та бухгалтерської звітності, але не права власності.
- **Захист споживачів.** Директива визначає спільний перелік стандартів із забезпечення високого рівня захисту споживача, зокрема право на зміну постачальника, прозорі умови контрактів, загальне інформування, механізми вирішення спорів тощо, а також визначає належний рівень захисту особливо вразливих категорій споживачів (напр., з метою уникнення відключень).
- **Обмін інформацією.** Системні оператори зобов'язані надавати іншим операторам інформацію, необхідну для безпечного та ефективного функціонування пов'язаних систем транспортування/збуту.

Відповідно до Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, імплементація Директиви мала відбутись до 1 січня 2012 року. При цьому зобов'язання України щодо лібералізації ринку є покровим, відповідно до набуття статусу кваліфікованих споживачів:

- з 1 січня 2012 року – усіма споживачами, які здійснюють споживання не для побутових цілей;
- з 1 січня 2015 року – усіма без винятку споживачами.

Прийнятий 8 липня 2010 року **Закон «Про засади функціонування ринку природного газу»** наближає Україну до правил, за якими працює європейський ринок газу. Закон містить більшість вимог, зафіксованих у Брюссельській декларації, яку Україна та ЄС схвалили у березні 2009 року. Він також відповідає основним засадам, на яких побудована Директива 2003/55/ЄС, попри окремі невідповідності та винятки¹.

Наприкінці 2010 року Україну відвідала низка місій Секретаріату Енергетичного Співтовариства, які аналізували правове регулювання газового ринку. У результаті для кожної з газових асquis були розроблені плани дій та моніторингові таблиці, а у березні 2011 року – «дорожні карти». Останні документи містили детальні, постатейні рекомендації із внесення змін до законодавства України, в т.ч. Закону «Про засади функціонування ринку природного газу» з метою приведення його положень у повну відповідність з Директивою 2003/55/ЄС.

Протягом 2011-2012 років до Закону «Про засади функціонування ринку природного газу» було внесено кілька суттєвих змін²:

- передбачено, що постачання і розподіл газу для всіх категорій споживачів здійснюються

виключно за умови його комерційного обліку, визначено графік та джерела фінансування переходу до повного обліку;

- передбачено можливість вільно експортувати товарний природний газ в межах прогнозного річного балансу надходження та розподілу;
- захищено поточні рахунки із спеціальним режимом використання гарантованих постачальників та НАК «Нафтогаз України» (кошти на них не можуть арештовуватися або стягуватися, операції з ними не підлягають зупиненню);
- врегульовано питання приєднання об'єктів газоспоживання (газопостачання) до Єдиної газотранспортної системи України, оплати послуг з приєднання;
- визначено окремий режим діяльності учасників угод про розподіл продукції, розширено перелік причин відмови в наданні доступу до Єдиної газотранспортної системи України.

Відповідно до Плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, відповідальними за приведення нормативно-правової бази щодо внутрішнього ринку природного газу відповідно до вимог Директиви 2003/55/ЄС були НКРЕ, Міненерговугілля, НАК «Нафтогаз України». За даними Секретаріату Енергетичного Співтовариства, це означає імплементацію не менш ніж 38 нормативно-правових актів вторинного законодавства.

Проекти більшості нормативно-правових актів розробляються і оприлюднюються, але не приймаються урядом вчасно. Планом діяльності Міністерства енергетики та вугільної промисловості з підготовки регуляторних актів на 2011 рік (Наказ № 19 від 16.03.2011) таких передбачалося 4, план на 2012 рік (Наказ №47 від 23.01.2012) містив уже 6 позицій, з яких 2 повторювали завдання попереднього року. Станом на січень 2013 року, проекти усіх документів оприлюднені у встановленому порядку на веб-

¹ Детальний аналіз див. у публікаціях DiXi Group «Закон про ринок газу в Україні: чи відповідає він європейським правилам» (<http://ua-energy.org/post/1662>), а також аналітичній записці щодо стану реалізації закону (<http://ua-energy.org/post/25120>).

² <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2467-17>

сайті Міненерговугілля³. Серед них варто відзначити проект Наказу «Про затвердження Порядку експорту товарного природного газу», проект Постанови Кабміну «Про внесення змін до постанови Кабміну від 27 грудня 2001 року № 1729 «Про забезпечення споживачів природним газом», проект Наказу про скасування Наказу Мінпаливенерго від 5 серпня 2002 р. № 469, які спрямовані на збільшення конкуренції на ринку газу, створення єдиного підходу до взаємовідносин усіх учасників газового ринку, диверсифікації поставок природного газу, повнішого задоволення потреб споживачів у силовині та паливно-енергетичних ресурсах.

Із розроблених документів прийнято **Постанову Кабінету Міністрів від 21 листопада 2012 року № 1062 «Про затвердження Порядку створення страхового запасу природного газу»** (див. розділ про впровадження Директиви 2004/67/ЄС) та **Постанову Кабінету Міністрів від 25 липня 2012 року № 705 «Про порядок визначення гарантованих постачальників природного газу»**. Останній документ розділив ринок на два сегменти:

- промислові споживачі, річний обсяг споживання газу яких перевищує 3 млн. кубометрів (великий бізнес) та підприємства, що здійснюють виробництво теплової енергії (теплокомуненерго) – гарантованим постачальником виступає НАК «Нафтогаз України»;
- інші споживачі (населення, бюджетні організації, малий та середній бізнес) – гарантованими постачальниками газу виступають суб'єкти господарювання, що отримали ліцензію на постачання газу за регульованим тарифом та провадять діяльність на затвердженій НКРЕ території (міськ- та облгази).

За даними Звіту Енергетичного Співтовариства про впровадження асquis у 2012 році⁴, 52 ліцензованих постачальників працюють за регульованим тарифом, а кількість незалежних постачальників, що провадять діяльність за нерегульованим тарифом, перевищує 330.

³ http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/category?jsessionid=FB599814C7EFD95DF9CC0C29A4620A4F7cat_id=35082

⁴ Annual Report on the Implementation of the Acquis under the Treaty Establishing the Energy Community, 10th MC/18/10/2012 Annex 15-15A/17.09.2012

Автори звіту позитивно відзначають, що право власності на розподільні мережі не є передумовою для отримання ліцензій на постачання. Проте, Постанова містить низку недоліків: не уточнено роль гарантованих постачальників після повної лібералізації ринку, введено дискримінацію за територіальним принципом (один гарантований постачальник в адміністративно-територіальній одиниці), постачання газу за регульованими цінами може створити перешкоди для нових учасників ринку. Україні рекомендують запровадити правила, за якими гарантований постачальник або обирається в ході відкритого тендеру, або всі постачальники, що відповідають однаковим (прозорим) критеріям, отримують такий статус.

Головним осередком розробки вторинного законодавства для нового ринку газу є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики. У 2011 році НКРЕ були прийняті більше 16 постанов, у 2012 – 10 постанов (з 20 запланованих), на 2013 рік заплановано розробити 14 постанов, 8 з яких вже існують у вигляді проектів.

Одним із механізмів прийняття законодавства відповідно до вимог Директиви 2003/55/ЄС є **робота проектів Твіннінг**. Результатом проекту «Посилення регуляторної та юридичної спроможності НКРЕ щодо регулювання газового сектору» (2010-2011 рр.) стала оцінка законодавства газового сектору щодо його відповідності асquis communautaire, підготовка проектів методології стимулюючого регулювання газорозподільних компаній, моніторингу та регулювання якості послуг з постачання газу, розробка проекту Річного Звіту з моніторингу відповідно до положень ст. 25 Директиви 2003/55/ЄС⁵.

З вересня 2011 року до вересня 2012 року було реалізовано новий проект Твіннінг з бюджетом у майже 600 тис. євро⁶ «Надання допомоги НКРЕ щодо забезпечення виконання газового законодавства у відповідності з положеннями

⁵ Twinning «Посилення регуляторної та юридичної спроможності НКРЕ щодо регулювання газового сектору» (2009-2011 рр.) // НКРЕ (<http://www.nerc.gov.ua/?id=4683>)

⁶ Див. Шостий спільний звіт Україна – ЄС «Про хід реалізації положень Меморандуму про взаєморозуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній сфері протягом 2011 року»

Договору про заснування Енергетичного Співтовариства», який посприяв НКРЕ у розробці вторинного законодавства. У рамках проекту розроблено проекти постанов НКРЕ «Про затвердження Порядку розрахунку плати за приєднання об'єктів замовників до газових мереж», зміни до постанови НКРЕ «Про затвердження Порядку доступу до Єдиної газотранспортної системи України», а також пропозиції щодо методології розрахунку дво- та триставкових тарифів для українських газорозподільних компаній (з урахуванням впливу на ціну природного газу для споживачів)⁷.

Загалом у 2011-2012 роках **НКРЕ прийняла або внесла зміни до наступних документів:**

- Ліцензійні умови провадження господарської діяльності зі зберігання, транспортування, постачання та розподілу газу;
- Типові договори на купівлю-продаж, транспортування, зберігання, розподіл, постачання газу;
- Порядок формування, розрахунку та встановлення цін на газ для видобувних компаній;
- Порядок формування роздрібних цін на газ для населення;
- Порядок формування тарифів на транспортування, розподіл, постачання, закачування, зберігання та відбір газу;
- Порядок формування інвестиційних програм;
- Порядки відшкодування збитків;
- Правила користування природним газом для юридичних осіб;
- Порядок доступу до ЄГТСУ (див. розділ про впровадження Регламенту 1775/2005);
- Визначення ступеня кваліфікації споживачів природного газу;

⁷ Twinning «Надання допомоги Національній комісії регулювання електроенергетики щодо забезпечення виконання газового законодавства у відповідності з положеннями Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» (2011 -2012 рр.) // НКРЕ (<http://www.nerc.gov.ua/?id=4684>)

- Алгоритм розподілу коштів, що надходять на поточні рахунки із спеціальним режимом використання;
- Форми звітності та інструкції щодо їх заповнення.

Окремі документи змінили за даний період дві редакції. За оцінкою Енергетичного Співтовариства, станом на вересень 2012 року НКРЕ прийняла 16 з 18 нормативно-правових актів вторинного законодавства, передбачених Законом про ринок газу. Повний перелік можна переглянути наприкінці документу.

Окремої уваги заслуговує **Постанова НКРЕ №305 «Про визначення ступеня кваліфікації споживачів природного газу»** від 29 березня 2012 року, якою визначено наступні ступені кваліфікації:

- I – промислові споживачі та інші суб'єкти господарювання (з 1 травня 2012 року);
- II – установи та організації, що фінансуються з державного і місцевих бюджетів (з 1 січня 2013 року);
- III – суб'єкти господарювання, які виробляють теплову енергію, виходячи з обсягу виробництва та надання населенню послуг з опалення та гарячого водопостачання, за умови ведення такими суб'єктами обліку (з 1 січня 2014 року);
- IV – усі побутові споживачі (з 1 січня 2015 року).

Відповідно до постанови, уже сьогодні промислові споживачі та бюджетні установи й організації можуть самостійно обирати постачальників газу. Попри це, незалежна оцінка показує, що таким вибір може бути обмеженим⁸.

Звіт Енергетичного Співтовариства про впровадження асquis у 2012 році вказує, що регулювання повинно слідувати вузьким рамкам і критеріями, визначеними ст. 3 Директиви

⁸ Див. аналітичну записку DiXi Group щодо стану реалізації Закону «Про засади функціонування ринку газу» // Українська енергетика (<http://ua-energy.org/post/25120>)

2003/55/EC, а обмеження права постачальників на вибір покупця та продаж газу за вільно встановленими цінами виходить за ці межі. Плутанину, неправильне розподілення прав і обов'язків може викликати невідповідність термінології: зокрема, дефініція «клієнт» радше відповідає терміну «користувач системи» Директиви 2003/55/EC, тоді як дефініція «споживач», що використовується в українському законодавстві, відповідає європейському терміну «кінцевий споживач» та не включає оптових споживачів. Автори звіту також наголошують на відсутності запроваджених принципів розподілу пропускнуої спроможності та управління перевантаженнями, вимог до прозорості, а також правил щодо торгівлі на вторинному ринку.

Ключовою складовою виконання вимог Директиви є **юридичне та функціональне розділення діяльності вертикально-інтегрованих компаній з постачання і транспортування газу**. У випадку України предметом реформування є Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України». У вересні 2011 року Президент України доручив до 1 жовтня подати на розгляд Керуючої ради Комітету з економічних реформ проект програми реформування НАК «Нафтогаз України», який мав містити дані щодо інвентаризації активів НАК, її дочірніх підприємств та розподілу активів на профільні та непрофільні, передбачати пропозиції щодо подальшого використання непрофільних активів та щодо моделі реалізації державними підприємствами функцій у нафтогазовій сфері⁹.

У листопаді 2011 року Кабінет Міністрів вніс до Верховної Ради **законопроект №9429 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою забезпечення реформування нафтогазового комплексу»**, що надавав право уряду реорганізувати державні підприємства, дочірні підприємства НАК «Нафтогаз України», що займаються транспортуванням магістральними та/або розподільними трубопроводами та зберіганням у підземних газосховищах, а також самої НАК за рішенням Кабміну. Хоча в пояснювальній записці до за-

⁹ Доручення Президента України «Щодо підготовки проекту програми реформування НАК «Нафтогаз України»» (<http://www.president.gov.ua/documents/13965.html>)

конопроекту аргументом його схвалення є виконання умов Енергетичного Співтовариства, нові повноваження Кабінету Міністрів не відповідають вимогам жодної з Директив. Документ був прийнятий у квітні 2012 року, коли було внесено зміни до ст. 7 Закону України «Про трубопровідний транспорт» (Закон №4658 від 13 квітня 2012 року).

Розпорядження Кабінету Міністрів від 5 квітня 2012 року № 184-р «Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік» та Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки. передбачали, що у травні мала бути затверджена і почати впроваджуватись програма реформування «Нафтогазу».

У Наказі Міненерговугілля №291 від 10.05.2012, який розписує виконання плану на галузевому рівні, очікувалося до 10 травня розробити та внести на розгляд Кабміну проекту постанови про затвердження програми реформування, до 10 вересня – внести на розгляд Верховної Ради законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування.

У червні 2012 року **Розпорядженням Кабінету Міністрів №360 прийнято рішення про юридичне відокремлення підрозділів НАК «Нафтогаз»**, що займаються транзитом, зберіганням газу та видобуванням (відповідно, «Укртрансгаз» та «Укргазвидобування»), шляхом перетворення їх із дочірніх компаній у публічні акціонерні товариства. ПАТ несе відповідальність лише майном товариства, що належить йому на правах власності, правління може приймати самостійні рішення (в рамках політики зборів акціонерів) і може залучати інвестиції як від власних акціонерів, так і сторонніх інвесторів. Завдання нового статусу «Укртрансгазу» та «Укргазвидобування» не пояснили ні уряд, ні профільне міністерство, тому незрозуміло, як ці зміни будуть гармонізувати механізм роботи підприємств з вимогами Директиви 2003/55/EC та Брюссельської декларації.

Згідно зі Звітом Міненерговугілля за III квартал 2012 року, НАК «Нафтогаз України» наказом

від 3.07.2012 № 189 затвердила план заходів щодо реорганізації дочірніх компаній. Саме відомство 18 липня видало накази № 529 та 530, якими передбачено заходи щодо припинення діяльності зазначених дочірніх компаній, здійснення заходів щодо їх реорганізації і державної реєстрації припинення діяльності у встановленому законодавством порядку. 26 липня 2012 року наказом Міністерства енергетики було припинено діяльність «Газу України» (початок ліквідації почався ще у жовтні 2011 року). Наприкінці грудня 2012 року було офіційно повідомлено, що «Укргазвидобування» і «Укртрансгаз» реорганізувалися в публічні акціонерні товариства.

8 серпня 2012 року Розпорядженням Кабінету Міністрів № 542-р НАК «Нафтогаз України» спільно з Міністерством енергетики, Міністерством економіки та Фондом держмайна було доручено провести інвентаризацію майна, яке не використовується в основній виробничій діяльності державного холдингу та його дочірніх компаній. Відповідно до Наказу Міністерства енергетики №690 від 7 вересня було створено відповідну робочу групу, якій до 15 жовтня мали надійти переліки непрофільних активів разом з пропозиціями щодо їх реалізації/використання. У свою чергу, робоча група мала розглянути пропозиції та подати в установленому порядку ті з них, що потребують прийняття рішення Кабміном. Станом на січень 2013 року, у відкритому доступі немає жодних проектів таких рішень.

Паралельно з балансу НАК «Нафтогаз України» було знято низку активів. У серпні 2012 року Постановою Кабінету Міністрів № 713 Фондові держмайна було передано пакети акцій двох ТЕЦ, а Постановою Кабінету Міністрів № 770 підприємствам із газопостачання та газифікації (обл- та міськгазам) було передано на правах господарського відання газорозподільні мережі, які не підлягають приватизації. Останній документ так і не вирішив питання статусу газорозподільних мереж, хоча Наказ Міністерства енергетики №291 від 10.05.2012 передбачав розробку та внесення на розгляд Кабміну проекту нормативно-правового акта щодо врегулювання питання їх використання за довгостроковими договорами оренди чи концесії або їх приватизації.

Таким чином, в структурі НАК «Нафтогаз України» не залишилося дочірніх компаній: всі вони функціонують як ПАТ або ДП (державні підприємства). За даними Енергетичного Співтовариства, холдинг готується до розділення діяльності на три незалежні складові – транспортування, видобуток і постачання. Водночас, варто відзначити, що **реструктуризація досі відбувається за відсутності чіткої та зрозумілої програми**, а отже не відповідає вимогам прозорості, що висуваються Директивою 2003/55/ЕС.

Це ускладнює ефективне функціонування ринку. За умов збереження вертикально-інтегрованої моделі, НАК «Нафтогаз» має докорінно реформувати структуру, змінивши повноваження у сфері фінансово-господарської діяльності та управлінських функцій. У випадку реалізації моделі відокремлення незалежного оператора транспортування (independent transmission operator, ІТО), НАК може зберегти право на прийняття комерційних та інвестиційних рішень, але повинна буде встановити чіткі правила, що гарантують незалежність у роботі транспортної системи.

Ще однією проблемою реформування ринку газу є робота газорозподільних підприємств, т.зв. облгазів¹⁰. При проведенні ліберальних реформ вони можуть завадити вільному доступу до мереж, оскільки займаються розподілом і збутом газу. Це вимагає належного врегулювання експлуатації регіональних газових мереж, проте їх передача в господарське відання не дає змоги повноцінно вирішити всі проблеми, які при цьому виникають.

Варто наголосити, що у 2012 році відбулася масштабна приватизація обл- та міськгазів. У 13 з 17 конкурсів з продажу державних пакетів акцій перемогло ПрАТ «Газтек», яке ЗМІ пов'язують з бізнесменом Дмитром Фірташем¹¹. Більшість торгів відбувалися без видимої конкуренції з обмеженою кількістю учасників, відтак газові активи продавалися практично за

¹⁰ Щодо деяких аспектів реформування ринку газу // Аналітичний центр «Борисфен Інтел» (<http://bintel.com.ua/uk/analytics/otnositelno-nekotoryh-aspektov-reformirovaniya-rynka-gaza/>)

¹¹ В.Ларцев. Приватизація-2012: крок до розграбування країни // «Економічна правда», 19.01.2013. (<http://www.epravda.com.ua/publications/2013/01/19/357165/>)

стартовими цінами¹². Винятком став конкурс з продажу 26% акцій «Лубнигазу», до якого було допущено 4 претенденти, а компанія-переможець «Фінлекс-Інвест» заплатила ціну, яка у більш ніж 15 разів перевищувала стартову¹³. Подібна ситуація на ринку загрожує його монополізацією на регіональному рівні.

За оцінками МЕА («Огляд енергетичної політики України – 2012»), одним з головних викликів реформи є величезний борг, накопичений «Нафтогазом», який включає кредити і ОВДП, а також реструктуризовані в 2009 році єврооблігації¹⁴. У разі збереження нинішньої структури ринку, де більша частина газу (близько 56% від загального споживання) продається за регульованими цінами, лібералізація ринку лише погіршить фінансове становище НАКу. Відтак, роблять висновок аналітики МЕА, реформа може запрацювати лише у випадку поступової ліквідації державних субсидій та продажу газу за цінами, що встановлені принаймні на рівні повної окупності витрат.

Висновки

За 2 роки Україна повинна була розвинути базове законодавство про ринок газу для повної його відповідності європейським вимогам. Певного прогресу досягнуто урядом та НКРЕ в розробці та впровадженні вторинного законодавства. Однак, ринкова сегментація постачальників і споживачів, поряд із збереженням регульованих цін, призводить до обмеження конкуренції та доступу нових гравців, що не сприяє реформуванню. Попри оголошені плани, реструктуризація НАК «Нафтогаз України» відбувається безсистемно та непрозоро, що ускладнює впровадження норм Європейського Союзу з лібералізації газового ринку. Це дозволяє стверджувати, що виконання Україною зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством у цій частині виконано частково.

¹² І.Маскалевич. Облгази: проміжний бунт? // Дзеркало тижня, 14.10.2012. (http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/oblgazi_promizhnyi_bunt.html)

¹³ Фірташ вперше «пролетів» із купівлею облгазу // iPress, 11.09.2012. (http://ipress.ua/news/firtash_vpershe_proletiv_iz_kupivleyu_oblgazu_7668.html)

¹⁴ Міжнародне енергетичне агентство. «Огляд енергетичної політики України 2012». (<http://www.iea.org/w/bookshop/add.aspx?id=438>)

Дмитро Науменко, старший дослідник
Інституту економічних досліджень та політичних консультацій

Вже другий рік поспіль Україна є повноправним членом Енергетичного Співтовариства, взявши на себе ряд зобов'язань щодо приведення «правил гри» на національному газовому ринку до європейських. Розглянемо кроки, що були здійснені у цьому напрямі Україною за останні два роки (2011 – 2012 рр.) та їх наслідки для ринку природного газу.

В політичній площині приєднання України до Енергетичного Співтовариства стало провальним з точки зору посилення позицій країни на міжнародному газовому ринку. По-перше, членство в Енергетичному Співтоваристві так і не вилилося у політичну підтримку України з боку Європейського Союзу (далі – ЄС) на напружених переговорах із Російською Федерацією з приводу ціноутворення на імпортований газ та будівництва нових газопроводів в обхід України. По-друге, Україна не отримала суттєвої підтримки ЄС у сфері залучення інвестицій у модернізацію газотранспортної системи (далі – ГТС), незважаючи на ряд декларацій, що мало посилити переговорну позицію Києва та безпеку транзитного постачання газу до ЄС в цілому.

У сфері реформування законодавства, що регулює газовий ринок в Україні, дії держави носили безсистемний

характер. Робота у цьому напрямі фактично розпочалася лише у серпні 2011 року, після затвердження Кабінетом Міністрів відповідного плану заходів. В результаті жодне з *acquis communautaire* ЄС не було повністю імplementовано, хоч безпосередньо перед вступом України до Енергетичного Співтовариства було прийнято рамковий закон «Про засади функціонування ринку природного газу» (Закон України №2476 від 8 липня 2010 року). Він задекларував принципово нову модель організації газового ринку в Україні і загалом відповідає вимогами Директиви 2003/55/ЄС, хоч і має низку неузгодженостей із нею в частині захисту прав споживачів та державного регулювання продажу газу внутрішнього видобутку населенню. Проте впровадження цих загальних норм у вітчизняне законодавство, зокрема питання розділення вертикально-інтегрованого монополіста НАК «Нафтогаз України», забезпечення вільного вибору споживачами постачальників, забезпечення вільного доступу до ГТС третіх осіб на конкурентних засадах та створення незалежного регулятора на газовому ринку, досі не завершене і просувається дуже повільно.

Першими реальними кроками реформування газового ринку стало створення у вересні 2011 року міжвідомчої робо-

чої групи з розробки проекту реформування НАК «Нафтогаз» у відповідності до вимог нового закону. Відповідні законодавчі поправки були зроблені лише у квітні 2012 року, коли було внесено зміни до ст. 7 Закону України «Про трубопровідний транспорт» (Закон України №4658 від 13 квітня 2012 року). Вони визначили, що реорганізація національного газового монополіста, зокрема дочірніх компаній НАК «Нафтогаз», що здійснюють діяльність із транспортування газу магістральними газопроводами та зберігання газу у підземних газових сховищах (далі – ПГС), буде здійснена Кабміном виключно на виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством. В червні цього ж року уряд приймає рішення про розділів НАК «Нафтогаз», що займаються транзитом, зберіганням газу та видобуванням (відповідно, «Укртрансгаз» та «Укргазвидобування»), шляхом перетворення їх із дочірніх компаній НАКу у публічні акціонерні товариства (Розпорядження Кабінету Міністрів №360 від 13 червня 2012 року). Проте, право власності на ці корпоративні права були збережені за НАК «Нафтогаз», а отже відокремлення за структурою власності (*ownership unbundling*) від компанії-постачальника, як це вимагається Директивою 2003/55/ЄС, поки що не відбулося.

З іншої сторони, Третій енергетичний пакет ЄС ввів деякі пом'якшення до режиму лібералізації газових ринків, а саме відокремлення за структурою власності може бути здійснене лише частково за двома варіантами. За першого варіанту, для управління газотранспортною системою може бути створений незалежний системний оператор (*Independent System Operator – ISO*), що структурно відокремлений від постачальників, видобувних компаній та власника такої мережі, проте може знаходитись на балансі вертикально-інтегрованої компанії. Інший варіант – це створення незалежного транзитного оператора (*Independent Transmission Operator – ІТО*), що може перебувати як у власності, так і в організаційній структурі компанії-монополіста, проте має бути під достатньо жорстким контролем з боку незалежного національного регулятора, порядок якого достатньо детально прописаний на рівні закону (Директива 2009/73/ЄС).

Норми Третього енергетичного пакету відкривають певні можливості для України на даному етапі, а саме виникає можливість обмежитись лише юридичним відокремленням компаній в структурі НАК «Нафтогаз». Проте навіть ці пом'якшення не призведуть до наближення українського ринку до європейської моделі, враховуючи повну залежність регулятора на газовому ринку

України – Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (далі – НКРЕ) – від урядових рішень. Хоч формально НКРЕ і є незалежною від уряду (підпорядковується Президенту), через специфіку побудови системи виконавчої влади в Україні, рішення регулятора є повністю підпорядкованими політичним цілям уряду на газовому ринку, особливо щодо ціноутворення. Це дає підстави поставити під сумнів здатність НКРЕ забезпечити реальну незалежність компанії-оператора ГТС, що дозволить НАК «Нафтогаз» контролювати її діяльність та фінансові потоки, та створювати перешкоди для вільного доступу інших компаній до транзитної мережі.

Крім вищезгаданих змін, на початку 2012 року, за технічної допомоги Єврокомісії, в українське законодавство було також частково імplementовано положення Регламенту 1755/2005 та деталізовано окремі положення Закону «Про засади функціонування ринку природного газу» на рівні підзаконних актів. Так, НКРЕ у березні-квітні 2012 року прийняла ряд постанов, в яких було детально визначено механізм доступу компанії-постачальників до ГТС України, категорії постачальників, правові рамки діяльності компанії-оператора ГТС та кваліфікаційні вимоги до споживачів природного газу. В стадії розробки залишаються

проекти постанов про затвердження типових договорів та порядку розрахунку оплати за приєднання об'єктів замовника до газових мереж. В цілому, розробка цих підзаконних актів відбувається в рамках вимог європейських директив, однак станом на початок 2013 року інформації про впровадження цих норм у практику роботи на газовому ринку поки що немає.

Таким чином, можна констатувати той факт, що зобов'язання України перед Енергетичним Співтовариством так і не стали дієвим механізмом реформування вітчизняного газового ринку, і досі не виконані вчасно, і в повному обсязі. Не дивлячись на впровадження окремих норм *acquis communautaire* ЄС в українське законодавство, цей процес відбувається із порушенням строків та безсистемно, за відсутності чіткого плану та координації дій відповідальних урядових структур. До того ж, сьогодні практично відсутній двосторонній діалог між Україною та Енергетичним Співтовариством на зовнішньополітичній арені, а сам процес реформування українського газового ринку за стандартами ЄС опинився заручником складних переговорів із Росією з приводу ціни постачання газу, що несуть в собі ризик чергової зміни моделі газового ринку в обмін на цінові знижки.

РЕГЛАМЕНТ 1775/2005

РЕГЛАМЕНТ 1775/2005 ПРО УМОВИ ДОСТУПУ ДО СИСТЕМ ТРАНСПОРТУВАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Регламент встановлює більш детальні правила доступу до мереж передачі природного газу – тарифні принципи, послуги доступу третіх сторін, вимоги до прозорості, правила балансування та штрафи за дисбаланс, принципи розподілу пропускної спроможності і управління перевантаженнями (в т.ч. на вторинному ринку торгівлі потужностями). Документ був включений до переліку обов'язкових *acquis communautaire* в рамках Енергетичного Співтовариства рішенням Міністерської Ради 2007/06/МС-ЕпС від 18 грудня 2007 року.

- **Прозорість та ринковість тарифів.** Тарифи або методологія, що лежить в основі їх нарахування, повинні застосовуватися операторами систем транспортування на недискримінаційній основі, повинні затверджуватися регуляторами, бути прозорими та відображати фактично здійснені витрати. Тарифи і доступ до мереж повинні заохочувати ефективну торгівлю (в т.ч. транскордонну) та конкуренцію, і не повинні обмежувати ліквідність ринку.
- **Вільний доступ до мереж третіх сторін.** Оператори системи транспортування мають забезпечити надання послуг з доступу на недискримінаційній основі всім користувачам (в т.ч. третій стороні) на еквівалентних контрактних умовах. Допускається можливість надання доступу за отримання гарантій від користувача мережі щодо його кредитоспроможності, але вони не повинні становити будь-яких неналежних бар'єрів та бути пропорційними.
- **Справедливий розподіл потужностей.** Максимальна потужність у всіх необхідних точках має бути доступною для учасників ринку за умови збереження цілісності та ефективності системи. Споживачі мають право перепродати або здати в оренду власні невикористані потужності на вторинному ринку. Недискримінаційні, прозорі механізми управління потужностями закладені у випадку контрактного або фізичного перевантаження.
- **Прозорість.** Оператори систем транспортування зобов'язані публікувати: детальну інформацію щодо послуг та відповідних умов їх надання; технічні дані, необхідні користувачам мережі для отримання доступу; достатньо детальну інформацію про тарифи, методи їх нарахування та структуру; інформацію про технічні, законтрактовані та вільні потужності у всіх значимих точках (зокрема точках входу і виходу) на постійній основі. Дані мають надаватися у стандартизованому та зручному вигляді.
- **Стабілізація роботи.** Правила балансування мають відображати реальні потреби системи транспортування. Якщо встановлюється плата за дисбаланс, вона повинна відображати цінову ситуацію та бути стимулом для користувачів мережі з урівноваження відбору і подачі газу. Такі штрафні санкції, які мають бути пропорційними, покликані запобігати перехресному субсидуванню між клієнтами та не повинні перешкоджати входу на ринок нових гравців. Для цього, оператори систем транспортування зобов'язані в режимі онлайн надавати своєчасну та достовірну інформацію про стан балансування користувачів.

УКРАЇНА

НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ, ЩО ЗДІЙСНЮЄ ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ (НКРЕ)

вул. Смоленська, 19, м. Київ, 03680, тел./факс:(044)277-30-47, тел. 454-48-27
e-mail: box@ncre.gov.ua, веб-сайт: www.ncre.gov.ua

17.12.2012 № 8112/22/44-12

на № _____

На Ваш запит щодо надання інформації про стан виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 733-р «Про затвердження Плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках договору про заснування Енергетичного Співтовариства» Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики в межах компетенції повідомляє наступне.

На виконання пункту 2 щодо визначення умов та розробки правил доступу до системи транспортування природного газу з урахуванням вимог Регламенту ЄС № 1775/2005 Європейського Парламенту та Ради від 28 вересня 2005 року Плану заходів, затвердженого розпорядженням КМУ від 03.08.2011 № 733-р, Комісією розроблено та 19.04.2012 року прийнято постанову НКРЕ № 420 «Про затвердження Порядку доступу до Єдиної газотранспортної системи України».

Крім того, повідомляємо, що відповідальним за виконання заходів визначених у пунктах 1, 3, 4, 5, 6, 13, 14 та пункті 11 зазначеного Плану заходів визначено Міністерство енергетики та вугільної промисловості України і Міністерство економічного розвитку та торгівлі України відповідно.

Враховуючи вищевикладене, та відповідно до частини третьої статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації», Ваш запит надіслано до Міністерства енергетики та вугільної промисловості України і Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, як належних розпорядників запитуваної інформації.

Голова Комісії

 С. Тітенко

014013

Тимофєєва А.
454-70-16

Микола Грицковян,

директор Центру відносин США-Україна у Вашингтоні

Нещодавно стало відомо, що в Одеській області окремі освітні заклади платять майже 850 дол. за тисячу кубометрів газу. Хоча регулятор затвердив ціну газу для бюджетних установ та організацій на рівні 438 дол./тис. кубометрів. Україна платить російському «Газпрому» 430 дол./тис. кубометрів. Внутрішнє споживання є предметом субсидування, а отже ціни мали бути значно нижчими. Вказаний вище приклад – один з багатьох, які свідчать, що український газовий ринок просякнутий непрозорими схемами. Чи існує шлях їх ефективного вирішення, або радше виправлення? Насправді він є. Договір про заснування Енергетичного Співтовариства наповняє на прозорості в утвердженні енергетичної безпеки на внутрішньому ринку і безпосередньо вирішує це питання через Третій енергетичний пакет, розроблений Європейською Комісією. Україна як держава, що підписала Договір, зобов'язана у повній мірі впровадити його – отже, в кінцевому підсумку, їй доведеться відмовитися від згаданих «корумпованих» практик.

Україна приєдналася до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства близько двох років тому, щоб укріпити свою енергетичну безпеку від вразливості ззовні. Приблизно 60% газу імпортується з Росії. Росія використовує цю особливу форму під-

порядкування в якості тиску з метою утримання України у сфері свого впливу. Незважаючи на компроміси, досягнуті урядом Януковича з питань мови, національної пам'яті та розміщення Чорноморського флоту, Росія продовжує продавати природний газ за завищеними цінами та наповняє на вступі України в Митний Союз, у обмін на цінову знижку. З часом, Адміністрація Президента стала визнавати Енергетичне Співтовариство в якості захисту від тиску з боку Росії. У листопаді минулого року Україна, посилаючись на положення Договору, вимагала консультацій із договірними сторонами щодо будівництва «Південного потоку»; на думку українців, режим Путіна спеціально проштовхував проект для здійснення тиску на Україну та її відмови від будь-якої видимості реальної незалежності. У даному контексті, Третій енергетичний пакет виявився найбільш ефективним захистом від такого роду тиску. Він розділяє енергетичні монополії та, як уже згадувалося, приносить прозорість на внутрішній ринок. Це на пряму кидає виклик позиціям «Газпрому» на українському ринку – як в масштабі держави, так і на місцевому рівні.

По суті, повна імplementація Третього енергетичного пакета – це приведення у відповідність з існуючими бізнесовими практиками у ЄС. Україна

зможе уникнути непрозорих газових схем на внутрішньому рівні та отримає важелі у боротьбі із зовнішнім тиском, який чиниться Росією. У кінцевому рахунку, це посилює прагнення України щодо створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) з ЄС.

Певні кола поділяють думку, що повне впровадження Третього енергетичного пакета – проти інтересів України. За такою логікою, що Україна без потреби дратуватиме «Газпром» і ще більше втратить у прибутках від газотранспортної системи. Прихильники цієї позиції вважають, що Україна може вистояти проти Росії завдяки доморощеним непрозорим схемам. Така позиція заспокоїть росіян через збереження статус-кво. Останні події у відносинах з Росією показують, що політика «умиротворення» тільки заохочує їх підвищувати тиск на Україну щодо приєднання до Митного союзу і передачі «Газпрому» контролю над ГТС. Відтак, такі дії завдадуть, безумовно, серйозного удару по суверенітету України.

Щиро кажучи, Адміністрація Президента має серйозні проблеми з демократією та відносинами з громадянським суспільством України. Насправді, через компроміси з питань мови та історичної пам'яті, влада зіткнулася з дуже поляризованим суспільством.

Це також призвело до дипломатичної ізоляції з боку Заходу. Хоча були здійснені кроки на поліпшення відносин з Росією, таке покращення не відбулося. Путінський режим зацікавлений у повному приєднанні України до сфери свого впливу за рахунок її поглинання Митним союзом. Між тим, нинішнє керівництво держави ще не зовсім готове відмовитися від суверенітету.

В результаті почали проявлятися цікаві тенденції. Основною мотивацією для збереження суверенітету може стати економіка, проте це не робить її менш потужною. Українські бізнес-еліти не хочуть грати другу скрипку в олігархії «Газпрому». Вони визнали, що енергетична безпека має вирішальне значення для ослаблення тиску Росії. З цією метою, підприємства стали більш енергоефективними, і багато електростанцій були переведені з газу на вугілля. Як наслідок, споживання газу значно скоротилося. Західним компаніям (Shell, Chevron і Exxon) було запропоновано зайти на ринок України для розробки сланцевого газу. Україна також досягла значного просування у технічній площині для імпорту скрапленого газу. Запроваджено політику стимулювання відновлюваної енергетики. Всі ці проекти мають свої недоліки, але, досить несподівано, останнім часом було зроблено більше, ніж за інших президентів. Ни-

нішня адміністрація, можливо, заслуговує за це на повагу.

Варто також відзначити, що розробка нових джерел природного газу, модернізація ГТС чи реалізація Договору про заснування Енергетичного Співтовариства не були прив'язані до «питань демократії», вирішення яких вимагає Захід. Можливо, це варто зробити. Не важко підозрювати, що успішне просування у згаданих починаннях допоможе прогресу України на шляху до ринкової економіки та вільної демократії, а в кінцевому підсумку – членства у ЄС.

Нарешті, останнє зауваження. Проблемний характер українського енергоринку має ще одну складову, яка вислизає з-під уваги кожного президента та уряду, з-під нагляду кожного скликання Верховної Ради, незалежно від того, які з політичних партій перебувають у більшості. Ця невидима перешкода для енергетичної безпеки України – бюрократична інерція всередині Міністерства енергетики. Вона найчастіше зустрічається на середньому і нижчому рівнях, тобто там, де губляться ініціативи зверху. Кроки, зроблені нинішнім урядом, завдячують тому факту, що міністр енергетики Бойко особисто керував процесом від початку до кінця. Без його особистої участі, «фактор абсолютної впертості» безумовно заблокує будь-який прогрес. Ситуація така,

що такий спосіб управління необхідно продовжувати.

Таким чином, для того, щоб Україна продовжувала рухатись на шляху до енергетичної безпеки, має бути завершена повна імplementація Третього енергетичного пакета. Це гарантуватиме звільнення від багатьох виснажливих тягарів, демонтаж різноманітних монополістичних практик, і зрештою, кінець несприятливого тиску зсередини і ззовні. На додачу, такого успіху не досягти без «твердої руки» на пульсі української енергетики.

Відповідно до Протоколу, імплементація Регламенту мала відбутись до 1 січня 2012 року.

Згідно з Планом заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, відповідальними за розробку правил доступу до системи транспортування природного газу визначено НКРЕ, Міненерговугілля, НАК «Нафтогаз України».

Відповідно до Плану заходів з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів від 28 березня 2012 року № 156-р, мав бути підготовлений проект нормативно-правового акта про затвердження правил доступу до Єдиної газотранспортної системи України. Відповідальними визначено НКРЕ спільно з Міненерговугілля та Радою підприємців при Кабміні.

Проект постанови «Про затвердження Порядку доступу до Єдиної газотранспортної системи України» було розроблено НКРЕ 24 березня 2011 року та направлено на погодження до Міненерговугілля, Антимонопольного комітету, Державного комітету з питань регуляторної політики і підприємництва, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ. У червні того ж року, проект був розглянутий Секретаріатом Енергетичного Співтовариства, який висловив свої рекомендації в частині гарантування права на доступ до мереж третіх сторін. Згідно з Річним звітом Енергетичного Співтовариства про імплементацію *acquis* у 2011 році¹, ці правила далекі від тих, які вимагає Директива 2003/55/ЄС, і повинні бути істотно змінені. Подальше затягування з прийняттям Порядку, за інформацією НКРЕ, було зумовлене реорганізацією регулятора відповідно до указів Президента (див. розділ «Незалежний регулятор»).

19 січня 2012 року НКРЕ затвердила оновлений проект документу та розмістила його на сайті для обговорення громадськістю і зацікавленими сторонами. За Планом діяльності НКРЕ з під-

¹ Annual Report on the Implementation of the *Acquis* under the Treaty Establishing the Energy Community, 9th MC/06/10/2011 Annex 10/05.09.2011

готовки проектів регуляторних актів на 2012 рік (Постанова НКРЕ від 12.01.2012 №19), Порядок мали прийняти до кінця року. Планом заходів НКРЕ щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС (зокрема, п. 32), затвердженого Наказом НКРЕ від 19.04.2012 №205, граничним терміном виконання визначено квітень. Сама Постанова №420 «Про затвердження Порядку доступу до Єдиної газотранспортної системи України» була схвалена регулятором 19 квітня 2012 року.

В цілому, документ відповідає нормам законодавства ЄС, оскільки, як і Регламент 1775/2005, закріплює мінімальні вимоги доступу до мереж транспортування природного газу, зокрема в частині повноважень оператора, документального оформлення, управління пропускнуою спроможністю, механізмів балансування. Водночас, низка принципів положень документу уможливує обмеження прав учасників ринку на безперешкодний доступ до мереж².

Подібний висновок міститься у Звіті Енергетичного Співтовариства про впровадження *acquis* у 2012 році. Ним відзначається, що Порядок доступу до ЄГТСУ включає в себе положення, які не відповідають правилам ЄС та неправильно впроваджують вимоги Директиви 2003/55/ЄС і Регламенту 1775/2005. Зокрема, пріоритетний доступ до мережі або інші преференції, відмінні умови для різних категорій постачальників порушують принцип недискримінації. Документом також не скасовано розділення між внутрішнім транспортуванням і транзитом, а порядок доступу до розподільних мереж продовжує бути сильно прив'язаним до постачання. Користувачі не отримують достатньо інформації про роботу мережі, і їм не пропонуються послуги, що вимагаються Регламентом 1775/2005.

Звіт МЕА «Огляд енергетичної політики України-2012», представлений у жовтні 2012 року, дає практично таку ж оцінку. Порядок досту-

² Детальний аналіз документу на відповідність норм Регламенту 1775/2005 див. у публікації DiXi Group «Аналітична записка щодо Порядку доступу до ГТС України» // Українська енергетика (<http://ua-energy.org/post/22179>).

пу до ЄГТСУ визнано кроком вперед, однак він залишає відкритим ряд ключових питань і має проблеми сумісності із законодавством ЄС (недискримінаційний доступ до газопроводів, механізми розподілу пропускнуої спроможності, фізичне балансування, безпека операцій з транспортування газу, прозорість інформації, правила реєстрації, резервування потужностей). Також незрозуміло, де будуть зосереджені диспетчерські функції, і як вони будуть контролюватися.

МЕА рекомендує НКРЕ встановити економічно обґрунтовані тарифи, привести тариф на транзит газу у відповідність з тарифами на внутрішнє транспортування, забезпечити справедливий та недискримінаційний доступ до газопроводів та сховищ, а також врегулювати статус оператора. Ключовим невирішеним питанням, стверджують експерти МЕА, є сумісність транзитних контрактів між «Газпромом» і «Нафтогазом», а також російсько-українських міжурядових угод, які встановлюють тариф на транзит газу, із вимогою про скасування розділення між внутрішнім транспортуванням і транзитом.

З огляду на таку критику **НКРЕ розроблено Проект постанови «Про внесення змін до постанови НКРЕ від 19 квітня 2012 року № 420»**, який оприлюднено на сайті регулятора 3 грудня 2012 року³. Документ визначає умови підключення до ЄГТСУ та розподільчих мереж, чіткіше розмежує діяльність з постачання і розподілу, а також зовнішнім (транзит) та внутрішнім постачанням. В стадії обговорення залишаються проекти постанов НКРЕ про затвердження типових договорів (на користування, експлуатацію, господарське відання складовими ЄГТСУ, на приєднання до газових мереж) та порядку розрахунку плати за приєднання об'єктів замовника до газових мереж.

П. 152.7. Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки передбачав затвердження методики визначення наявності або відсутності вільної пропускнуої потужності Єдиної газотранспортної системи України до **червня, в Наказі Міненерговугілля №291 від**

³ <http://www.nerc.gov.ua/index.php?news=3043>

10.05.2012 про його реалізацію міститься дата 25 червня. Однак такого документу у відкритому доступі поки немає.

Висновки

Попри прийняття Порядку доступу до ЄГТС України, його положення залишаються далекими від вимог відповідного Регламенту. Уряду та НКРЕ доведеться внести зміни до документу, щоб привести його до повної відповідності європейським вимогам. Зважаючи на це, Україна частково виконала зобов'язання перед Енергетичним Співтовариством у цій частині.

ДИРЕКТИВА 2004/67/ЕС

ДИРЕКТИВА 2004/67/ЕС ПРО ЗАХОДИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОСТАЧАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Директива також була включена до переліку обов'язкових *acquis communautaire* в рамках Енергетичного Співтовариства рішенням Міністерської Ради 2007/06/МС-EnC від 18 грудня 2007 року. Документ встановлює заходи щодо забезпечення належного рівня безпеки постачання, з особливим акцентом на спільному механізмі ЄС. Директива вимагає визначити загальну, прозору і недискримінаційну політику із безпеки постачання, сумісну з вимогами конкурентного ринку, а також визначити ролі та обов'язки учасників ринку для здійснення необхідних процедур.

- **Внутрішні безпекові стандарти.** Держава має визначити ролі та обов'язки різних учасників ринку газу, і прописати мінімальні стандарти безпеки постачання газу, яких повинні дотримуватися гравці ринку. Ці стандарти повинні бути опубліковані та запроваджені у недискримінаційний і прозорий спосіб.
- **Дворівнева система реагування.** На першому рівні держава повинна підготувати і за необхідності оновлювати план надзвичайних заходів на національному рівні. У Директиві представлено мінімальний список інструментів безпеки газопостачання, в т.ч. використання сховищ, інтерконекторів, ринкових механізмів тощо. Якщо заходів, здійснюваних на національному рівні, недостатньо для подолання наслідків збою у постачанні, на допомогу приходить Європейська Комісія, яка може надати рекомендації щодо подальших заходів або представити свої пропозиції щодо подальших дій Раді ЄС.
- **Система контролю.** Країни-члени ЄС мають звітувати про власні дії відповідно до Директиви, наявні потужності сховищ, заходи із заохочення інвестицій у розвідку та видобуток, зберігання, транспортування газу та будівництво LNG-терміналів. Єврокомісія займається моніторингом довготермінових контрактів з третіми країнами, рівнями споживання та відбору газу, взаємопов'язаністю національних газових систем, відповідність майбутньої пропозиції газу прогнозованому попиту.
- **Інституціоналізація.** З метою сприяння координації щодо безпеки постачань створена Газова координаційна група, яка складається з представників Єврокомісії, держав-членів ЄС, представницьких органів відповідної галузі та споживачів, інших зацікавлених сторін. Група розглядає ситуацію і за необхідності сприяє в координації національних заходів.
- **Захист вразливих споживачів.** Держава повинна забезпечити належний рівень захисту поставок газу для домогосподарств, принаймні у випадку низьких температур і високого попиту на газ. Це коло може бути розширене на малий та середній бізнес або інших споживачів, які не можуть перейти з газу на інші джерела енергії.

Відповідно до Протоколу, ця Директива мала бути імплементована до 1 січня 2012 року.

Вимоги Директиви, відповідно до Плану заходів з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, повинні бути імплементовані через **зміни до Закону «Про засади функціонування ринку природного газу»**. Відповідальними за розробку проекту Закону визначено Міненерговугілля та НКРЕ. Станом на січень 2013 року такого законопроекту на розгляді у Верховній Раді немає.

Згідно з Планом заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, розробити заходи із забезпечення безпеки постачання природного газу мали НКРЕ, Міненерговугілля і НАК «Нафтогаз України». У грудні 2011 року уряд вніс до Верховної Ради **проект Закону щодо посилення відповідальності за втручання в роботу об'єктів трубопровідного транспорту, який був прийнятий 24 травня 2012 року**.

Частина законопроектів, які мали бути прийняті на виконання Директиви, так і не були розглянуті парламентом. 17 лютого 2012 року Міненерговугілля оприлюднило **Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правового режиму земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів»**, відповідний законопроект було внесено до парламенту (реєстраційний № 11095 від 21.08.2012). 19 липня 2012 року у Верховній Раді за №11012 зареєстровано урядовий **проект Закону «Про внесення змін до статті 188-1 Кримінального кодексу України (щодо недопущення й попередження розкрадання природного газу)»**. Обидва документи жодного разу не розглядалися і були відкликани.

21 листопада 2012 року було схвалено **Постанову Кабінету Міністрів № 1062 «Про затвердження Порядку створення страхового запасу природного газу»**, проект якої розробило Міненерговугілля. Відповідно до документу, страховий запас створюється газопостачальним підприємством в розмірі 10%

договірних квартальних обсягів поставки споживачам (крім обсягів використання на власні потреби). Для гарантованих постачальників страховим запасом вважається газ, який закачується НАК «Нафтогаз України» до підземних сховищ. Забезпечення достатніх обсягів запасів газу в сховищах регулюються також Законом «Про нафту і газ» від 12 липня 2001 року № 2665-III, Постановою Кабінету Міністрів від 27 грудня 2001 року № 1729 «Про забезпечення споживачів природним газом».

Система моніторингу надійності газопостачань, відповідно до ст. 5 Директиви 2004/67/ЕС повинна здійснюватися за низкою показників та бути поданою у вигляді звіту. Відповідно до згаданої постанови № 1729 та Закону «Про засади функціонування ринку природного газу», оператор газотранспортної системи України щороку розробляє прогнозний баланс надходження та розподілу природного газу, а постачальники природного газу здійснюють облік реалізованого природного газу та щомісячно звітують про надходження газу, його реалізацію, стан створення та використання страхового запасу газу. У 2012 році Міненерговугілля розроблено проект наказу «Про затвердження Порядку розроблення та погодження прогнозного річного балансу надходження та розподілу природного газу в Україні, планового (розрахункового) балансу надходження та розподілу природного газу та формування планового розподілу постачання природного газу споживачам».

Проект постанови Кабінету Міністрів про затвердження оновленої Енергетичної стратегії до 2030 року було розроблено у т.ч. на виконання зобов'язань України в Енергетичному Співтоваристві¹ з посилення безпеки енергопостачань. Наразі документ допрацьовується за результатами громадського обговорення та електронних консультацій, та спрямований на погодження до зацікавлених центральних органів виконавчої влади.

Паралельно український уряд продовжує докладати зусиль зі збереження стратегіч-

¹http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?jsessionid=CF72705F3A4638308DC283D6EDAA2692?art_id=226855&cat_id=35109

ної ролі ГТС. 19 липня 2011 року було оголошено перший етап модернізації, зокрема початок реконструкції магістрального газопроводу «Уренгой-Помари-Ужгород». Цього ж місяця українська сторона підписала з ЄБРР та Європейським інвестиційним банком документи про наміри про надання фінансування на модернізацію ГТС². Разом із тим, з боку євробанків умовою виділення коштів є завершення реформування НАК «Нафтогаз України».

29 вересня 2011 в Києві пройшла міжнародна конференція «Україна-ЄС: на шляху до єдиного енергетичного ринку», на якій компанія Mott MacDonald оприлюднила проміжний звіт за проектом модернізації ГТС³. Відповідно до висновків компанії, вартість модернізації ГТС складає 3,2 млрд. дол. 20 січня 2012 року кінцеві результати дослідження були передані НАК «Нафтогаз України», яка їх опрацьовує. Знаково, що кошти на проведення дослідження (2,5 млн. євро) були виділені ЄС в рамках Інвестиційного фонду сусідства⁴, оскільки такої оцінки вимагали міжнародні фінансові організації у рамках due diligence.

28 березня 2012 року НАК «Нафтогаз України» обрав компанію Baker Tilly Ukraine як переможця конкурсу з вибору оцінщика вартості української ГТС. За 4,1 млн. грн. компанія повинна була провести оцінку вартості активів системи магістрального трубопроводного транспорту газу України, у тому числі підземних сховищ газу та об'єктів інфраструктури до 1 серпня 2012 року⁵. Така оцінка була надана «Нафтогазу» та Міненерговугілля вчасно, проте оприлюднення її основних результатів затягується.

2 липня 2012 року в рамках меморандуму між «Нафтогазом» і Ferrostaal Industrieanlagen GmbH був підписаний проект модернізації

компресорної станції Бар газопроводу «Союз». 28 листопада того ж року було прийнято постанову Кабінету Міністрів № 1139 про надання 560 млн. грн. державних гарантій, і вже 11 грудня «Укртрансгаз» та Deutsche Bank підписали угоду про відкриття 10-річної кредитної лінії у розмірі 53,5 млн. євро для реалізації проекту. Планується, що за ці кошти буде продовжено термін експлуатації газових компресорів ще на 15 років, зниження на 28% обсягів споживання паливного газу, а також підвищення ККД компресорів⁶.

На фоні просування проектів транзитних газопроводів в обхід України (передусім, «Південного потоку»), уряд України використовує можливості членства в Енергетичному Співтоваристві для того, щоб відвернути потенційну втрату стратегічної ролі ГТС. У Висновках 24-го засідання Групи високого рівня Енергетичного Співтовариства, яке відбулося 23 березня 2012 року у Відні, говориться: «Модернізація української газотранспортної системи та збільшення її ефективності посилять та буде підтримувати енергетичну безпеку регіону. Модернізація української ГТС та безперебійне постачання – це важливі чинники для безпеки функціонування єдиного європейського газового ринку, які можуть відігравати ключову роль в реалізації Газового кільця Енергетичного Співтовариства»⁷. Подібну оцінку можна знайти і в Регіональній енергетичній стратегії, затвердженій Висновками 10-ї Міністерської Ради, що відбулася 18 жовтня 2012 року в Будві (Чорногорія). Україна поставила мету завершити модернізацію до 2020 року, в той час як Єврокомісія, а також ЄБРР і Світовий банк підтвердили свою підтримку в контексті енергетичної безпеки ЄС⁸. Це вимагає від України повністю гарантувати доступ третіх сторін та прозоре управління ГТС.

Звіт Енергетичного Співтовариства про впровадження асquis у 2012 році констатує, що стандарти безпеки постачання і вимоги до звітності, визначені Директивою 2004/67/ЄС, не повністю реалізовані. Україні рекоменду-

ють визначити основні терміни (такі як «довгостроковий контракт на постачання газу» та «значний збій у постачанні»), більш чітко прописати повноваження всіх учасників ринку, що відносяться до безпеки постачань. Повинні бути визначені недискримінаційні та прозорі мінімальні стандарти безпеки постачань, а також критерії, умови, інструменти і заходи із забезпечення безпеки постачань до конкретних споживачів. У чинному законодавстві України відсутні адекватні положення про звітність та моніторинг безпеки постачань.

Тим не менш, звітом відзначено проект оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року, який передбачає нарощування внутрішнього видобутку, зниження споживання та значну диверсифікацію джерел постачання газу. Документ згадує й затвердження ТЕО національного проекту «LNG-термінал». У даному контексті варто також згадати про початок реверсного постачання газу в рамках контракту «Нафтогазу» з RWE Supply and Trading на постачання 5 млрд. кубометрів газу, а також менш успішний старт робіт з будівництва LNG-терміналу, який супроводжувався скандалом⁹.

Висновки

Незважаючи на зусилля уряду у реалізації конкретних заходів з модернізації української ГТС, а отже збереження її стратегічної ролі, Україна поки не прийняла документів, які безпосередньо стосуються Директиви. Єдиного документу, де б містився комплекс заходів, спрямованих на посилення безпеки постачання газу, поки немає. Це дозволяє стверджувати, що зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством у цій частині не виконано.

² «Нафтогаз» підписав з ЄБРР і ЄІБ документи про кредитування модернізації ГТС // РБК-Україна, 19.07.2011. (<http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/-naftogaz-podpisal-s-ebrri-i-eib-dokumenty-okreditovani-19072011115500>)

³ <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/article/209798?annId=209801×tamp=1317649792000>

⁴ Шостий спільний звіт Україна-ЄС «Про хід реалізації положень Меморандуму про взаєморозуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній сфері протягом 2011 року»

⁵ Українську ГТС оцінить компанія Baker Tilly Ukraine // BBC Україна, 28.03.2012. (http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2012/03/120328_pipeline_gas_ukraine_baker_ek.shtml)

⁶ <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/article/229709?annId=229712>

⁷ Conclusions of the 24th Permanent High Level Group Meeting, 23 March 2012, Vienna

⁸ Conclusions of the 10th Ministerial Council, 18 October 2012, Budva

⁹ Договір про LNG-термінал підписав лижний інструктор – ЗМІ // Українська енергетика, 6.12.2012 (<http://ua-energy.org/post/toprint/27459>)

ТРЕТІЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПАКЕТ

- З березня 2011 року в ЄС офіційно вступив у дію т. зв. Третій енергетичний пакет, який покликаний створити умови для більшої прозорості енергетичного ринку, справедливого для всіх споживачів, а також більш безпечного, конкурентного та стабільного постачання енергоресурсів до ЄС.
- Директива 2003/55/ЄС та Регламент 1775/2005 були замінені відповідно Директивою 2009/73/ЄС та Регламентом 715/2009, які ставлять перед країнами ЄС більш амбітні цілі з лібералізації газового ринку. Новою складовою пакету став Регламент 713/2009 про заснування Агентства зі співробітництва регуляторів енергетики (Agency for the Cooperation of Energy Regulators, ACER).
- 6 жовтня 2011 року, на зустрічі у Кишиневі (Молдова), Міністерська Рада прийняла Рішення 2011/02/МС-ЄнС, яким юридично зобов'язала Договірні Сторони впровадити у законодавство більшу частину положень Третього енергопакету до 1 січня 2015 року.

ДИРЕКТИВА 2009/73/ЄС

ДИРЕКТИВА 2009/73/ЄС СПРЯМОВАНА НА СТВОРЕННЯ ПОВНОЦІННО ДІЮЧОГО ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ГАЗУ ЄС. ЯК ЙДЕТЬСЯ В ПРЕАМБУЛІ ДОКУМЕНТУ, НЕЗАБАРОМ ВІДБУДЕТЬСЯ ПЕРЕХІД ВІД ЄДИНОЇ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ РИНКУ ГАЗУ (ВСТАНОВЛЕНОЇ ДИРЕКТИВОЮ 2003/55/ЄС) ДО РІЗНИХ ТИПІВ СТРУКТУРУВАННЯ РИНКУ.

- **Повне відокремлення вертикально інтегрованих компаній за структурою власності.** Директива передбачає відокремлення майнових прав компанії, що займається транспортуванням, від будь-якої діяльності з видобутку та постачання газу. Метою є усунення конфлікту інтересів між газотранспортними, газопостачальними та газовидобувними підприємствами. Перехід ринку газу ЄС на повну незалежність операторів систем транспортування мав відбутися з 3 липня 2012 року.
- **Альтернативна модель лібералізації.** Уряд країни-члена ЄС може створити оператора системи транспортування газу, незалежного від інтересів компаній-видобувачів та постачальників, поряд з розширенням механізмів регуляторного контролю. Незалежність оператора є предметом сертифікації урядом країни-члена ЄС разом з дорадчим правом Єврокомісії. Таким чином, держава сама може визначити модель розвитку ринку: на подальшу лібералізацію (відокремлення власності на систему транспортування від інших видів діяльності) чи на посилення регуляції (різні компанія-оператор та компанія-власник систем транспортування). Роль Єврокомісії зводиться до всебічного контролю імплементації реформ та наданні загальних інструкцій з адаптації законодавства.
- **Незалежний статус оператора систем транспортування газу.** Документ підходить до питання з неймовірною деталізацією, яка включає: володіння необхідними ресурсами, економічну стабільність компанії, незалежність кадрів та менеджменту, повноваження Наглядової Ради, юридичну підтримку дотримання норм законодавства (compliance programme) та повноваження менеджера з даного напрямку, 10-річне планування розвитку інфраструктури систем транспортування, сприяння інвестиціям та ін.
- **Незалежність операторів систем зберігання газу.** Цей статус досягається шляхом відокремлення від оператора систем транспортування, а у випадку незалежного оператора – власника систем транспортування. Не менш важливі зміни стосуються подальшого посилення незалежності національних регуляторів, розширення обміну ринковою інформацією та становлення роздрібного ринку.
- **Принцип солідарності.** Двостороннє та регіональне співробітництво між країнами-членами ЄС під час криз у постачанні газу має відбуватися на ринкових засадах. Важлива роль відводиться взаємній координації дій регуляторів, в т.ч. через ACER. Безпека постачання газу як пріоритет може передбачати обмеження доступу до систем транспортування компаній-монополістів з третіх країн, диверсифікацію джерел та шляхів постачання газу, розбудову інтерконекторів.

РЕГЛАМЕНТ 715/2009

РЕГЛАМЕНТ 715/2009 ДЕТАЛІЗУЄ РЕГЛАМЕНТ 1775/2005 ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ НЕДИСКРИМІНАЦІЙНИХ ПРАВИЛ ЩОДО УМОВ ДОСТУПУ ДО ГАЗОТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ, LNG-ТЕРМІНАЛІВ ТА СХОВИЩ, БЕРУЧИ ДО УВАГИ СПЕЦІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ.

- **Гармонізація.** Встановлюються єдині механізми правил доступу до мереж, в т.ч. для транскордонного обміну газом. Відповідно до нової моделі організації газових ринків країн ЄС, документ прописує процедуру сертифікації оператора системи транспортування.
- **Подальша інституціоналізація.** Створено мережеве об'єднання операторів ENTSOG, визначено його роль та повноваження. Детально описано процедури розробки, узгодження, імплементації мережевих кодексів, значно розширені можливості регіонального співробітництва.
- **Розширення дії.** Поряд з обов'язками операторів систем транспортування газу, визначено відповідні вимоги до операторів LNG-терміналів та газових сховищ, зокрема щодо послуг доступу третіх сторін, механізмів розподілу пропускнуої спроможності та управління перевантаженнями.
- **Прозорість.** Регламент вимагає від операторів регулярно та у повному обсязі оприлюднювати інформацію про надані послуги разом з технічними даними; тарифоутворення, його методологію та структуру; технічні, законтрактвані та вільні потужності; інформацію про попит і пропозицію на основі заявок, прогнозів та фактичних обсягів на вході і виході системи; заходи та використання коштів для балансування (утримання) системи. Оператори LNG-терміналів та сховищ газу зобов'язані надавати дані про послуги та їх доступність, залежно від комерційних потреб користувачів мереж.

У Протоколі про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства не зазначено чіткої вимоги імплементувати Третій енергетичний пакет до 1 січня 2015 року. Проте стаття 1 визначає, що Україна «виконує всі зобов'язання, покладені на Договірні Сторони Договором і всіма Рішеннями та Процедурними актами, прийнятими під час застосування Договору із часу набрання ним чинності».

29 червня 2011 року на 29-му засіданні Групи високого рівня Енергетичного Співтовариства

Україна підтримала в цілому включення Третього енергетичного пакету, однак попросила про додатковий час для чіткого визначення ключових термінів імплементації.

У вересні українська сторона висунула додаткові умови імплементації Третього пакету. З посиланням на прес-службу Міненергугілля ЗМІ повідомили, що Україна приєднається до Третього енергопакету не відразу, а після виконання усіх необхідних внутрішньодержавних процедур¹. Причиною відтермінування було

¹ Україну попросили почекати із приєднанням до 3-го Енергетичного Пакету // УНН, 6.10.2011. (<http://www.unn.com.ua/uk/news/489846-ukrayinu-poprosili-pochekati-iz-priednanniam-do-3-go-energetichnogo-paketu>)

названо те, що остаточна версія відповідного Рішення Міністерської Ради не була своєчасно передана українській стороні.

8 вересня 2011 року, після засідання Політико-безпекового комітету Україна-ЄС, директор департаменту Європейського Союзу Міністерства закордонних справ України Василь Філіпчук заявив, що Україна готова приєднатися до Третього енергетичного пакету за умови надання з боку ЄС перехідних періодів та фінансової допомоги². 16 вересня того ж року, в ефірі одного з телеканалів, міністр енергетики Юрій Бойко згадав виконання вимог Третього енергопакету в контексті реформування НАК «Нафтогаз України»³.

За словами директора Секретаріату Енергетичного Співтовариства Славчо Нейкова, в середині 2012 року від України все ще очікували офіційної позиції, оскільки з юридичної точки зору статус України стосовно Третього енергопакету залишався невизначеним⁴. У червні 2012 року, заступник міністра енергетики Володимир Макуха надіслав Нейкову листа, в якому зазначив, що українська сторона не приєдналася до рішення Міністерської ради про імплементацію Третього енергетичного пакету і тому утримується від коментарів щодо схвалення Процедурного акту щодо правил для схвалення Керівних принципів та кодексів мереж⁵, а також голосування стосовно включення Регламенту 838/2010 до acquis Договору про заснування Енергетичного Співтовариства⁶. Тим не менш, у Висновках 10-ї Міністерської ради Енергетичного Співтовариства, яка відбулася 18 жовтня 2012 року в м.Будва, Україну було закликало пришвидшити прийняття та впровадження Третього енергетичного пакету.

Питання набуло ще більшого політичного забарвлення, коли 28 жовтня 2012 року посол Російської Федерації в Україні Михайло Зурабов заявив, що Україні варто вийти з Енергетичного Співтовариства, оскільки вимоги Другого і Третього енергопакетів є перешкодою для створення міжнародного

² Україна готова приєднатися до Третього енергопакету Євросоюзу // УНН-АН, 8.09.2011. (<http://economics.unian.net/ukr/detail/101532>)

³ Бойко розповів, що «Нафтогаз» винен Європі // Українська правда, 16.11.2011. (<http://www.pravda.com.ua/news/2011/09/16/6593389/>)

⁴ Славчо Нейков: Проблема є внутрішня координація в Україні // Українська енергетика, 6.06.2012. (<http://ua-energy.org/post/20815>)

⁵ Procedural Act No.2011/01 PHLG-EnG on laying down the rules governing the adoption of Guidelines and Network Codes

⁶ Лист заступника Міністра енергетики В.Макухи до Голови Секретаріату Енергетичного Співтовариства С.Нейкова №04/18-6564 від 18.06.2012.

газотранспортного консорціуму з управління українською ГТС за участю «Газпрому»⁷.

У тексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, оприлюдненому ЗМІ⁸ в грудні 2012 року, зокрема в пункті про секторні обмеження, міститься формулювання про те, що ЄС може відмовити у сертифікації оператору системи транспортування, який контролюється фізичною або юридичною особою (особами) з третіх країн, якщо той не підтвердив, що така сертифікація не поставить під загрозу енергетичну безпеку держави-члена ЄС або всього ЄС, відповідно до ст. 11 Директиви 2009/72/ЄС та ст. 11 Директиви 2009/73/ЄС. Таким чином, в майбутньому, після вступу в дію Угоди про асоціацію, українські компанії-оператори систем транспортування газу та передачі електроенергії можуть наштовхнутися на перешкоди, якщо положення відповідних директив не будуть впроваджені у національне законодавство.

Також варто згадати, що адаптація українського законодавства до норм Третього енергопакету передбачена проектом оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року.

Висновок

Імплементація Третього енергетичного пакету, яка відкриває перед Україною перспективи виходу на єдиний газовий ринок ЄС та дозволяє забезпечити розвиток її ГТС, відкладена на невизначений строк. За 2 роки позиція українського уряду змінилася від стриманої підтримки до фактичної відмови. Виконання Україною зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством у цій частині залишається у підвішеному стані.

⁷ Участь України в Енергоспівтоваристві ЄС заважає створенню газового консорціуму – посол РФ // УНІАН, 29.10.2012. (<http://economics.unian.net/ukr/detail/144954>)

⁸ <http://www.kyivpost.com/content/ukraine/text-of-association-agreement-between-eu-ukraine-317197.html>

НЕЗАЛЕЖНИЙ РЕГУЛЯТОР

Серед поставлених перед Україною завдань особлива роль приділяється незалежності регулятора. Можливість регулятора самостійно та неупереджено координувати діяльність учасників енергетичного ринку проходить «червоною ниткою» у ключових Директивах ЄС. Досягненням України в цьому напрямку варто приділити окрему увагу.

Повноваження національних регуляторів вписано у Директивах 2003/54/ЄС та 2003/55/ЄС щодо ринків електроенергії та газу, а також відповідних Регламентах 1228/2003 та 1775/2005 (Другий енергетичний пакет). Хоча країни-члени ЄС самостійно визначають функції, компетенцію та адміністративні повноваження регуляторів, ст. 23 Директиви 2003/54/ЄС та ст. 25 Директиви 2003/55/ЄС визначають набір мінімальних компетенцій для національних регуляторів, які мають бути враховані на національному рівні.

СТАТУС РЕГУЛЯТОРІВ, ВІДПОВІДНО ДО ДИРЕКТИВ 2003/54/ЄС ТА 2003/55/ЄС

- Згідно зі ст. 23 Директиви 2003/54/ЄС та ст. 25 Директиви 2003/55/ЄС, національні регулятори «повинні бути повністю незалежними від інтересів» електроенергетичної та газової промисловості.
- Водночас документами передбачено отримання регуляторами формального схвалення державою окремих рішень. Зокрема, передбачено узгодження з відповідальним органом тарифів чи принаймні їх методології.
- Регулятори не мають бути предметом контролю ex ante з боку профільних міністерств.
- Серед обов'язків, які можуть бути призначені регулюючим органам: управління та розміщення сполучної потужності; механізми для роботи з перевантаженнями; ремонт, що проводиться операторами мереж; публікація інформації; ефективний розподіл рахунків для уникнення перехресних субсидій; підключення нових виробників; доступ до зберігання, потужностей трубопроводів та інших допоміжних послуг; дотримання рівня прозорості та конкуренції; дотримання Директив операторами систем транспортування та розподілу.
- Відповідно до Директив, регулятори зобов'язані: ухвалювати або встановлювати методології розрахунку або встановлення термінів та умов для підключення та доступу до національних мереж; ухвалювати або встановлювати методології розрахунку або встановлення термінів та умов для надання послуг з балансування; мати повноваження вимагати від операторів систем транспортування та розподілу модифіковані терміни та умови, тарифи, правила, механізми та методології для підключення та доступу до національних мереж та послуг з балансування будь-яких видів діяльності, які підлягають моніторингу з боку регулятора у відповідності до Директив; виступати арбітром у разі скарг на операторів систем транспортування та розподілу.

СТАТУС РЕГУЛЯТОРІВ, ВІДПОВІДНО ДО ТРЕТЬОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПАКЕТУ

- Третій енергетичний пакет передбачає посилення незалежності регулятора, зокрема через надання йому окремого юридичного статусу, гарантування функціональної незалежності від будь-якого державного чи приватного підприємства, окреме виділення бюджетних ресурсів та автономію в їх використанні для виконання своїх обов'язків.
- Директиви також визначають, що особи, відповідальні за управління регулятором органом, повинні діяти незалежно від будь-яких комерційних інтересів, і не запитувати чи приймати прямих інструкцій ні від уряду, ні від інших громадських чи приватних структур. Члени регулятора або його голова повинні бути обраними на чіткий період повноважень строком від 5 до 7 років з можливістю продовження лише один раз. Звільнення членів регуляторного органу відбувається лише у разі визнання їх винними у порушенні національного законодавства або невиконанні умов, викладених у ст. 39 Директиви 2009/73/ЄС і ст. 35 Директиви 2009/72/ЄС.
- Зросла роль регулятора у формуванні тарифів за користування електроенергетичними та газовими мережами, а також СПГ-терміналами. Як і в попередніх директивах, за новими правилами регулятор встановлює або ухвалює тарифи на використання мереж транспортування та розподілу, або принаймні методологію їх обчислення, до набуття ними чинності та на основі прозорості. Проте регулятор вже не зобов'язаний узгоджувати їх з відповідальним державним органом.
- Третій енергопакет посилює контроль регулятора за незалежністю операторів мереж шляхом впровадження сертифікації – нової процедури, що повинна гарантувати незалежність операторів систем транспортування. Після сертифікації відповідальність регулятора полягає у моніторингу відповідності компаній-операторів мереж транспортування обраній моделі.
- Регулятор отримав нові та розширив старі повноваження у сфері збору інформації та моніторингу ринків, в якій він співпрацює з антимонопольними органами та регуляторами фінансового ринку. Регулятор може вимагати від компаній будь-яку інформацію, необхідну для виконання своїх завдань. Він також може накладати штрафи у випадку невиконання обов'язкових правил, встановлених ним або ACER.

Українське законодавство частково відповідає вимогам Другого енергетичного пакету. Законом України «Про засади функціонування ринку природного газу» № 2467-VI, прийнятим 8 липня 2010 року, визначається, що НКРЕ «здійснює державне регулювання діяльності суб'єктів ринку природного газу, суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання, які діють на суміжних ринках», а також

здійснює державний нагляд у сфері функціонування ринку природного газу, зокрема через додержання ліцензійних умов та тарифів. НКРЕ діє за принципом незалежності від органів державної влади, місцевого самоврядування та інших посадових осіб (ст.4), перелік повноважень НКРЕ є досить широким, а за їх недотримання передбачено штраф в розмірі від 8,5 тис. до 850 тис. грн. (ст.23).

БЕЗПЕКА ПОСТАЧАННЯ

7 липня 2011 року був прийнятий Закон України № 3610-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо національних комісій, що здійснюють державне регулювання природних монополій, у сфері зв'язку та інформатизації, ринків цінних паперів і фінансових послуг». Документ уніфікував принципи управління п'ятьма державними комісіями, визначивши їх єдиний порядок утворення у складі голови та шести членів. У законі чітко прописана підконтрольність регуляторів Президентові. Були деталізовані окремі питання публічності діяльності регуляторів, їх фінансування, науково-методичного та інформаційного забезпечення, загальної організації роботи.

23 листопада 2011 року Указом Президента України № 1057 Національну комісію регулювання електроенергетики було ліквідовано. Інший Указ Президента України від 23 листопада 2011 року № 1059 створює Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ) та затверджує положення про неї. Відповідно до документу, НКРЕ є «державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України і підзвітним Верховній Раді України».

На розгляді Комітету з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки Верховної Ради України перебував проект Закону про державне регулювання в енергетиці України (реєстраційний №0889 від 23.11.2007). Розпорядженням Кабміну від 5 квітня 2012 року. № 184-р «Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік» передбачалося навіть його супроводження у парламенті Міненергосвіту та НКРЕ. Однак, документ було знято з розгляду у липні 2012 року, а відповідних законопроектів у новому скликанні парламенту внесено не було.

Шостий спільний звіт Україна-ЄС «Про хід реалізації положень Меморандуму про взаєморозуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній сфері протягом 2011 року», який сторони підписали 22 березня 2012 року, відзначає необхідність забезпечити поступ у прийнятті цього закону для забезпечення справжньої незалежності НКРЕ. Зміцнен-

ня спроможності та незалежності НКРЕ, включаючи створення законодавчих рамок, – серед Переліку пріоритетів Порядку денного асоціації Україна-ЄС на 2011-2012 роки.

У Звіті Енергетичного Співтовариства про впровадження *acquis* у 2011 році Україна згадується серед країн-членів, які мають здійснити значний обсяг роботи для подальшої розбудови інституційної спроможності регуляторних органів. Аналогічний документ за 2012 рік є більш критичним, відзначаючи, що закон про ринок газу не включає в себе деякі специфічні функції і обов'язки регулятора відповідно до вимог ст. 25 Директиви 2003/55/ЄС (зокрема, поширення юрисдикції на транскордонну інфраструктуру, повноваження з вирішення спорів, що стосуються доступу до системи або її використання, питань менеджменту і розподілу пропускну здатності, а також моніторингу ринку), а Закон № 3610-VI не зняв усіх проблемних питань¹.

Висновок

Роль національного регулятора є ключовою для успішного функціонування енергетичного ринку. Попри великі зусилля з боку НКРЕ з приведення свого статусу відповідно з європейським стандартами, для досягнення цієї цілі залишається ще великий об'єм роботи. Прийняте законодавство не вирішує ключових питань посилення незалежності регулятора.

¹ Annual Report on the Implementation of the *Acquis* under the Treaty Establishing the Energy Community, 10th MC/18/10/2012 Annex 15-15A/17.09.2012

Ст. 29 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства передбачає, що протягом одного року з дати набрання його чинності для держави має бути затверджено Звіт з безпеки постачання. Звіти поновлюються кожні два роки та мають описувати, зокрема, багатоманітність поставок, технологічну безпеку, географічне походження імпортованих енергоносіїв.

Оскільки Україна набула повноправного членства 1 лютого 2011 року, кінцевим терміном передачі звіту до Секретаріату Енергетичного Співтовариства та його публікації було 1 лютого 2012 року.

Згідно з Планом заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, підготовка звіту про безпеку постачання енергоносіїв була доручена Міненергосвіту, НКРЕ, НАК «Нафтогаз України», ДП «НЕК «Укренерго», НАК «Енергетична компанія України».

Документ було оприлюднено на сайті Енергетичного Співтовариства 31 січня 2012 року¹, хоча у Звіті Енергетичного Співтовариства про впровадження *acquis* у 2012 році згадано, що Україна надіслала його 17 квітня 2012 року.

44-сторінковий документ містить інформацію про стан, ключові параметри функціонування та плани розвитку ринків газу, електроенергії, нафти і нафтопродуктів на 2012-2013 роки. Автори зазначають, що розробка звіту відбувалася з урахуванням Інструкцій Секретаріату Енергетичного Співтовариства щодо надання допомоги в підготовці оновлених звітів про безпеку постачання, затвердженого на 19-му засіданні Групи високого рівня, що відбулося 23 березня 2011 року.

Висновок

Оприлюднення Звіту про безпеку постачання відбулося, найімовірніше, із запізненням, проте у відповідності з вимогами Енергетичного Співтовариства, і стало кроком до стратегічного планування національної політики з безпеки постачання газу. Хоча зобов'язання мало технічний характер, а більшість інформації звіту міститься у статистичних зведеннях Міненергосвіту, єдиний документ дозволяє більш комплексно оцінити ситуацію з безпекою постачання.

¹ Security of Supply Statement of Ukraine, Ministry of Energy and Coal Industry, 31 January 2012, (<http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1676177.PDF>).

ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЯ

ДИРЕКТИВА 2003/54/ЕС ПРО ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Директива вимагає особливої уваги уряду в трьох сферах: вільного доступу до мережі, чесної тарифікації та відкритості ринку. Елементами Директиви є:

- **Незалежний регулятор.** Регулятор має бути незалежний від інших учасників ринку, його діяльність не має контролюватись міністерствами, відомствами і компаніями галузі.
- **Рівний та гарантований доступ до мереж.** Одна і та сама компанія не може одночасно управляти генерацією електроенергії та її транспортуванням. Має бути прозоре та об'єктивне оцінювання процесу доступу до мережі. Тарифи на доступ до мереж мають бути прозорими, застосовуватись до всіх користувачів систем на недискримінаційній основі.
- **Конкуренція у постачанні електроенергії.** Повинна існувати конкуренція у постачанні електроенергії кінцевим споживачам, не можна допускати штучної зарегульованості постачання.
- **Моніторинг замість «ручного регулювання».** Уряд має фокусуватись більше на спостереженні – моніторингу та звітуванню – аніж на використанні ручного управління, та запровадженню державної допомоги; має здійснюватися контроль балансу між попитом/постачанням та безперебійності постачання електроенергії.
- **Зрозуміле та прозоре формування тарифів.** Споживачі мають мати можливість отримати інформацію про тарифи, яка повинна бути опублікована до введення їх в дію. Уряд повинен гарантувати постачання електроенергії за прийнятними, легко і чітко порівнюваними, прозорими цінами.
- **Інформація про джерела електроенергії, виробленої постачальником.** Постачальники електроенергії мають у своїх рахунках та рекламних матеріалах надавати споживачам інформацію про частку кожного джерела енергії в загальному складі палива, використаного постачальником за попередній рік, а також посилання на джерела, де розміщена інформація про вплив виробництва постачальником електроенергії на навколишнє середовище.
- **Безпека постачання.** Уряд може наділити підприємства, що працюють в сфері електроенергетики, зобов'язаннями з надання послуг, що стосуються безпеки. Такі зобов'язання мають бути чітко визначеними, які можна легко перевірити. Про охорону довкілля в кожному регіоні dbae оператор системи розподілу електроенергії.
- **Публічне звітування.** Електроенергетичні підприємства будь-якої юридичної форми і форми власності повинні публікувати свої щорічні звіти, або зберігати їх копії в головному офісі, відкриті для громадськості.
- **Захист споживача.** Споживачі мають мати право укласти контракт з підприємством з надання електроенергетичних послуг. У контракті мають бути вказані назва та адреса постачальника, послуги, що надаються, види технічного обслуговування, засоби отримання нової інформації щодо усіх тарифів та плати за технічне обслуговування, термін дії контракту, умови компенсації, якщо рівень якості послуг не відповідає контракту, спосіб врегулювання суперечок.

Відповідно до Протоколу про приєднання, імплементація Директиви мала відбулись до 1 січня 2012 року. Відповідальні за реалізацію цієї частини домовленостей – Міненерговугілля та НКРЕ.

Однією з умов виконання Директиви мало бути прийняття Закону «Про засади функціонування ринку електричної енергії в Україні». Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС на 2012 рік, План заходів щодо інтеграції України до Євросоюзу на 2012 рік та Національний план дій на 2012 рік вимагали від відповідальних органів влади розробити документ до червня 2012 року. Це було зроблено – 6 червня у парламенті було зареєстровано проект закону №10571, хоча подавав його не уряд, а два депутати – М.Мартиненко («Наша Україна – Народна Самооборона») та І.Глущенко (фракція Партії регіонів). У пояснювальній записці було зазначено, що проект не потребував обговорення з громадськістю, отже, він не проходив офіційного публічного обговорення. Проект Закону також не містив інформації про участь у розробці урядових структур, тому невідомо, чи він був також і урядовим варіантом¹.

Відразу після оприлюднення на сайті парламенту, документ став предметом обговорення та аналізу². Частина експертів звернули увагу – деякі норми проекту, зокрема діяльність Фонду врегулювання вартісного дисбалансу, зберігають перехресне субсидування в галузі і не забезпечать реальної конкуренції на ринку³. У червні проект документу презентувався в Брюсселі на круглому столі «Лібералізація електричного ринку: українські перспективи та очікування ЄС», організованому компанією ДТЕК та Європейською Бізнес-Асоціацією⁴, а та-

кож у вересні в Києві на круглому столі, організованому Центром «Енергобізнес»⁵. У листопаді Асоціація «Український ядерний форум» також провела круглий стіл, де розкритикувала документ в частині роботи Фонду врегулювання вартісного дисбалансу і звернулася з вимогою до уряду представити власний офіційний проект Закону⁶. У звіті Секретаріату Енергетичного Співтовариства подана загалом схвальна оцінка проекту закону в частині запровадження нової моделі ринку, однак не оцінюється Фонд врегулювання вартісного дисбалансу; також там йдеться про плани громадських слухань, які не проводились на офіційному рівні урядом чи парламентом⁷.

У листопаді 2012 року проект Закону знову був зареєстрований у доопрацьованому варіанті – як зазначалось у пояснювальній записці, було враховано пропозиції Світового банку, Секретаріату Енергетичного Співтовариства та представників бізнесу. У доопрацьованому варіанті Фонд врегулювання вартісного дисбалансу залишався, однак з недержавної організації ставав державною некомерційною установою. 20 листопада законопроект був прийнятий у першому читанні попереднім скликанням парламенту, і в новому скликанні зареєстрований уже під № 0916 від 12.12.2012⁸. Станом на січень 2013 року він чекає на повторний розгляд і голосування.

Презентуючи власний варіант звіту щодо виконання Меморандуму між Україною та ЄС про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі протягом січня-травня 2012 року, де йшлося і про виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством, Міністерство енергетики також згадувало про **розробку проекту Закону «Про ефективне використання енергетичних ресурсів»**. Розробка цього документу була запланована на травень

у Плані заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу та Плані НКРЕ щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Однак такого проекту в парламенті станом на сьогодні немає, а аналогічний законопроект № 6212 від 19.03.2010 був відкликаний у грудні 2012 року⁹.

Схожа ситуація з розробкою **Закону про державне регулювання в енергетиці України**, покликаним удосконалити механізм державного управління сектором. Відповідно до Національного плану дій в 2012 році, відповідний проект мав бути внесений урядом у березні, такий же термін містився у відповідному документі на виконання Національного плану, підготовленому Міністерством енергетики¹⁰. У парламенті було зареєстровано два законопроекти – М.Мартиненка («Наша Україна-Народна Самооборона»), І.Глущенко і П.Коржа (обидва – «Партія регіонів») під №11056 від 02.08.2012¹¹, також В.Броннікова, А.Клюєва і С.Тулуба (усі – Партія регіонів), М.Мартиненка (фракція блоку «Наша Україна – Народна Самооборона») під № 0889 від 23.11.2007¹², однак обидва були зняті з реєстрації.

На виконання Національного плану дій в 2012 році у частині зменшення рівня заборгованості споживачів за спожиту електроенергію, у квітні Кабінет Міністрів мав внести у парламент **проект Закону про скасування заборони енергопостачальним компаніям на відключення боржників від електропостачання**. Такий документ станом на сьогодні не зареєстрований у парламенті, натомість протягом минулого року ціла низка компаній – «Житомиробленерго»¹³, «Київенерго»¹⁴,

«Львівобленерго»¹⁵ та інші проводили відключення електроенергії боржникам. У червні до парламенту мав бути внесений **проект Закону про вдосконалення механізму фінансування екологічної броні електропостачання та посилення відповідальності за її несвоєчасне фінансування**. Такого документу також немає серед зареєстрованих для розгляду в парламенті, однак у жовтні Постановою Кабінету Міністрів було змінено порядок складання переліку споживачів та їх обладнання, для яких має бути встановлена екологічна броня електропостачання¹⁶.

Оптимізуючи цінову політику в сфері електроенергії та намагаючись виключити необґрунтовані преференції для споживачів електроенергії, НКРЕ у квітні поширила проект **Постанови «Про затвердження Критеріїв визначення класів споживачів електроенергії, диференційованих за ступенями напруги»**¹⁷, за якою низка підприємств мала перейти від споживачів 1-го класу до споживачів 2-го класу. Попри аргументи НКРЕ, поширені ЗМІ, що навіть нові тарифи для українських підприємств є нижчими за аналогічні в ЄС¹⁸, деякі підприємства, зокрема феросплавні заводи, виступили проти такого кроку. У травні, з ініціативи Української спілки промисловців і підприємців, на цю тему відбувся круглий стіл, де НКРЕ домовилась із підприємцями створити робочу групу для доопрацювання проекту постанови¹⁹.

електропостачання за борги // Finance.ua, 21.03.2012. (<http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2012/03/21/273470>)

¹⁵ Підгорецькому замку відключили світло через борг 2 тис. грн, – Львівобленерго // Відлуння віків, 20.01.2012. (<http://pamjatky.org.ua/?p=4808>)

¹⁶ Про внесення змін до Порядку складання переліку споживачів та їх обладнання, для якого має бути встановлена екологічна броня електропостачання // Постанова Кабінету Міністрів № 897 від 3 жовтня 2012 р. № 897 (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/897-2012-%D0%BF>)

¹⁷ НКРЕ визначилась з класами споживачів електроенергії // Україна Комунальна, 18 квітня 2012 року. (<http://law.jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/nkre-viznachilasja-z-klasami-spozivachv-jelektroenergiji-26718>)

¹⁸ Азаров пообіцяв вирішити питання пільг на електроенергію для ЗФЗ // Українська енергетика, 16.07.2012. (<http://ua-energy.org/post/22269>)

¹⁹ НКРЕ вирішила доопрацювати зміни в класифікації споживачів електроенергії // Українська енергетика, 30.05.2011. (<http://ua-energy.org/post/20623>)

¹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43622

² Аналітична записка DiXi Group щодо законопроекту «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» // Українська енергетика, 20.06.2012. (<http://ua-energy.org/post/21337>)

³ О. Дергачева. Реформирование рынка электроэнергии в Украине: кому вершки, а кому корешки...// Зеркало недели, 15.06.2012. (http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/reformirovanie_rynka_elektroenergii_v_ukraine_komu_vershki_a_komu_koreszki.html)

⁴ Electricity Market Liberalisation: Ukrainian Prospects and EU Experience // Kyiv Post, 29.06.2012. (http://www.eurelectric.org/media/53487/2012%2006%2029%20KievPost%20-%20RTBrussels_electricity_market_liberalization.pdf)

⁵ О.Дергачева. Реформирование рынка электроэнергии в Украине: вскопичить в уходящий поезд. // Зеркало недели, 18.11.2012. (http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/reformirovanie_rynka_elektroenergii_v_ukraine_vskochit_v_uhodyaschiy_poezd.html)

⁶ Асоціація УЯФ провела круглий стіл з питання реформування ринку електроенергії в Україні, 19.11.2012. (<http://www.atomforum.org.ua/ouractivity4224>)

⁷ Annual Report on the Implementation of the Acquis under the Treaty Establishing the Energy Community, 10th MC/18/10/2012 Annex 15-15A/17.09.2012

⁸ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45062

⁹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=37312

¹⁰ Про організацію виконання в Міненерговугілля України Національного плану дій на 2012 рік // Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості № 291 від 10 травня 2012 року (<http://document.ua/pro-organizaciyu-vikonannja-v-minenergovugilja-ukrayini-nac-doc100460.html>)

¹¹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44127

¹² http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=30785

¹³ 26 листопада 2012 року від електропостачання відключено станції третього підйому водопостачання (<http://vodokanal-zt.org.ua/pages/p281#top-menu>)

¹⁴ «Київенерго» з 20 березня почало відключати підприємства від

За результатами тривалих переговорів, у жовтні уряд прийняв Постанову № 912, якою з листопада 2012 року до квітня 2013 року низка електрометалургійних підприємств отримувала електроенергію за оптовою ринковою ціною без урахування обсягу дотації для компенсації втрат, пов'язаних з постачанням електричної енергії за регульованим тарифом²⁰. Разом із тим, на думку експертів, така поведінка уряду відкрила можливість іншим великим споживачам електроенергії – хімічним і вуглевидобувним підприємствам – також вимагати зниження тарифів²¹; окрім того, на думку експертів, надання преференцій з боку держави для феросплавної галузі могло загрожувати санкціями з боку СOT на всю металургійну галузь²². Тим часом, проект Постанови НКРЕ «Про затвердження Критеріїв визначення класів споживачів електроенергії, диференційованих за ступенями напруги» так і не був прийнятий у 2012 році, і був перенесений у плани на 2013 рік.

У лютому 2012 року вступив в силу Закон про державну програму приватизації на 2012-2015 роки. Як крок до лібералізації ринку, Національний план дій на 2012 рік передбачав **приватизацію не менше 2 енергогенеруючих і 6 енергопостачальних підприємств**. Протягом року Фонд держмайна здійснював продаж компаній – у результаті, за інформацією ЗМІ, станом на листопад надходження від приватизації до бюджету становили 6 млрд. гривень²³. Це було досягнуто за рахунок приватизації: «Західенерго» (1,9 млрд. гривень), «Донецькобленерго» (467,6 млн. гривень), «Вінницяобленерго» (176,2 млн. гривень), «Закарпаттяобленерго» (140,7 млн. гривень), «Дніпроенерго» (1,179 млрд. гривень), «Дніпрообленерго» (660,1 млн. гривень), «Криворіжобленерго» (256,1 млн. гривень), Харківська ТЕЦ-5 (339,9 млн. гривень). Згідно з оцінкою уряду, завершити приватизацію обленерго планується до кінця 2013 року²⁴. На 2013 рік заплановано продаж контрольних пакетів акцій 6 обленерго та 2 енергогенеруючих компаній, очікуючи отримати більше 10 млрд. грн. від приватизації в цілому²⁵. Ймовірно, на 2013 рік перенесено і схвалення Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо корпоратизації НЕК «Укренерго» і НАЕК «Енергоатом», які мають відкрити шлях до їх корпоратизації та приватизації.

Разом із тим, з самого початку приватизації експерти говорили про цілу низку системних порушень, які не відповідають принципам лібералізації ринку та вимогам Енергетичного Співтовариства²⁶. Це, на їх думку, зокрема, непрозорі підходи до приватизації, об'єднання в обленерго функцій транспортування та торгівлі електроенергією, приватизація фактично «в одні руки».

Аналізуючи ситуацію щодо реформи ринку електроенергії, Секретаріат Енергетичного Співтовариства у своєму звіті звернув увагу, що в українському законодавстві досі немає вимоги щодо недискримінаційних та об'єктивних процедур щодо отримання дозволів чи участі в тендерах нових генеруючих потужностей; обленерго досі поєднують функції як дистриб'ютора, так і постачальника електроенергії; зберігається перехресне субсидування між класами споживачів. Секретаріат також звернув увагу, що Україна майже нічого не зробила в частині зобов'язань щодо вибору постачальників, що мали бути запроваджені у 2012 і 2015 (домогосподарства) роках, щодо запровадження принципів балансування на ринку відповідно до *acquis*. Серед рекомендацій про першочергові кроки – прийняття Закону «Про засади функціонування ринку електричної енергії в Україні», а також

розвиток вторинного законодавства, зокрема визначення методологій для тарифного регулювання, правил щодо регулювання, прозорості, механізмів посилення захисту споживачів²⁷.

Висновки

І в частині законотворчої роботи, і в частині регулювання уряд зробив певні кроки на виконання вимог Енергетичного Співтовариства. Але поки вони не перейшли на рівень, де починаються реальні зміни з лібералізації, відкриття ринку, конкуренції.

До головного документу до виконання Директиви 2003/54/EC – проекту Закону про засади функціонування ринку електроенергії – залишаються запитання про Фонд вирівнювання вартісного дисбалансу. Частина законопроектів, що мали бути внесені в парламент у 2012 році, станом на сьогодні «загубилась». Попри підготовку НКРЕ великої кількості нормативно-правових актів на виконання вимог Енергетичного Співтовариства, на практиці регулятор не показав достатніх повноважень: його спроби змінити тарифи на електроенергію для деяких промислових споживачів завершилися втручанням уряду в процес; аукціони з експорту електроенергії, як і приватизація енергопостачальних компаній, попри свою публічність, не продемонстрували реальної конкуренції гравців на ринку.

²⁰ Деякі питання забезпечення стабілізації роботи електрометалургійних підприємств // Постанова Кабінету Міністрів № 912 від 1 жовтня 2012 р. (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/912-2012-%D0%BF>)

²¹ Після феросплавників пільги на електроенергію можуть отримати металурги, хіміки та шахтарі – експерт // Коментарі, 22.10.2012. (<http://ua.money.comments.ua/banknotes/2012/10/22/186117/pislya-ferosplavniki-pilgi-na.html>)

²² Пільги для електрометалургії можуть спровокувати санкції СOT – фахівець // Українська енергетика, 1.10.2012. (<http://ua-energy.org/post/24850>)

²³ Фонд держмайна «наколядував» від приватизації 6 мільярдів // Економічна правда, 26.10.2012. (<http://www.epravda.com.ua/news/2012/11/26/346952/>)

²⁴ Приватизацію теплогенерації и обленерго планируют завершить до конца 2013 года // УНИАН, 29.11.2012. (<http://economics.unian.net/rus/detail/148751>)

²⁵ Украинские власти планируют распродать государственного имущества на 11 млрд грн. // Зеркало недели, 20.12.2012. (http://zn.ua/ECONOMICS/ukrainskie_vlasti_planiruyut_rasprodats_gosudarstvennogo_imuschestva_na_11_mlrld_grn.html)

²⁶ Що буде з обленерго після розпродажу? // Главком, 20.04.2012. (<http://glavcom.ua/articles/6860.html>)

²⁷ Annual Report on the Implementation of the *Acquis* under the Treaty Establishing the Energy Community, 10th MC/18/10/2012 Annex 15-15A/17.09.2012

СЕРГІЙ ДЯЧЕНКО,

керівник енергетичних програм центру Борисфен Інтел

Приєднання України до Енергетичного Співтовариства в 2011 році створило потенціал для проведення в країні комплексних ринкових реформ в енергетиці, спрямованих на її інтеграцію в європейський енергетичний простір. На жаль, Україна не використовує ці можливості належним чином, а ті заходи, що вживаються, часто відповідають європейським ринковим принципам лише за формою, а не за суттю.

Про це, зокрема, свідчить аналіз виконання зобов'язань України щодо імплементації європейського електроенергетичного законодавства, визначених в Протоколі «Про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства».

Ключовими з цієї точки зору є наступні законодавчі акти ЄС.

1. Директива 2003/54/ЄС, встановлює зобов'язання країн ЄС з дерегулювання та лібералізації електроенергетики.

З 6 червня 2012 року (реєстраційний № 10571) у Верховній Раді України перебуває на розгляді проект Закону «Про засади функціонування ринку електричної енергії України», поданий народним депутатом І. М. Глушечком. Як зазначають розробники, основною метою прийняття Закону є лібералі-

зація Оптового ринку електроенергії України та створення ефективного конкурентного середовища на ринку електричної енергії з урахуванням основних вимог законодавства ЄС. 20 листопада Верховна Рада прийняла проект Закону в першому читанні.

21 червня 2012 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про природні монополії», яким внесено відповідні зміни для забезпечення можливості переходу до стимулюючого регулювання діяльності суб'єктів природних монополій. Закон був необхідний для набуття чинності Постанови НКРЕ «Про затвердження Методики формування необхідного доходу ліцензіатів з передачі електричної енергії місцевими електромережами та тарифу на постачання електроенергії».

2. Директива 2001/77/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про створення сприятливих умов продажу електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел на внутрішньому ринку електричної енергії»

25 вересня 2008 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу.

3 червня 2011 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про

електроенергетику» щодо зобов'язань держави щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії.

17 червня 2011 року Прийнято Закон України «Про внесення змін до статті 17-1 Закону України «Про електроенергетику» щодо умов стимулювання виробництва виробництва електроенергії з альтернативних джерел».

20 листопада 2012 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику», щодо стимулювання виробництва електричної енергії з біогазу.

28 квітня 2011 року до Верховної Ради подано Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлюваних джерел енергії (реєстраційний номер 8455), спрямований на спрощення дозвільної системи в сфері виробництва електроенергії з відновлюваних джерел. 22 травня 2012 року проект прийнято в першому читанні.

В цілому в Україні створено одну з найкращих систем стимулювання розвитку «зеленої» енергетики. Але все ж таки в інвесторів деякі положення законодавства в цій сфері викликають нарікання, зокрема це стосується т.з. «місцевої складової»

3. Регламент 1228/2003 від 26 червня 2003 року щодо доступу до мережі трансграничної передачі електроенергії.

За наявною у ЗМІ інформацією, проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику», спрямований на імплементацію регламенту перебуває на опрацюванні та погодженні в органах виконавчої влади.

4. Директива 2005/89/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про заходи, що забезпечують безперебійність постачання електроенергії й інвестування в інфраструктуру».

5 листопада 2012 року на імплементацію Директиви прийнято Закон про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо забезпечення надійного (безперебійного) постачання електричної енергії споживачам та інвестування в інфраструктуру.

5. Директива 2001/80/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про обмеження викидів деяких забруднюючих речовин великими спалювальними установками».

Положення директиви враховані у відомчих нормативно-правових актах. Наприклад, у Наказі Мінприроди «Про затвердження технологічних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин із теплосилових установок, номінальна теплова потужність яких перевищує 50 МВт» №541 від 22 жовтня 2008 р. Цей наказ встановлює нормативи викидів та передбачає досягнення до 2016 року нормативів ЄС з викидів забруднюючих речовин теплосило-вими установками.

Наказ Мінприроди від 17 грудня 2012 року №659 «Щодо затвердження Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)». В ньому, зокрема, ставляться завдання щодо розробки законодавчої та нормативної бази відповідно до вимог директиви, а також створення відповідної системи моніторингу її реалізації.

Також слід зазначити, що формально не зафіксовано, але важливою умовою інтеграції української енергосистеми до європейської, є її перехід на паралельну роботу з ENTSO-E. На сьогодні з Молдовою та Румунією обговорюється проект «Дослідження можливості синхронного об'єднання української і молдавської енергосистем з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E». За наявною інформацією, Європейською Комісією прийнято рішення щодо підтримки та фінансування цього проекту.

В Міненерговугілля опрацьовується «Державна цільова програма інтеграції ОЕС України до енергетичного об'єднання енергосистем європейських держав».

Таким чином, можна відзначити певний прогрес в імплементації європейського енергетичного законодавства. Але при цьому слід зазначити, що запропоновані законодавчі акти інколи спотворюють суть європейського підходу до ринкових реформ.

Перш за все це стосується трансформації оптового ринку електроенергії. Суттєво запропонованих реформ є перехід до моделі двосторонніх контрактів. Вона перед-

бачає, що споживачі можуть вільно обирати собі постачальника та/або виробника електроенергії. Але в умовах, коли після проведеної протягом 2011–2012 років приватизації 86% виробництва електроенергії забезпечують 2 компанії – ДТЕК та «Енергоатом», цей вибір буде вкрай обмежений.

І в самих запропонованих механізмах роботи ринку є такі, що фактично нівелюють ліберальні та конкурентні переваги нової моделі. Мова йде про механізми перерозподілу коштів на ринку електроенергії через Фонд розподілу вартісного дисбалансу.

Зрозуміло, що проблема відмінності собівартості електроенергії, виробленої різними видами генерації, існує. Але пропонується її вирішувати у абсолютно непрозорий спосіб. Які обсяги прибутку підприємств атомної і гідрогенерації вилучатимуться і розподілятимуться, та виходячи з яких принципів це робитиметься, абсолютно незрозуміло. Тобто створюються потенційні можливості для зловживань та корупції.

Поки що вельми сумнівним залишається незалежний статус НКРЕ. Підпорядкування Комісії Президенту України в 2011 році не стільки посилює її незалежність, скільки зробило більш вразливою до політичних впливів.

Також незрозуміло, яким чином планується реалізувати вимоги Директиви 2001/80/ЄС. Вже зараз очевидно, що у встановлені терміни (до 1 січня 2018 року) Україна не зможе провести модернізацію всіх теплових електростанцій і для вирішення цієї проблеми потребує розробки індивідуального плану дій.

РЕГЛАМЕНТ 1228/2003

РЕГЛАМЕНТ 1228/2003 СТОСОВНО УМОВ ДОСТУПУ ДО МЕРЕЖИ ТРАНСКОРДОННОЇ ПЕРЕДАЧІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ З ВРАХУВАННЯМ ЗМІН ВНЕСЕНИХ РІШЕННЯМ КОМІСІЇ 2006/770/ЕС

Елементами Регламенту є:

- **Компенсація втрат.** Операторам систем передачі електроенергії мають бути компенсовані витрати, понесені в результаті здійснення транскордонних потоків електроенергії в своїх мережах.
- **Прозорі тарифи.** Тарифи на доступ до мереж мають бути недискримінаційними і прозорими, враховувати платежі та втрати від компенсації операторам систем передачі електроенергії.
- **Справедливі рішення.** У випадку перевантаження мережі, розподіл транскордонних потужностей має базуватись на недискримінаційних та ринкових рішеннях.
- **Уніфікація стандартів.** Стандарти безпеки, експлуатації та планування, які використовуються національними операторами системи передачі, мають бути узгоджені між собою.
- **Публічність.** Необхідна публікація останніх даних щодо учасників ринку, для уникнення асиметрії в поширенні інформації.
- **Система покарань.** Національні уряди повинні розробити правила щодо санкцій, які будуть застосовані у випадку порушення регулювання.

Відповідно до Протоколу, Регламент та Рішення Комісії мали бути імplementовані до 1 січня 2012 року. У 2011 році для виконання цієї вимоги йшлося про внесення змін до Закону «Про електроенергетику». Зміни мали стосуватись визначення керівних принципів роботи мережі під час її з'єднання з мережами інших держав, правил регулювання функціонування нових вузлів мережі транскордонної передачі електроенергії, порядку надання інформації про потужності міждержавних електричних мереж, основних принципів управління процесом передачі електроенергії транскордонними мережами, а також забезпечення надійного постачання електроенергії споживачам та інвес-

тування в інфраструктуру. Відповідальним за розробку документу було Міністерство енергетики і вугільної промисловості¹. Окремо такий документ не був представлений публічно, а внесені у 2012 році зміни до Закону «Про електроенергетику» лише частково згадували міждержавний обмін електроенергією. У 2012 році Регламент був згаданий як документ, на виконання якого спрямований проект Закону «Про засади функціонування ринку електричної енергії України».

Успішним кроком для покращення транскордонної передачі електроенергії стала прийня-

¹ Див. дослідження DiXi Group «Рік в Енергетичному Співтоваристві: Добре стоїмо?» // Українська енергетика (<http://ua-energy.org/post/16408>)

та НКРЕ Постанова № 1450 «Про затвердження Порядку проведення аукціонів щодо доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України для експорту електричної енергії», яка повинна покращити доступ до міждержавних електричних мереж України для експорту електричної енергії і сприяти розвитку конкурентних відносин у зовнішньоекономічній діяльності в електроенергетиці². Разом із тим, за інформацією ЗМІ, аукціон, який пройшов наприкінці листопада на доступ до пропускної спроможності міждержавних мереж, був проведений у спосіб, який не створив реальної конкуренції за найбільш привабливими лотами³.

Виконання великої частини вимог Енергетичного Співтовариства, зокрема узгодження Регіонального плану дій з відкриття оптового ринку електроенергії, уряд ставить у пряму залежність від синхронізації енергосистеми України з європейською енергосистемою ENTSO-E⁴, що має бути завершена не раніше 2015 року. Відповідно до звіту Міністерства енергетики за III квартал, сьогодні Україна перебуває на етапі здобуття фінансування технічного дослідження можливості синхронного об'єднання української і молдавської енергосистем з континентальною європейською енергосистемою ENTSO-E за рахунок фондів Спільної операційної програми Румунія-Україна-Молдова 2007-2013, тому прогноз щодо 2015 року може бути оптимістичним.

Одночасно із роботою щодо синхронізації української і молдавської енергосистем, також у процесі розробки є проект Концепції Державної цільової програми інтеграції Об'єднаної енергетичної системи України до енергетичного об'єднання європейських держав. За інформацією Міністерства енергетики, документ доопрацьовується відповідно до зауважень, наданих після проходження проце-

² Постанова НКРЕ від 08.11.2012 № 1450 «Про затвердження Порядку проведення аукціонів щодо доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України для експорту електричної енергії» (<http://www.nerc.gov.ua/?id=5031>)

³ Рынок экспорта электроэнергии опять монополизировали // Экономика, 26.11.2012. (<http://www.economica.com.ua/energy/article/3663194.html>)

⁴ Лист заступника Міністра енергетики В.Макухи до Голови Секретаріату Енергетичного Співтовариства С.Нейкова №04/18-6564 від 18.06.2012.

дури погодження заінтересованими міністерствами і відомствами⁵.

Висновки

Процес внесення змін до законодавства України, необхідного для виконання Регламенту, відбувається повільно. Одночасно, враховуючи прогнози уряду щодо термінів приєднання України до енергосистеми ENTSO-E як умови подальшого відкриття ринків і транскордонної передачі електроенергії, на практиці цей процес «поставлений на паузу» принаймні ще на кілька років. А якщо ще врахувати, що відкриття ринків сьогодні для Енергетичного Співтовариства є одним із ключових завдань на найближчий період, у цій частині Україна суттєво відстає у виконанні зобов'язань перед ним.

⁵ Звіт про виконання Плану роботи Міненергугілля України за III квартал та з початку 2012 року.

Кшиштоф Рогульський, директор в країнах Східної Європи і СНД,
Консалтингова компанія «Інфовіде-Матрикс С.А.»

Щодо дотримання Україною вимог Директиви 2003/54/ЄС при розробці проекту Закону «Про принципи функціонування ринку електроенергії України» – звичайно, можна мати претензії до цього документу. Але найбільша проблема і найбільше упущення уряду країни – у надто низькій пропаганді ідеї реформування серед учасників ринку. Якщо б учасники вникли і стали прихильниками такого ринку – процес реформування проходив би легше і швидше. Але, на жаль, наші нинішні обленерго зовсім не залучені в цей процес.

Приклад ЄС показує, що закон протягом року може змінюватись кілька разів. Ніхто ніколи не створював ідеального закону «на все життя». Процес реформи ринку буде якраз і полягати в тому, що закон буде змінюватись. І проблема не в тому, що якісь положення закону будуть більш чи менш підходящі, а проблема в тому, що суб'єкти ринку не до кінця розуміють зміст реформи і зміст відкритих торгів електроенергією. Вони вважають, що для них це загроза. Замість того, щоб сприяти і підтримувати зміни, вони намагаються зробити все, щоб закон не був прийнятий.

Міненерговугілля у момент запровадження реформи має

займатись освітою і пропагандою – не лише учасники мають розуміти як працювати на ринку, але і «клієнти» (споживачі) мають розуміти, що це реформа для них, а не проти них. Реформа ринку – це свобода вибору, тобто споживач отримує можливість вибору постачальника електроенергії. З цієї метою компанії просто повинні виконати вимоги конкурентної гри. Ніхто не вибирає клієнта – клієнт вибирає їх. Це основний закон.

Сьогодні багато учасників ринку (обленерго) намагаються лякати чиновників, споживачів та інших суб'єктів, заявляючи, що ціна на електроенергію різко виросте. Це неправда – все залежить від моделі відкриття ринку. Може бути так, що ринок спочатку відкривається на рівні «генерація – обленерго», а на рівні «обленерго – споживач» продовжує діяти тарифоутворення. Тоді ціна енергії для споживача буде визначатись НКРЕ. Звичайно, це лише перехідний період, і механізм тарифоутворення протягом кількох років зникає. Але він не зникає у перший-другий рік реформи, а лише на п'ятий-сьомий – все залежить від об'єму енергії, що споживається. Якщо говорити про помилки при виконанні Україною своїх зобов'язань, то вона

не в законах – а на рівні обізнаності та освіченості учасників ринку, їх активності при створенні нових нормативних актів.

Те, що ми бачимо як загрозу для цього ринку – за винятком кількох генерацій – ніхто з суб'єктів не готується до участі в ринку. Жодне обленерго досі не виділило трейдингового департаменту в себе, не відбулось змін в організаційній структурі. Ніхто не підготувався до дуже складного процесу unbundling – розділення на дві абсолютно незалежні компанії – збуту і транспорту. Від якості проведення цього процесу великою мірою залежить якість обслуговування клієнта. Це дуже складний процес. Різні компанії в ЄС готувались до нього кілька років. Думаю, що цей момент може бути ключовим при запровадженні ринку та його механізмів.

Реформа, перед якою стоїть Україна – велика і складна. Великою мірою вона стосується підприємств, але також буде впливати і на споживачів. Закон про функціонування ринку звичайно потрібен, але його можна міняти кілька разів на рік. Істотною є підготовка компаній – це початковий етап процесу запровадження реформи, помилки якого відо-

бразяться на подальших перспективах компанії.

Регламент 1228/2003. Сьогодні в Україні прийнятий механізм аукціонів для участі в транскордонній передачі електроенергії. Ніхто не забороняє учасникам брати участь у цих аукціонах. Те, що зараз кількість учасників недостатньо велика, є результатом того, що ціна електроенергії в ЄС на оптовому ринку впала (в результаті своїх причин). Україні сьогодні не зовсім вигідно торгувати електроенергією, наприклад, з Польщею. Механізм аукціонів запроваджений таким чином, що різницю між українськими та європейськими цінами знімає НЕК «Укренерго». Це означає, що реальна рентабельність транскордонних продажів дуже низька – вся надбавка іде в кишеню оператору. Потрібно подумати над доцільністю прийняття іншого механізму транскордонного продажу електроенергії, який сьогодні дуже популярний в ЄС – market coupling. Цей метод створений за принципом: основне – це торгівля, а мережа як інструмент передачі електроенергії має отримати таку ціну за перехід, яка пов'язана виключно з її витратами, а не з боротьбою між тими, хто торгує електроенергією. Market

coupling не допускає того, що весь прибуток залишається в оператора мереж. Цей метод успішно працює між багатьма країнами ЄС і прийнятий як стандарт для транскордонної торгівлі електроенергією. Він більшою мірою сприяє конкуренції в роботі продавців і покупців електроенергії. Компанії, які починають працювати на ринку транскордонної торгівлі, можна сказати, інвестують в цей ринок – це інвестиції, а не бізнес. Тому при такому невеликому розриві ціни між Україною і ЄС, а також вартістю перетину, дуже важко отримати економічну вигоду з цих торгів. Ті, хто займається цією торгівлею зараз, – слідує довгостроковій стратегії і хочуть забезпечити свої позиції на міжнародних ринках. Сьогодні – це робота на перспективу.

Директива 2005/89/ЄС. Спостерігаючи за запровадженням реформи ринку електроенергії, треба розуміти, що тарифоутворення потроху зникає. Має бути розроблений і включений в новий закон механізм, який повному забезпечить гарантії реалізації інвестицій. Зараз у проекті Закону «Про принципи функціонування ринку електроенергії України» цього немає. Гарантію реалізації

інвестиції в сфері передачі і транспорту електроенергії можна реалізувати за рахунок тарифоутворення, механізм інвестиційної надбавки для транспортування електроенергії залишається і буде завжди. Забезпечення постачання електроенергії – це також гарантія виробництва цієї електроенергії. І можна добитись такої ситуації, що буде ідеальна мережа, яка не буде забезпечена відповідною генерацією, оскільки не буде стимулюючого механізму для генерації. Треба розуміти, що оскільки в сфері генерації не існує уже тарифів, а лише вільна ринкова ціна, потрібно створити додаткові механізми, які допоможуть реалізувати інвестиційну програму цієї генерації. В Європі існує кілька таких механізмів і було б дуже добре, щоб один із них після детального аналізу знайшов своє місце в законі.

ДИРЕКТИВА 2005/89/ЕС

ДИРЕКТИВА 2005/89/ЕС ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ ТА ІНФРАСТРУКТУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Директива покликана створити рамки для формування ефективної політики з безперебійності постачання електроенергії. Елементи Директиви:

- **Публічність.** Уряди повинні публікувати інформацію про заходи, які вживаються для підтримки балансу між попитом і пропозицією в сфері виробництва електроенергії.
- **Залучення інвестицій.** Уряди мають стимулювати інвестиційний клімат, чітко визначити ролі та відповідальність компетентних органів, а також публікувати інформацію про всіх зацікавлених учасників ринку.
- **Справедливість.** Усі заходи уряду, спрямовані на безперебійне постачання, мають бути недискримінаційними і враховувати їх можливий вплив на ціну на електроенергію для кінцевих споживачів.
- **Правила експлуатації мережі.** Уряди повинні забезпечити, щоб оператори системи передачі встановили мінімальні правила експлуатації та обов'язки щодо надійності роботи мережі; також уряд повинен вимагати від операторів системи передачі підтримувати належний рівень експлуатації мереж.
- **Прозорість звітування.** Звіт щодо експлуатації мереж має містити в собі наступні параметри: експлуатаційну надійність мережі, прогнозований баланс попиту і пропозиції на наступні 5 років, перспективи безперебійності постачання електроенергії на період між 5-15 роками, інвестиційні наміри протягом найближчих 5 років.

Відповідно до Плану заходів з виконання програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, вимоги Директиви, разом із вимогами Регламенту 1228/2003, мали бути враховані у змінах до Закону «Про електроенергетику».

Зміни до Закону про електроенергетику в частині реформування ринку вносились двічі. У червні 2012 року був прийнятий **Закон про внесення змін до деяких законів України щодо плати за приєднання до мереж суб'єктів природних монополій**, який набирає чинності у січні 2013 року. Закон окреслює рамки, на яких має базуватись Порядок приєднання електроустановок до електричних

мереж, визначив джерела фінансування інвестиційних програм електропередавальних компаній. Разом із тим, на етапі законопроекту Головне юридичне управління¹ критично оцінило документ, звертаючи увагу на можливість для електропередавальних організацій нав'язувати умови договорів і ставити контрагентів у нерівне становище, що не відповідає принципам конкуренції. Через 6 місяців після внесення змін до Закону НКРЕ мала розробити проект Постанови «Про затвердження Правил приєднання електроустановок до електричних мереж», однак цього не було зроблено – проект Постанови зараз виставлений на публічне обговорення². Інший документ на виконання

¹ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=40948

² Повідомлення про повторне оприлюднення доопрацьованого

Закону – проект постанови НКРЕ «Про затвердження Методики розрахунку плати за приєднання» – було оприлюднено для громадського обговорення у листопаді 2012 року³.

Інші зміни до закону були внесені урядом у квітні⁴, і прийняті у липні⁵. Йдеться, зокрема, про **Закон «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо забезпечення надійного (безперебійного) постачання електричної енергії споживачам та інвестування в інфраструктуру»**. У документі дається чітке визначення надзвичайної ситуації в об'єднаній енергетичній системі України, запроваджується пункт про стандарти операційної безпеки функціонування об'єднаної енергетичної системи та показники якості послуг з електропостачання.

На виконання змін до Закону «Про електроенергетику» НКРЕ мала розробити 6 нормативно-правових актів. Три з них було прийнято протягом року, один опублікований як проект на сайті НКРЕ. Серед прийнятих – згадана вище Постанова № 1450 «Про затвердження Порядку проведення аукціонів щодо доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України для експорту електричної енергії» (див. частину про виконання Регламенту 1228/2003). Позитивним елементом для покращення умов інвестування стала також розробка проекту Постанови «Про затвердження Порядку формування інвестиційних програм ліцензіатів з передачі та постачання електричної енергії», яка була прийнята у грудні 2012 року⁶.

Іншим шляхом імплементації Директиви 2005/89/ЕС можна вважати також запровадження стимулюючого тарифоутворення внесенням

проекту регуляторного акта – постанови НКРЕ «Про затвердження Правил приєднання електроустановок до електричних мереж» (<http://www.nerc.gov.ua/index.php?news=3103>)

³ Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта – постанови НКРЕ «Про затвердження Методики розрахунку плати за приєднання електроустановок до електричних мереж» (<http://www.nerc.gov.ua/?news=3002>)

⁴ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43112

⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5066-17>

⁶ Проект Постанови НКРЕ «Про затвердження Порядку формування інвестиційних програм ліцензіатів з передачі та постачання електричної енергії» (<http://www.nerc.gov.ua/?id=5788>)

змін до Закону «Про природні монополії», яке має покращити умови для інвестування в сектор електроенергетики. Національний план дій на 2012 рік вимагав внесення у березні відповідного законопроекту у парламент. Цей проект був зареєстрований у Верховній Раді 12 квітня під № 10338, вносився урядом⁷. У червні документ був схвалений парламентом⁸.

У тримісячний строк з дня публікації Закону НКРЕ була зобов'язана підготувати необхідні документи, а саме:

- 1) порядок визначення необхідного доходу від діяльності з передачі електричної енергії місцевими електричними мережами шляхом застосування стимулюючого тарифного регулювання;
- 2) порядок визначення регуляторної бази активів суб'єктів природних монополій у сфері електроенергетики;
- 3) порядок розрахунку тарифів на електричну енергію, тарифів на передачу електричної енергії місцевими електричними мережами, тарифів на постачання електричної енергії за регульованим тарифом на довгостроковий період, процедури встановлення або перегляду тарифів для ліцензіатів з передачі електричної енергії місцевими електричними мережами та для ліцензіатів з постачання електричної енергії за регульованим тарифом.

У грудні для частини ліцензіатів мали бути затверджені тарифи на передачу електричної енергії місцевими електричними мережами та тарифи на постачання електричної енергії за регульованим тарифом шляхом застосування стимулюючого тарифного регулювання⁹.

Однак НКРЕ винесла ці документи на повторне обговорення – як пояснювалось, після попередньої публікації регулятор отримав велику кількість зауважень, документи довелось доопрацьовувати. На засіданнях 27 і 28 грудня членами НКРЕ було прийнято рішення продовжити їх обговорення¹⁰.

⁷ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43113

⁸ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4998-17>

⁹ Відповідно до вимог Національного плану дій на 2012 рік.

¹⁰ <http://www.nerc.gov.ua/index.php?news=3087>

Натомість інший регулятор – Національна комісія, що здійснює державне регулювання в сфері комунальних послуг – у листопаді затвердила «Методику формування тарифів на транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами на принципах стимулюючого регулювання» та «Методику формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення на принципах стимулюючого регулювання»¹¹.

Висновки

Виконання Директиви 2005/89/ЄС було чи не найповніше з усіх зобов'язань в сфері електроенергетики. Попри деяке запізнення з підготовкою необхідних нормативно-правових актів для впровадження стимулюючого тарифоутворення, іде активний процес для початку запуску цієї реформи на практиці.

МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ ТА ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ (Міненерговугілля України)

Департамент стратегічної політики, інвестицій та ядерно-енергетичного комплексу

01601 МСП, м.Київ, вул.Б.Хмельницького, 4, тел.: 594-66-55, факс: 239-46-19,
E-mail: kanc@mev.energy.gov.ua

16.01.2013 № 1511-49

На № від

Міністерство енергетики та вугільної промисловості розглянуло Ваш запит про надання інформації від 25.12.2012 щодо стану виконання зобов'язань України в рамках Енергетичного Співтовариства, та повідомляє наступне.

Секретаріат Енергетичного Співтовариства здійснює роботу щодо моніторингу та поширення інформації щодо виконання зобов'язань країнами-членами Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (далі- Договір) шляхом розміщення щорічного звіту на офіційному сайті Енергетичного Співтовариства. Слід зазначити, що у щорічному звіті про імплементацію Acquis згідно Договору про заснування Енергетичного Співтовариства за 2012 рік, зокрема відображено впровадження положення директив 2003/54/ЄС, 2003/55/ЄС, 2004/67/ЄС, 2006/770/ЄС, 2005/89/ЄС, 85/337/ЄС, 2001/80/ЄС, 1999/32/ЄС, а також Регламенту ЄС 1775/2005.

Окрім того, у вказаному звіті наявна інформація щодо розробки країнами-учасницями методології стосовно застосування загальноприйнятих стандартів ЄС відповідно до вимог статті 22, а також заяви про безпеку постачання енергоносіїв відповідно до статті 29 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Вказаний звіт доступний в електронному вигляді за адресою:

<http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1770178.pdf>.

З повагою

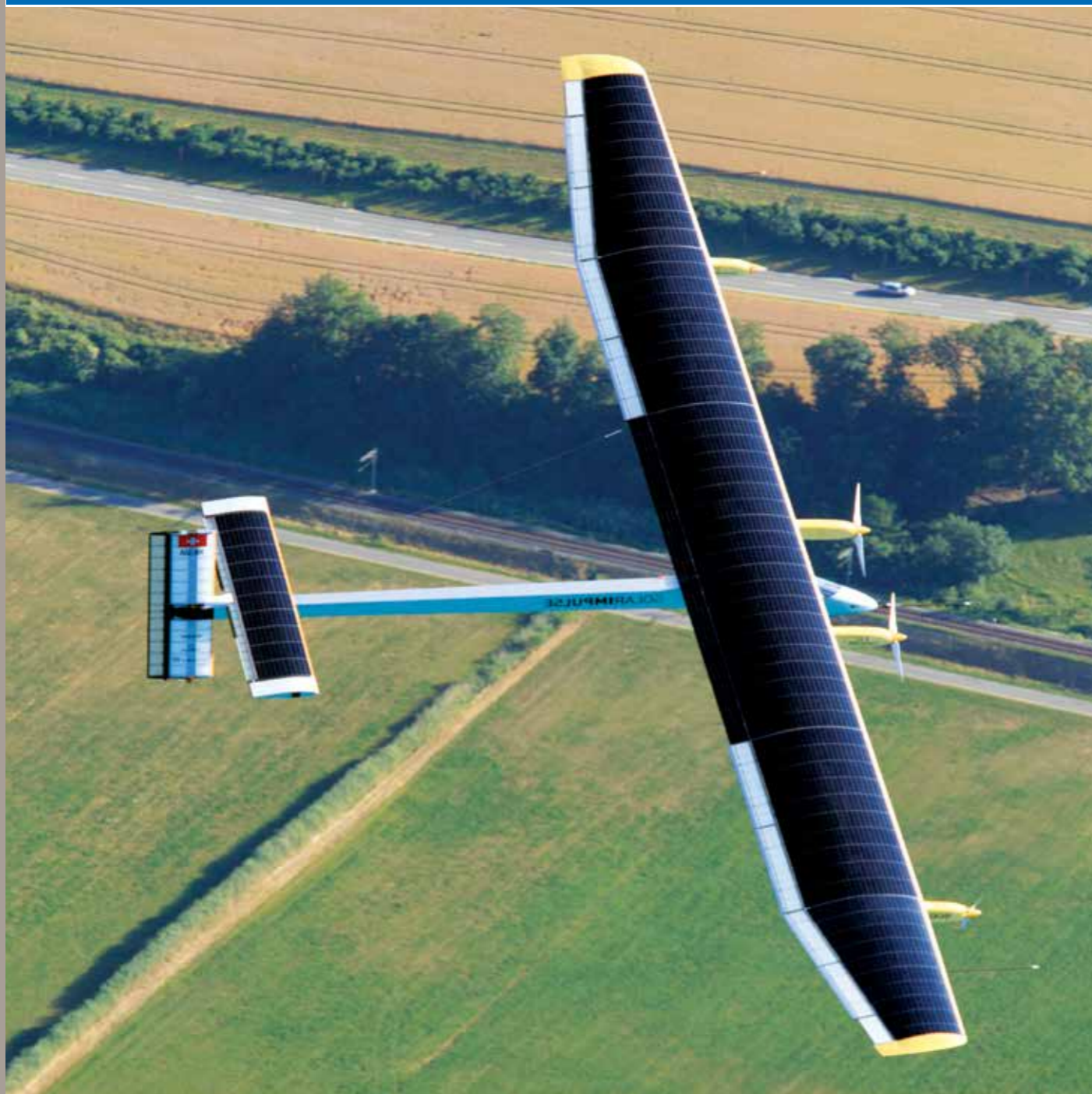
Директор Департаменту

Стригуниченко.594 59 11

М. Конstantінов

¹¹ Нова методика стимулюючого регулювання допоможе знизити тарифи на тепло та воду – Нацкомпослуг // Українська енергетика, 12.11.2012. (<http://ua-energy.org/post/26445>)

ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ

ДИРЕКТИВА 2001/77/ЕС ЩОДО СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ ПРОДАЖУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ, ВИРОБЛЕНОЇ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ, НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

- Мають бути сформовані національні індикативні цільові показники споживання електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел; при цьому показники мають враховувати зобов'язання країни в рамках Кіотського протоколу.
- Уряд повинен гарантувати проходження енергії, виробленої з відновлюваних джерел, схеми гарантування не повинні давати вигоду від національних механізмів підтримки.
- Уряд зобов'язаний оцінити законодавчо-нормативні рамки щодо адміністративних процедур, які застосовуються до електростанцій з вироблення електроенергії з відновлюваних джерел, з подальшим спрощенням і вдосконаленням взаємодії адміністративних органів та електростанцій.
- Дозволяється пріоритетний доступ до мереж електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії. При цьому оператори передавальної та розподільчої систем повинні опублікувати правила покриття витрат на технічні пристосування, необхідні для інтеграції виробників енергії з відновлюваних джерел до мереж.

Відповідно до Протоколу, до 1 липня 2011 року український уряд мав затвердити План імплементації Директиви. У Плані з виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством існує доручення розробити такий документ до 31 серпня 2011 року.

Згідно зі звітом Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження, ним підготовлено проект плану у I півріччі 2011 року. **План було оприлюднено на сайті Енергетичного Співтовариства 7 жовтня 2011 року**, хоча сам документ вказує дату публікації 15 липня¹.

У ньому вказано, що індикативні цільові показники споживання електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел, містить Енергетична стратегія України на період до 2030 року, схвалена Розпорядженням Кабміну від 15 березня 2006 року № 145-р. Зокрема, автори документу посилаються на прогностичні паливно-енергетичні баланси, чинні закони та державні програми, що

спрямовані на стимулювання розвитку відновлюваної енергетики.

План визначає, що до 30 червня 2013 року Україна має прозвітувати про досвід застосування різних механізмів підтримки, до 1 липня 2013 року – про результати оцінки прогресу на досягнення цільових показників. До кінця 2013 року Україна має надіслати Єврокомісії звіт про впровадження Директиви 2001/77/ЕС.

У 2011-2012 роках в Україні було запроваджено цілу низку амбітних проектів з виробництва електроенергії з відновлюваних джерел, зокрема в сферах сонячної та вітроенергетики. Разом із тим, невідповідним до європейського законодавства залишається т.зв. «правило місцевої складової», впроваджене в середині 2011 року Законом № 3549-VI та посилене Законом № 4065-VI. Також у червні 2011 року було прийнято Закон № 3486-VI щодо гарантування зобов'язань держави щодо стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, що було позитивно оцінено у звіті Енергетичного Співтовариства.

Однією з ключових подій 2012 року стало прийняття законопроекту №10183 «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику»

¹ Plan for Implementation of the Acquis on Renewables Ukraine, 7 October 2011. (www.energy-community.org/pls/portal/docs/1106182.PDF)

(щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії)» (автори – народні депутати фракції Партії регіонів Микола Романюк, Юлія Львовичка, Юрій Мірошниченко), який суттєво змінив правила роботи ринку².

Попри цілу низку позитивних новел (запровадження «зеленого» тарифу для біогазу і складових твердих побутових відходів, для окремих пускових комплексів і черг електростанцій, його диференціація для ГЕС, зобов'язання енергопостачальних компаній з 2014 року викуповувати за «зеленим» тарифом надлишкову електроенергію у домогосподарств, можливість продажу електроенергії на оптовому ринку за прямими договорами та зобов'язання щодо викупу всієї електроенергії, гарантування незмінності стимулюючих заходів) закон передбачає:

- істотне зниження «зеленого» тарифу для сонячних електростанцій, що вводяться в експлуатацію з квітня 2013 року;
- розмір «місцевої складової» для сонячних, вітрових електростанцій та установок на біомасі, будівництво яких стартувало після 2011 року і завершиться в липні 2013 року, на рівні 30%, а для тих, зведення яких завершиться в липні 2014 року, – 50%;
- розмір «місцевої складової» для біогазових станцій при введенні в експлуатацію з 2014 року – 30%, при запуску з 2015 року – 50%;
- нові принципи розрахунку «місцевої складової» з липня 2013 року, за якими кожна з частин електростанції на відновлюваних джерелах матиме свою питому вагу сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження.

Закон був неоднозначно сприйнятий галузевими бізнес-асоціаціями, які назвали його положення дискримінаційними і такими, що не відповідають європейським нормам³, а також вимагали від Президента вето документу⁴. Однак, цього не сталося, і Закон № 5485-VI набув чинності.

У розвиток вторинного законодавства, НКРЕ прийняла постанови про затвердження типових договорів з виробниками відновлюваної енергії та Порядку встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу. В червні 2012 року

НКРЕ прийняла Постанову «Про затвердження Порядку визначення питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії». Однак, з огляду на зміну законодавства, наприкінці грудня 2012 року регулятор оприлюднив проект постанови про внесення змін до Порядку⁵. Цікаво, що проект документу містить розділ щодо визначення «місцевої складової» у вартості виробництва сонячних модулів, хоча на рівні закону ця вимога відсутня. Оновлений варіант передбачено розробити Планом НКРЕ з підготовки проектів регуляторних актів на 2013 рік.

Згідно зі Звітом Енергетичного Співтовариства про впровадження ассуі у 2012 році, вимоги «місцевої складової» грають не на користь більш ефективного імпорту енергії, а призводять до більш високих прибутків від використання місцевих відновлюваних ресурсів, що може трактуватися як порушення ст. 41 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

З метою приведення у відповідність з європейськими нормами українського законодавства, Держенергоефективності було розроблено проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлюваних джерел енергії» (реєстраційний номер 8455 від 28.04.2011). Відповідно до Плану заходів з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затвердженого Розпорядженням Кабміну від 28 березня 2012 року № 156-р, Мінекономрозвитку і Держенергоефективності мали супроводжувати його розгляд у Верховній Раді. 22 травня 2012 року законопроект прийнято в першому читанні, у новому скликанні парламенту документ отримав реєстраційний № 0914 від 12.12.2012.

Проект Закону передбачає розвиток нормативно-правової бази для використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, зобов'язує Держенергоефективності розробити програми зі збільшення використання відновлюваних джерел енергії та з енергозбереження, а також вести моніторинг прогресу в досягненні цільових показників. З метою приведення термінології у відповідність з Директивою 2009/28/ЄС, формулювання «альтернативні джерела енергії» в усіх українських нормативно-правових актах передбачається змінити на «відновлювані джерела енергії».

Також Держенергоефективності розробило проект Розпорядження Кабміну «Про затвердження планів заходів з імплементації деяких Директив

⁵ <http://www.nerc.gov.ua/?id=5480>

Європейського Союзу щодо відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива», якими передбачено заходи на впровадження Директив 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС. Кабмін повернув документ на доопрацювання, після якого той відправився на повторне узгодження у зацікавлених центральних органів виконавчої влади.

Невирішеним питанням залишається індикативний цільовий показник частки енергії, виробленої з відновлюваних джерел, у кінцевому споживанні до 2020 року. В проекті оновленої Енергетичної стратегії України на період до 2030 року зазначається, що частка встановленої потужності відновлюваної енергетики в Україні має скласти 5-7 ГВт (10-12 ГВт включаючи великі гідроелектростанції) у 2030 році, або щонайменше 10% від загальної встановленої потужності при річному обсязі генерації 11-16 ТВт-год (23-28 ТВт-год включаючи великі ГЕС). Мінероговугілля заявляло про те, що частка встановленої потужності відновлюваної енергетики, змінюватись не буде⁶, хоча Держенергоефективності наполягало на більших показниках⁷.

Конфлікт двох відомств ускладнив розробку Держенергоефективності Спрощеного національного плану дій з відновлюваної енергетики (Simplified Renewable Energy Action Plan, SREAP), який Україна повинна була подати до 30 червня 2012 року. Відповідно до Висновків 8-ї Цільової групи з відновлюваної енергетики, яка відбулася 6 березня 2012 року у Відні, представник Єврокомісії нагадав Україні про важливість урахування роботи Цільової групи під час розробки Енергетичної стратегії України до 2030 року⁸. У відповідь, українська сторона підтвердила необхідність врахувати в документі частку енергії, виробленої з відновлюваних джерел, у кінцевому споживанні, яка повинна складати не менше 12% у 2020 році⁹.

Україна попросила про надання технічної допомоги для підтримки розробки SREAP. На прохання представників Держенергоефективності, Секретаріат Енергетичного Співтовариства погодився направити листа в Мінероговугілля, вказавши на Рекомендацію Міністерської Ради 2010/01/МС-EnC і необхідність розробки SREAP відповідно до загального шаблону. Відповідь Мінероговугілля прозвучала у вигляді позиції України щодо Регіональної енергетичної стратегії, яка міститься у додатку до Рішення 26-го

⁶ Частку відновлюваної енергетики в Енергостратегії змінювати не будуть // Українська енергетика, 12.10.2012. (<http://ua-energy.org/post/25330>)

⁷ У Пашкевича оприлюднили зміни до Енергостратегії // Українська енергетика, 24.01.2012 (<http://ua-energy.org/post/16191>)

⁸ Conclusions of the 8th Renewable Energy Task Force meeting, 6 March 2012, Vienna

⁹ Там само.

засідання Групи високого рівня Енергетичного Співтовариства (17 жовтня 2012 року, м.Будва)¹⁰. У заяві йдеться про те, що Україна повністю підтримує пріоритет відновлюваної енергетики, проте застосовує власну методологію із визначення допустимої частки енергії, виробленої з відновлюваних джерел. Нові інвестиції у генеруючі потужності повинні відповідати пріоритетам, визначених у національних стратегіях, які поширюються також на теплову та ядерну енергетику.

Проте, на 10-й Міністерській раді Енергетичного Співтовариства, яка проходила у Відні 18 жовтня 2012 року, було прийнято Регіональну енергетичну стратегію та затверджено цілі країн-членів з відновлюваних джерел енергії. Документ передбачає, що частка відновлюваних джерел енергії в енергобалансі України має досягти 11% до 2020 року. За словами голови Держенергоефективності Миколи Пашкевича, Мінероговугілля повинне затвердити саме цей показник частки ВДЕ (включає великі ГЕС, але не враховує ГАЕС) в оновленій Енергетичній стратегії України до 2030 року¹¹.

У рекомендаціях Енергетичного Співтовариства за підсумками впровадження Директиви у 2012 році говориться, що відсутність встановлених цільових показників не дозволить досягти проміжної цілі (10% ВДЕ у структурі виробництва електроенергії) до 2015 року. Україна повинна впорядкувати і спростити правила доступу до мереж і дозвільно-адміністративні процедури, а також призначити відповідальний орган, який створить надійний механізм видачі, передачі та скасування гарантій походження для електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел. Зрештою, необхідним є затвердження єдиного та всезагального закону для стимулювання ВДЕ і створення більш стабільних та прозорих умов для ринку.

Висновки

План імплементації Директиви було оприлюднено із деяким запізненням. Попри значні зусилля та активну нормотворчість зі стимулювання відновлюваної енергетики, наближення України до стандартів ЄС поки триває. Відсутність чітко закріплених цільових показників призвели до затягування у розробці SREAP, а посилення вимог «місцевої складової» ускладнили вільний розвиток ринку. Це дозволяє стверджувати про часткове виконання Україною зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством.

¹⁰ Conclusions of the 26th Permanent High Level Group Meeting, 17 October 2012, Budva

¹¹ Мінероговугілля внесе в Енергетичну стратегію показник у 11% ВДЕ – Пашкевич // Українська енергетика, 7.11.2012. (<http://ua-energy.org/post/26271>)

Максим Сисоєв,

Радник Юридичної фірми «Даневич»

Відповідно до Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (надалі – «Протокол»), Україна виконує всі зобов'язання, покладені на Договірні Сторони Договором про заснування Енергетичного Співтовариства. Відповідно до Договору, його сторони мають впроваджувати законодавство Європейського Співтовариства з ВДЕ (the *acquis on renewables*).

На дату підписання Протокола та набрання ним чинності, Україна мала впровадити наступні документи у рамках *acquis on renewables* до 1 липня 2011 року:

- План імплементації Директиви 2001/77/ЄЕС стосовно сприяння використанню електроенергії, виробленої за допомогою ВДЕ, на внутрішньому ринку електроенергії;
- План імплементації Директиви 2003/30/ЄС стосовно сприяння використанню біопального та інших відновлюваних видів пального для транспорту

Тим часом, відповідно до Рішення 2012/03/МС-ЄнС 10-ї Міністерської Ради Енергетичного Співтовариства, Україна вже має імплементувати Директиву 2009/28/ЄС щодо

сприяння виробництву енергії з відновлюваних джерел енергії, яка вносить зміни та в подальшому відміняє Директиву 2001/77/ЄС та Директиву 2003/30/ЄС. При цьому, строк імплементації встановлено до 1 січня 2014 року, про що необхідно буде повідомити Секретаріат Енергетичного Співтовариства і надати тексти основних положень законодавства, що затверджені у відповідних сферах, передбачених Директивою. Оскільки Рішення 2012/03/МС-ЄнС набрало чинності з дати його прийняття, то вже з 18 жовтня 2012 року Україна має виконувати його і імплементувати саме Директиву 2009/28/ЄС, що встановлює набагато більше вимог, ніж її попередниці.

Крім цього, згаданим рішенням було встановлено, що частка споживання відновлюваних джерел енергії у загальному споживанні у 2020 році для України має бути 11% (частка споживання станом на 2009 зазначена на рівні 5,5%). Цікаво, що відповідно до проекту оновлення Енергетичної Стратегії на період до 2030 року, що наявний на сайті Міністерства енергетики та вугільної промисловості, передбачається збільшення частки відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у загальному балансі встановлених потужностей до рівня близько 10% до 2030 року. Ця цифра не від-

повідає взятим у рамках Енергетичного Співтовариства зобов'язанням. Отже, вона має бути переглянута при затвердженні Стратегії.

Нижче наводиться інформація щодо впровадження у 2012 положень саме Директиви 2001/77/ЄС та Директиви 2003/30/ЄС, оскільки впровадження Директиви 2009/28/ЄС ще активно не почалося.

Директива 2001/77/ЄС

В цілому, в Україні було створено механізм підтримки виробників електроенергії з відновлюваних джерел енергії ще у 2009 році, до якого з часом вносилися певні корективи. Певні позитивні зміни відбулися у 2012 у напрямку наближення українського законодавства до положень Директиви. Однак, низка положень українського законодавства продовжує протирічити положенням Директиви.

Визначення терміну «біомаса»

Відповідно до Директиви, визначення терміну «біомаса», що в ній використовується, не має відрізнятися від визначень, передбачених у національних законодавствах. Директива містить наступне визначення терміну «біомаса» – біорозкладна фракція продуктів, відходів та осадів від сільського господарства

(включаючи рослинні й тваринні речовини), лісової та спорідненої з нею промисловості, а також біорозкладну фракцію промислових і комунальних відходів. Однак, як Закон України «Про електроенергетику», так і Закон України «Про альтернативні палива» містить звужене визначення цього терміну.

Наразі Закон України «Про електроенергетику» для цілей «зеленого» тарифу не включає до біомаси речовини 100% тваринного походження. Закон України «Про альтернативні види палива» неоднозначний у тому, чи відносяться до біомаси продукти сільського господарства. Слід зазначити, що відповідно до Закону України від 20.11.2012 № 5485-VI, Закон України «Про електроенергетику» з 1 квітня 2013 року не буде містити обмежень щодо використання біомаси тваринного походження для цілей «зеленого» тарифу. Однак, визначення терміну «біомаса» не буде охоплювати продукти сільського господарства, такі як силос, рапс тощо, що унеможливує використання значної кількості біомасових і біогазових установок, які частково використовують біомасу тваринного і рослинного походження.

Приєднання установок ВДЕ

Відповідно до Директиви, витрати на приєднання нових виробників електроенергії з ВДЕ мають бути об'єктивними, прозорими та недискримінаційними. Згідно Закону України від 22.06.2012 № 5021-VI, приєднання об'єктів електроенергетики, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, фінансується в обсязі 50% за рахунок коштів, передбачених у тарифах на передачу електричної енергії, і 50% – за рахунок поворотної фінансової допомоги, яка надається замовником електропередавальній організації.

Крім цього, відповідно до проекту Правил приєднання електроустановок до електричних мереж, затверджених на засіданні НКРЕ 17 січня 2013 року, встановлюється достатньо прозорий механізм для приєднання електроустановок, призначених для виробництва електричної енергії, з використанням альтернативних джерел енергії.

Отже, створюються законодавчі підстави для безперешкодного приєднання виробників електроенергії з ВДЕ до мереж. Однак, практика у 2013 році покаже, наскільки цей механізм буде працювати.

Гарантія походження електроенергії з ВДЕ

Директива вимагає від учасників налагодити механізм видачі гарантій походження електроенергії з ВДЕ. Держава має визначити один чи більше органів, який би видавав такі гарантії. Відповідно до Закону України від 20.11.2012 № 5485-VI, механізм видачі гарантій буде передбачено у Законі України «Про електроенергетику» з 1 квітня 2013 року. Однак, досі не уповноважено державний орган, що буде видавати гарантію. Крім того, Кабінет Міністрів має встановити порядок її видачі. Гарантія буде видаватися лише на запит виробника електроенергії.

Закон України від 20.11.2012 № 5485-VI

Окрім, вищезазначених змін, Закон України № 5485-VI вніс наступні зміни, які суттєво впливають механізм підтримки виробництва електроенергії з ВДЕ:

Негативні зміни

- змінюються вимоги щодо української складової, і у другій половині 2013 року необхідно буде дотримуватися вартості певних елементів електростанцій українського походження для цілей «зеленого» тарифу, що робить дуже склад-

ним або навіть неможливим отримання «зеленого» тарифу для виробників, оскільки відповідні елементи (переважно обладнання або частини обладнання) не виробляються в Україні;

- зменшуються мінімальні фіксовані величини «зеленого» тарифу для електроенергії з енергії сонячного випромінювання, що разом зі складною українською складовою робить цей сектор інвестиційно непривабливим.

Позитивні зміни

- встановлюється мінімальна фіксована величина «зеленого» тарифу для електроенергії з біогазу з II кварталу 2013 року;
- «зелений» тариф може отримати не лише станція, а й черги її будівництва;
- створюється спеціальний режим отримання «зеленого» тарифу для сонячних електростанцій з потужністю до 10 кВт з II кварталу 2013 року;
- збільшуються мінімальні фіксовані величини «зеленого» тарифу для малої гідроенергетики.

Директива 2003/30/ЄС

Директива 2003/30/ЄС встановлює вимоги щодо часток біопалива у бензинах та дизелі для транспорту. Зокрема, до 2011 така частка має складати 5,75%. Також країни-учасниці

Енергетичного Співтовариства мають подавати звітність щодо досягнення зазначених цілей та заходів для їх досягнення, а також іншу інформацію.

Перші кроки до імплементації

21 липня 2012 року набрав чинності Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо виробництва та використання моторних палив з вмістом біокомпонентів» № 4970-VI. Позитивною зміною є те, що цей закон встановлює вимоги до змісту біоетанолу в моторних бензинах, які виробляються та/або реалізуються на території України.

Негативним аспектом Закону № 4970-VI є те, що він не встановив механізмів досягнення цих цілей, як передбачено Директивою. Виникла надія на те, що такі механізми будуть введені в дію законопроектом № 7524 «Про розвиток виробництва та споживання біологічних палив», який був в цілому прийнятий Верховною Радою 24 травня 2012 року, проте 22 червня був відправлений Президентом України на доопрацювання з відповідними пропозиціями.

Позитивні аспекти законопроекту № 7524

З урахуванням нового підходу у визначенні поняття «біоетанол» в Законі № 7524, важливо відзначити наступні потенційні можливості розвитку ринку біопалив для виробників і реалізаторів:

- Біоетанол буде віднесено, відповідно до Закону України «Про митний тариф України» № 2371-III від 5 квітня 2001 року, до товарної позиції 3811 як добавка для нафтопродуктів (включаючи бензин) або інших рідин, використовуваних в тих же цілях, що і нафтопродукти. Віднесення до згаданої товарної позиції означає, що згідно Податкового кодексу України біоетанол автоматично може перестати бути в Україні підакцизним товаром (на сьогоднішній день, операції з біоетанолом звільняються від акцизу при дотриманні ряду вимог, у тому числі видачі та погашення податкового векселя), а також зменшиться розмір сплати мита (з 10% до 3%).
- Отримувати ліцензію зобов'язаний буде тільки суб'єкт господарювання, який має намір здійснювати виробництво біоетанолу, проте для торгівлі цим біопаливом, як і раніше, необхідно буде пройти обов'язкову процедуру сертифікації та ідентифікації як біопалива.
- Для виробництва бензину з добавками на основі біоетанолу підприємство більше не зобов'язане буде входити в перелік, який встановлює Кабінет Міністрів України.

Недостатність необхідних механізмів у законопроекті № 7524

В той же час, незважаючи на створені позитивні умови для виробників і реалізаторів біоетанолу, важливо відзначити, що законопроект № 7524 не містить принципово нових підходів у регулюванні питань, пов'язаних з альтернативними видами палив, у порівнянні з чинним Законом України «Про альтернативні види палива» № 1391-XIV від 14 січня 2000 року. Це пов'язано з тим, що в законопроекті відсутні передбачені положеннями Директиви механізми:

- реалізації програми поетапного збільшення нормативно визначеної част-

ки біоетанолу у виробництві та реалізації традиційних видів палива;

- відповідальності виробників традиційних видів палива за недотримання вимог щодо частки змісту біоетанолу;
- поступового переобладнання транспортних засобів для роботи на паливі з підвищеним вмістом частки біоетанолу;
- інформування споживачів про можливу небезпеку використання палива з підвищеним вмістом частки біоетанолу без переобладнання транспортного засобу.

Законопроект № 7524 так і не було прийнято у 2012 році. Проте його було внесено для розгляду Верховною Радою у новому скликанні (законопроект № 0978 від 12.12.2012).

ДИРЕКТИВА 2003/30/ЕС

ДИРЕКТИВА 2003/30/ЕС ЩОДО СПРИЯННЯ ВИКОРИСТАННЯ БІОПАЛЬНОГО ТА ІНШИХ ВІДНОВЛЮВАНИХ ВИДІВ ПАЛЬНОГО ДЛЯ ТРАНСПОРТУ

- Вимагає формування національних індикативних цільових показників споживання біопалива. До 2010 року частка біопалива в країнах-членах ЄС мала становити 5,75% загального споживання палива для транспортних цілей.
- Зобов'язує уряд моніторити наслідки використання біопалива, враховувати також особливості балансу щодо забруднення навколишнього середовища.
- Зобов'язує уряд поширювати інформацію про біопаливо та інші відновлювані види пального.

Відповідно до Протоколу, до 1 липня 2011 року український уряд мав затвердити План імплементації Директиви. У Плані з виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством існує доручення розробити такий план заходів до 31 серпня 2011 року.

Згідно зі звітом Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження, **Агентством підготовлено проект документу в I півріччі 2011 року. План було оприлюднено на сайті Енергетичного Співтовариства 7 жовтня 2011 року**¹, хоча сам документ вказує датою публікації 15 липня.

У плані вказано, що чинна Енергетична стратегія України до 2030 року не визначає індикативних цільових показників біокомпонентів у моторних паливах, хоча й вказує на зростання частки альтернативних палив (передусім стисненого та зрідженого газу). Ним закріплено, що до 30 грудня 2012 року Україна мала прозвітувати про застосування різних механізмів заохочення використання біопалив та обсяги їх реалізації. До кінця 2013 Україна має надіслати Єврокомісії звіт про прогрес у використанні

біопалив та інших інших відновлюваних видів пального для транспорту.

У травні 2011 року Кабінет Міністрів прийняв постанову, якою створив пільгові умови для введення на митну територію України техніки, устаткування, технічних та транспортних засобів, що використовуються для розвитку виробництва і забезпечення споживання біологічних видів палива.

Законопроект про розвиток виробництва та споживання біологічних палив було подано до Верховної Ради ще наприкінці 2010 року, однак після проходження двох читань, у червні 2012 року, він був повернутий Президентом із пропозиціями. В парламенті нового скликання документ зареєстровано під № 0978 від 12.12.2012.

У квітні 2012 року Міненергівугіллям було оприлюднено Проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо виробництва та використання моторних палив з вмістом біокомпонентів». Вже у червні урядовий законопроект було прийнято Верховною Радою. Одноименний документ за № 10572 (автор – депутат фракції Партії регіонів Павло Климеч) було відхилено та знято з розгляду.

Закон від 19.06.2012 № 4970-VI передбачає поетапне збільшення частки виробництва та застосування біопалива та сумішевого моторного палива. Вміст біоетанолу в моторних бензинах, що виробляються або реалізуються на території України, повинен складати:

- з 1 січня 2013 року – рекомендовано не менше 5%;
- з 1 січня 2014 року – обов'язковий вміст не менше 5%;
- з 1 січня 2016 року – обов'язковий вміст не менше 7%.

У липні 2012 року Міненергівугілля оприлюднило розроблений проект Наказу «Про затвердження ліцензійних умов провадження господарської діяльності з торгівлі рідким паливом з біомаси (крім біоетанолу) та біогазом і порядку контролю за їх додержанням».

Оновлена Енергетична стратегія до 2030 року в рамках базового сценарію передбачає перехід на використання бензину з 10% вмістом етанолу до 2020 року, з 15% вмістом етанолу – до 2030 року, а також перехід на використання дизельного палива з 7% вмістом біодизеля до 2030 року.

Згідно з рекомендаціями Звіту Енергетичного Співтовариства про впровадження acquis у 2012 року, цільові показники мають бути встановлені відповідно до Директиви 2003/30/ЕС, тобто у вигляді мінімальної частки біопального та інших відновлюваних видів палива на ринку. У чинному законодавстві України цілі виражаються у відсотках від виробництва, або за видом палива.

Висновки

План імплементації Директиви було оприлюднено із деяким запізненням. Протягом 2 років уряд і парламент реалізували певні кроки, щоб наблизити правила українського ринку до європейських стандартів. Разом із тим, Енергетичне Співтовариство визначає їх як такі, що не повністю відповідають вимогам Директиви. Це дозволяє говорити про часткове виконання Україною зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством.

¹ Plan for Implementation of the Acquis on Renewables Ukraine, 7 October 2011. (www.energy-community.org/pls/portal/docs/1106182.PDF)

НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

ДИРЕКТИВА 2001/80/ЕС

ДИРЕКТИВА 2001/80/ЕС ПРО ОБМЕЖЕННЯ ВИКИДІВ ДЕЯКИХ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН У АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ВЕЛИКИМИ СПАЛЮВАЛЬНИМИ УСТАНОВКАМИ

- Країни-члени повинні розробити відповідні програми послідовного зниження сукупного річного обсягу викидів із установок для спалювання палива, номінальна ефективна теплова потужність яких дорівнює або перевищує 50 МВт, і дотримуватися граничних значень викидів з урахуванням відповідного зниження у відсотках, встановленого для кожної країни.
- Має бути розроблений та затверджений національний план зниження викидів, який би передбачав зниження сукупного річного обсягу викидів оксиду азоту, діоксиду сірки та пилу з наявних установок до рівня, який був би досягнутий застосуванням цих граничних значень викидів до наявних установок, що перебували в експлуатації 2000 року.
- Уряд повинен забезпечити відповідність усіх ліцензій на будівництво або експлуатацію нових установок належним граничним значенням викидів.
- До порушників відповідних положень національного законодавства урядом встановлюються санкції.
- Має здійснюватись й моніторинг викидів від установок спалювання, який рекомендовано проводити за рахунок оператора. В свою чергу, оператори зобов'язані здійснювати інформування компетентних органів у відповідні терміни про виконання вимог та здійснені зміни.

Відповідно до Протоколу, Директива має бути імплементована до 1 січня 2018 року.

Відповідно до плану заходів з виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, необхідно розробити заходи та методологію стосовно встановлення граничного рівня викидів деяких забруднювачів до атмосфери великими спалювальними установками до 1 січня 2018 року.

Відповідальні – Міненергоугілля, Мінприроди, Мінекономрозвитку, НАК «Енергетична компанія України».

Наказом Мінприроди № 541 від 22 жовтня 2008 року передбачено встановлення поточних та перспективних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин із теплових установок, номінальна теплова потужність яких перевищує 50 МВт, відповідно до яких підприємства повинні провести модернізацію або капітальний ремонт в терміни, які

встановлені наказом, та виконувати поточні, а надалі і перспективні нормативи.

Нові установки повинні відповідати європейським вимогам та працювати на екологічному паливі.

У квітні 2012 року Міненергоугілля представило на розгляд Кабміну розроблений проект Розпорядження «Про схвалення проекту Концепції Державної цільової програми обмеження викидів деяких забруднюючих речовин в атмосферу з великих спалювальних установок електроенергетичного сектору (ТЕС, ТЕЦ) України», який досі не затверджений. Як зазначено в документі, метою програми є зниження викидів шкідливих речовин від великих установок спалювання українського теплоенергетичного комплексу з доведенням концентрацій у скидних димових газах до гранично допустимих рівнів, прийнятих Євросоюзом, та розгортання робіт з освоєння, широкого впровадження високоефективних газоочисних установок і технологій. Все це, як йдеться у проекті розпорядження, допоможе радикально скоротити

викиди шкідливих речовин, реалізувати державну політику у сфері охорони довкілля та здоров'я людей, забезпечити виконання міжнародних зобов'язань та інтеграцію Об'єднаної енергетичної системи України до Європейської енергетичної системи ENTSO-E.

Проектом концепції передбачається, що фінансування реалізації програми має здійснюватися за рахунок державного та місцевих бюджетів, інвестиційної складової в тарифах на відпуск електроенергії і тепла, власних коштів ТЕС і ТЕЦ, цільового використання коштів екологічного податку, створення екологічного фонду при експорті електроенергії, використання коштів від продажу квот на викиди парникових газів, інвестиційних зобов'язань власників енергетичних об'єктів, кредитних коштів вітчизняних та іноземних фінансових установ за державної підтримки, міжнародної фінансової допомоги, зокрема Євросоюзу тощо.

В грудні 2012 року Мінприроди затвердило Базовий план адаптації (апроксимації) екологічного законодавства України до законодавства ЄС (далі – Базовий план апроксимації), підготовка якого була розпочата ще наприкінці 2011 року. Згідно з ним, міністерство планує виконувати відповідні зобов'язання щодо імплементації даної Директиви протягом 5 років після набрання чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (для існуючих установок), а зацікавленими в цьому сторонами названі – саме Мінприроди, Міненерговугілля та Мінекономрозвитку.

У плані сказано, що в рамках цього періоду необхідно прийняти законодавчі акти, які стосуються врегулювання порядку експлуатації спалювальних установок; запровадження правової процедури видачі дозволу на експлуатацію спалювальних установок; встановлення порядку обмеження їх експлуатації у разі виникнення несправностей чи поломок; встановлення нормативів викидів для багатопаливних блоків; встановлення нормативів граничних значень викидів діоксиду сірки; встановлення нормативів у разі альтернативного використання двох або більше типів палива; встанов-

лення порядку надання дозволу на експлуатацію спалювальних установок, розташованих в місцях з підземним зберіганням двоокису вуглецю; встановлення нормативів викидів у разі розширення спалювальних установок; створення системи моніторингу викидів; встановлення порядку надання інформації оператором спалювальної установки державному органу про результати безперервних вимірів, перевірки вимірювального обладнання, окремих вимірів і всіх інших вимірів, необхідних для дотримання вимог щодо здійснення викидів забруднюючих речовин зі спалювальних установок; встановлення порядку здійснення розрахунку гранично допустимих викидів забруднюючих речовин.

Окрім цього, рекомендується вдосконалити чинні нормативи гранично допустимих показників викидів із сміттєспалювальних підприємств, розробити план зниження викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря для існуючих джерел забруднення та визначити загальні річні викиди забруднюючих речовин відповідно до вимог Директиви. Більше того, наголошується, що технологічні нормативи допустимих викидів забруднюючих речовин із теплосилових установок потужністю більше 50 МВт потребують перегляду у частині діоксиду сірки, оксидів азоту та пилу.

Висновки

Незважаючи на те, що Мінприроди ще у 2008 році затвердила технологічні нормативи допустимих викидів забруднюючих речовин із теплосилових установок, потужність яких перевищує 50 МВт, ухваленим Базовим планом апроксимації підкреслюється, що дані нормативи недосконалі та потребують змін. Відсутній Національний план дій зменшення викидів, до розробки якого досі не приступили. Варто згадати й про те, що не визначені дозволи щодо концентрації викидів, не розроблено стратегії виведення старих енергоблоків з експлуатації, немає законодавчих змін для приведення системи екологічного моніторингу у

відповідність з вимогами ЄС, не створено економічних стимулів та техніко-економічного обґрунтування виконання Директиви.

Незважаючи на те, що термін виконання Директиви спливає на початку 2018 року, темпи її виконання недостатні. Сумніви щодо своєчасного виконання зобов'язань цієї Директиви викликає згадування у Базовому плані апроксимації 5-річного терміну після набрання чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

На українських підприємствах використовується застаріле технологічне обладнання, малоєфективна система очистки, що потребує неабияких фінансових вливань¹. У холдингу ДТЕК та державній НАК «ЕКУ», які експлуатують теплоелектростанції, заявляли про доцільність відтермінування Директиви до 2030 року в силу потреби вкладення великих коштів в модернізацію теплової генерації, яка за оцінками Міненерговугілля на той час становила 12 млрд. дол. Згідно з проектом оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року², який розроблений в 2012 році Міненерговугіллям спільно з Фондом «Ефективне управління», необхідний обсяг інвестицій для встановлення пилосагоочисного устаткування на наявні блоки ТЕС та нові блоки під час будівництва становитиме 109 млрд. грн³.

У вересні 2012 року в ДТЕК заявили, що готові вкласти в модернізацію всіх дев'яти ТЕС, що входять до складу «ДТЕК Західенерго», «ДТЕК Східенерго» і «ДТЕК Дніпроенерго», 23,3 млрд. грн. до кінця 2018 року. Реконструкція передбачає практично повну заміну устаткування, тобто будівництво нових енергоблоків на місці старих. Зокрема, починаючи з 2012 року, всі енергоблоки проходять заміну електрофільтрів, що дозволяє знизити викиди пилу до європейських стандартів – менше 0,05 г/м³. В компанії заявили, що при технічному пе-

реоснащенні використовуються новітні технології, що відповідають вимогам директив Енергетичного Співтовариства, в тому числі щодо зниження викидів (діоксиди сірки та азоту, пил)⁴.

З березня 2012 року реконструкцію проходить пусковий комплекс енергоблоку №13 Старобешівської ТЕС ПАТ «Донбасенерго», що входить до сфери управління НАК «ЕКУ». У травні 2013 року планується завершення першого етапу модернізації енергоблоку, завдяки якому буде встановлений новий електрофільтр, модернізовано турбіну тощо. Однак, другий етап проекту, яким передбачається встановлення сіркоочисного обладнання, поки знаходиться в стадії планування через великий обсяг фінансування. За інформацією ПАТ «Донбасенерго», сіркоочистка напівсухого методу для блоку №13 Старобешівської ТЕС коштує 200 млн. грн., і це без додаткових витратних матеріалів⁵. Як відомо, в Україні на жодній з ТЕС не встановлена сірко- та азотоочистка.

Втім, стурбованість викликає не тільки дорожня реалізація потрібних заходів і затягування строків імплементації європейських норм щодо скорочення шкідливих викидів ТЕС та ТЕЦ, але й втілення з початку 2013 року планів Міненерговугілля щодо переведення деяких ТЕЦ з газу на вугілля, що безумовно погіршить стан довкілля та здоров'я громадян. Наприкінці 2012 року НАК «Нафтогаз України» і Державний банк розвитку КНР підписали кредитну угоду про фінансування реалізації даної програми на загальну суму 3,656 млрд. дол. під державні гарантії уряду України⁶.

¹ Через застарілість українські ТЕС витрачають вдвічі більше сировини, ніж європейські // УНН, 20.09.2012. (<http://www.unn.com.ua/uk/news/926013-cherез-zastarilist-ukrayinski-tes-vitrachayut-dvichi-bilshe-sirovini,-nige-evropeyski>)

² Представники НАК «Енергетична компанія України» поділилися своїм баченням щодо гармонізації українського законодавства із законодавством ЄС

³ Проект оновленої «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» // Міненерговугілля, 11.06.2012. (http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=222035&cat_id=200576)

⁴ Ахметов хоче вкласти в модернізацію теплових електростанцій 23,3 млрд грн. // Finance.ua, 19.09.2012. (<http://news.finance.ua/ua/~/1/0/all/2012/09/19/287866>)

⁵ Модернізований блок Старобешівської ТЕС введуть в експлуатацію у травні // Українська енергетика, 17.01.2012. (<http://ua-energy.org/post/28474>)

⁶ «Нафтогаз» підписав угоду з Держбанком розвитку Китаю про надання 3,65 млрд дол кредиту // РБК-Україна, 25.12.2012 (<http://www.rbc.ua/ukr/top/show/-naftogaz-podpisal-soglashenie-s-gosbankom-razvitiya-kitaya-25122012215700>)

Андрій Мартинюк,

голова ради громадської організації «Еко клуб», м. Рівне

В Україні, як і в більшості промислово розвинених країн, енергетика є галуззю, яка найбільше шкодить довкіллю. Тому не дивно, що у рамках договору про вступ до Європейського енергетичного співтовариства наша країна отримала зобов'язання з різкого скорочення такого шкідливого впливу на довкілля.

Серед усіх вимог, найбільш болісною для теплоенергетиків виглядає Директива 2001/80/ЄС стосовно встановлення граничного рівня викидів деяких забруднювачів до атмосфери великими установками спалювання, яку слід виконувати з 1 січня 2018 року. Якщо коротко, то основне зобов'язання полягає у скороченні на приблизно 90% викидів сполук сірки, азоту та пилу тепловими електростанціями.

Мінприроди та Мінюст констатують необхідність приведення національних регуляторних документів до рівня вимог Директиви, але досі не здійснили необхідних змін. З однієї сторони, потрібен лише наказ Мінприроди, який би підняв вимоги щодо викидів до рівня Директиви 2001/80/ЄС та на порядок підвищив штрафні санкції за їх невиконання. Однак, не все так просто. Для розуміння загальної картини варто привести кілька фактів.

Згідно проекту Оновлення енергетичної стратегії, необхідний обсяг інвестицій для встановлення пилогазоочис-

ного устаткування на наявних блоки ТЕС та на нові блоки під час будівництва становитиме 100-110 млрд. грн. На даний момент ДТЕК володіє 62,8% встановлених потужностей теплової генерації та генерує 67,1% електроенергії цього сектору електрогенерації.

Все це означає, що у разі дійсного введення у дію вимог Директиви 2001/80/ЄС одна з ключових фігур нині правлячої партії буде змушена або забезпечувати багатомільярдні інвестиції, або закривати вугільні електростанції. Це при тому, що ДТЕК одним з пріоритетів розвитку має експорт електроенергії, виробленої з низькоякісного українського вугілля, до ЄС.

Здавалося б, загальний напрям реформ у сторону лібералізації енергетичного ринку вимагає включення витрат на встановлення пилогазоочисного устаткування у тариф на електроенергію. Однак, тут постає інша проблема. У 2011 році ТЕС продавали електрику у Оптовий ринок за 55,68 коп/кВт-год, а ТЕЦ – за 87,21 коп/кВт-год. Порівняйте з тарифом для великих ГЕС – 12,92 коп/кВт-год. Тобто, подальше підвищення тарифів для теплової генерації викликати все більше питань щодо її доцільності у такій формі.

Логічно було б припустити, що Енергетична стратегія повинна містити шлях до виконання вимог Директиви 2001/80/ЄС.

Втім, наявний проект документу містить лише констатацію проблеми. Можливо, розробники планували, що питання буде вирішено у результаті планованого скасування субсидій та включення у тарифи на електроенергію всіх витрат, пов'язаних з її генерацією.

Немає нічого про виконання Директиви 2001/80/ЄС й у чинних Законі «Про Стратегію національної екологічної політики України на період до 2020 року» та Національному плану дій з охорони навколишнього природного середовища України на період з 2011-2015 рр. Єдиним виявленим документом, що безпосередньо стосується питання, є проект Концепції Державної цільової програми обмеження викидів деяких забруднюючих речовин в атмосферу з великих спалювальних установок електроенергетичного сектору (ТЕС, ТЕЦ), який був представлений Кабміну у квітні 2012 року. Очевидно, проект досі не прийнятий через відсутність у ньому будь-якого суспільно-економічного обґрунтування шляхів до кардинального зниження викидів вугільних електростанцій.

На додачу до вимог Директиви 2001/80/ЄС існують і інші негативні для вугільної генерації фактори впливу. Зокрема це: плановані дії у напрямку впровадження низьковуглецевої стратегії розвитку держави, скасування субсидій з держбюджету у вугільну галузь, видобування сланцевого газу

та залучення до спорудження LNG-терміналу когось ще крім лижних інструкторів. Останні плани можуть призвести до різкого збільшення інтересу до спорудження сучасних газових електростанцій, що особливо актуально для усунення дефіциту регулюючих потужностей. Теоретично, ці чинники призведуть до ще більшого зниження конкурентоздатності вугільної електроенергетики. Однак традиційна непрозорість енергетики та галузевий підхід до прийняття рішень у ній уможливають будь-які сценарії подальших дій.

Стратегічно правильно було б провести реформу електроенергетики, забезпечивши включення всіх прямих та непрямих витрат, пов'язаних з генерацією електрики, у тариф та скасувавши субсидії та монетизувавши пільги. Інші шляхи існують, але вони рано чи пізно призведуть до названого. Тим більше, що аналіз всіх збитків від реалізації тих чи інших проектів вимагає інша директива, яку зобов'язалася виконувати Україна.

Директива 85/337/ЄЕС про оцінку наслідків впливу деяких громадських і приватних проектів на навколишнє середовище вимагає проводити оцінку впливу на навколишнє середовище (ОВНС) великих проектів.

У результаті прийняття Закону «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого

2011 року та внесенням змін до законів «Про екологічну експертизу» та «Про охорону навколишнього природного середовища» українське законодавство перестало хоч скільки-небудь відповідати вимогам Директиви 85/337/ЄЕС, оскільки у країні тепер відсутній інститут державної екологічної експертизи. Державні будівельні норми ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві» передбачають, що розробка матеріалів ОВНС завершується їх поданням на комплексну державну експертизу, у складі якої є й екологічна. Таким чином, основоположний ДБН А.2.2-1-2003 фактично перестав бути обов'язковим для виконання.

Приклад його ігнорування з'явився досить швидко. У 2012 році, наприкінці каденції парламенту попереднього скликання, надзвичайно стрімко було прийнято Закон «Про розміщення, проектування та будівництво енергоблоків № 3 і 4 Хмельницької атомної електричної станції». Проект ХАЕС 3,4 не має позитивного висновку державної екологічної експертизи, так само він не має аналізу альтернатив, який прямо вимагається і Директивою 85/337/ЄЕС, і названими ДБН А.2.2-1-2003. Таким чином, маємо приклад регресу природоохоронного законодавства, який трапився уже після отримання Україною зобов'язань з виконання Директиви 85/337/ЄЕС.

У Базовому плані адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що був оприлюднений на сайті Мінприроди 17 грудня 2012 року, адаптація до вимог Директиви 85/337/ЄЕС запланована на грудень 2013 року, що означає відставання від вимог Енергетичного Співтовариства щонайменше на рік.

Набагато більше відставання у Базовому плані передбачено при виконанні вимог Директиви 1999/32/ЄС стосовно зменшення вмісту у сірки у певних видах рідкого палива. Україна досі має зобов'язання виконати ці вимоги до 1 січня 2012 року. Але тепер Мінприроди планує діяльність з адаптації до вимог Директиви 1999/32/ЄС «протягом 2-х років після набрання чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС». Що стосується найпроблемнішої Директиви 2001/80/ЄС, то нею Мінприроди планує займатись аж «протягом 5-ти років після набрання чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС (для існуючих установок)».

У підсумку маємо чергове недотримання Україною взятих міжнародних зобов'язань, виконання яких поліпшило б здоров'я українців та стан довкілля. Знову бачимо вузькогалузеві підходи та відсутність навіть спроб вирішувати проблеми системно, узгоджено, стратегічно та в інтересах народу України.

ДИРЕКТИВА 79/409/ЕС

ДИРЕКТИВА 79/409/ЕЕС ЩОДО ОХОРОНИ ДИКИХ ПТАХІВ

- Застосовується лише стаття 4 (2), яка вимагає вжити заходів щодо збереження звичайних видів перелітних птахів із приділенням особливої уваги захисту водно-болотних угідь, включаючи угіддя міжнародного значення.

Відповідно до Протоколу, Директива має бути імplementована до 1 січня 2015 року.

Згідно з планом заходів з виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, потрібно привести нормативно-правову базу з питань охорони диких птахів у відповідність з вимогами цієї Директиви до 1 січня 2015 року. Відповідальний орган влади – Мінприроди.

Директива стосується необхідності вжиття заходів для збереження середовища існування мігруючих видів, що постійно трапляються на території, зазначеній в Директиві, беручи до уваги необхідність їхнього захисту в географічній морській зоні та на суші, а саме щодо місць розмноження, линання та зимування, і відпочинку під час міграції. Стосовно останнього, державам-членам необхідно приділити особливу увагу захисту заболочених територій, а особливо заболочених територій міжнародного значення.

Розпорядженням Кабінету Міністрів №895-р від 21 вересня 2011 року «Про погодження надання водно-болотним угіддям статусу міжнародного значення» до існуючого переліку водно-болотних угідь міжнародного значення, які є в Україні, включено ще 4 території: угіддя Лядова-Мурафа (Вінницька обл.), урочище Озірний-Бребенескул (Закарпатська обл.), архіпелаг Великі і Малі Кучугури та заплава Сім Маяків (обидві – Запорізька обл.). Таким чином, загальна кількість водно-болотних угідь міжнародного значення в Україні збільшилась до 46.

Розпорядженням Кабінету Міністрів №577-р від 25 травня 2011 року «Про затвердження

Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки», до цього плану включено заходи щодо збереження мігруючих видів диких тварин, в тому числі, середовища існування диких птахів.

У квітні 2012 року до Верховної Ради був внесений законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про мисливське господарство та полювання» (щодо виконання міжнародної Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів)», розроблений депутатами від фракції Комуністичної партії України О.Голубом та В.Даниленком. Документ був спрямований на запровадження заборони використання свинцевого шроту на водно-болотних угіддях міжнародного значення, однак у грудні 2012 року проект був відкликаний, не будучи розглянутим.

24 жовтня 2012 року розпорядженням Кабінету Міністрів № 818-р «Про погодження надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення» до переліку водно-болотних угідь міжнародного значення включені: Черемське болото (Волинська обл.), верхів'я річки Уж та водосховище Форнош (Закарпатська обл.), Біле озеро та болото Коза-Бережина, болотні масиви Сира Погоня та Сомине (Рівненська обл.).

7 листопада 2012 року прийнято постанову Кабінету Міністрів № 1030, якою встановлені підвищені нові розміри компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання). До об'єктів Червоної книги Украї-

ни включено 87 видів диких птахів, переважна більшість яких є мігруючими.

На даний час Директива 79/409/ЕЕС в Євросоюзі замінена на Директиву 2009/147/ЕС про захист диких птахів, більш відома як «The Birds Directive». Вона спрямована на захист усіх європейських диких птахів і місць проживання перерахованих видів, зокрема, через встановлення спеціальних районів захисту (часто відома під абревіатурою SPA).

Згідно із заходами, затвердженими Мінприроди у Базовому плані апроксимації в грудні 2012 року, необхідно внести зміни до Закону України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 року № 2894-14 для закріплення чітких положень щодо принципу збереження популяцій диких птахів на рівні, який відповідає, зокрема, екологічним і науково-культурним потребам, враховуючи при цьому економічні та рекреаційні вимоги, а також адаптації цих видів до даного рівня; щодо створення біотопів та відновлення зруйнованих біотопів. Крім цього, пропонується закріпити в законодавстві України вимоги щодо заборони продажу, перевезення з подальшим продажем, утримання з подальшим продажем та пропозицію на продаж живих чи мертвих птахів та будь-яких швидко розпізнаваних частин або дериватів таких птахів – щодо усіх видів птахів. Також рекомендується проаналізувати та оновити, згідно з Директивою, перелік видів, занесених до Червоної книги України. Зацікавленими сторонами визначені Мінприроди, Держлісагенство, НАН України, Мін'юст, а термін виконання – протягом 2 років після набрання чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Висновки

Незважаючи на те, що термін виконання Директиви завершується на початку 2015 року, більшість вимог вбачається виконаними вже в 2011 році. Особливої уваги, згідно зі Звітом Енергетичного Співтовариства про впровадження acquis у 2012 році, надали розпорядженням Кабміну «Про погодження надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення». Однак, враховуючи те, що Директива була оновлена, виконання нових вимог все ще залишається актуальним.

Наталія Андрусевич,

експерт Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля»

У 2012 році в Україні було здійснено низку заходів, спрямованих на виконання екологічних зобов'язань в рамках Енергетичного Співтовариства. Тим не менше, говорити про повне виконання зобов'язань, навіть щодо адаптації тих директив, які необхідно імплементувати до 1 січня 2013 року, говорити не можемо. Багато запланованих кроків щодо адаптації у сфері охорони довкілля так і залишились на папері, незважаючи на активну роботу у цій сфері, зокрема, Міністерства екології та природних ресурсів. Серед досягнень можна назвати закріплення нових законодавчих основ оцінки впливу на навколишнє середовище, проте це навряд чи можна розглядати як рух у напрямку відповідності вимогам європейських норм у сфері оцінки впливу на довкілля.

Адаптація директив, передбачених відповідно до вимог Енергетичного Співтовариства, є серед завдань Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (затверджений 12 грудня 2012 року). Тим не менше, щодо деяких дирек-

тив запропонований термін їх адаптації не співпадає з терміном, визначеним Енергетичним Співтовариством. Тобто, План не враховує вже існуючі міжнародні зобов'язання, зокрема, у сфері оцінки впливу на довкілля та охорони диких птахів. Необхідні заходи також передбачені Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки.

Що стосується Директиви 2001/80/ЄС, у 2011 році була затверджена методика розрахунку питомих викидів двоокису вуглецю при виробництві електричної енергії на теплових електростанціях та при її споживанні. Тим не менше, Інструкція з проведення інвентаризації стаціонарних джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, розроблена Мінприроди у 2011 році, так і залишилась проектом.

Щодо адаптації до Директиви стосовно охорони диких птахів, у 2012 році була змінена методика розрахунку компенсації за незаконне добування тварин і рослин, що внесені до Червоної книги України. У 2011-2012 роках був розши-

рений список водно-болотних угідь міжнародного значення (Рамсарські угіддя).

Найбільш проблемним питанням є впровадження в Україні європейської моделі оцінки впливу на довкілля. Після прийняття Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» питання практичної відсутності в Україні цього ключового інструменту екологічної політики та регулювання піднімається постійно і на всіх рівнях – від національного до міжнародного. Адаптація до Директиви 85/337/ЄЕС із відповідними змінами запланована Планом заходів з виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, а також відповідним Планом заходів Мінприроди. За сприяння проектів технічної допомоги ЄС Мінприроди були розроблені законопроекти щодо впровадження європейської моделі оцінки впливу на довкілля, які так і не були прийняті.

Основним досягненням у цьому питанні є внесення змін до Закону України «Про регулювання містобудівної ді-

яльності» (5 січня 2013 року), якими закладено законодавчі основи нової системи оцінки впливу на довкілля в Україні. Проте, ці зміни наразі жодним чином не забезпечують відповідність України вимогам Директиви стосовно оцінки впливу деяких державних та приватних проектів на навколишнє середовище. У цьому контексті, можна констатувати факт недотримання Україною термінів адаптації щодо цієї Директиви, які передба-

чені в рамках Енергетичного Співтовариства (до 1 січня 2013 року).

Звичайно, оцінюючи імплементацию Україною екологічних директив, необхідно брати до уваги той факт, що більшість строків, передбачених для імплементации норм ЄС, ще не завершилися. Тим не менше, державним органам необхідно перейти від стадії закріплення зобов'язань у національному законодавстві,

планах, програмах до конкретних дій з оцінки можливостей адаптації та розробки і впровадження конкретних заходів. Дороговказом для проведення необхідних змін може бути Базовий план адаптації та майбутня Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

ДИРЕКТИВА 85/337/ЕЕС

ДИРЕКТИВА 85/337/ЕЕС ПРО ОЦІНКУ ВПЛИВУ ОКРЕМИХ ДЕРЖАВНИХ І ПРИВАТНИХ ПРОЕКТІВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗІ ЗМІНАМИ ТА ДОПОВНЕННЯМИ, ВНЕСЕНИМИ ДИРЕКТИВАМИ 97/11/ЕС, 2003/35/ЕС ТА 2009/31/ЕС

- Вимагає, щоб проекти, які можуть здійснювати суттєвий вплив на довкілля, передбачали отримання згоди на розробку та оцінку їхнього впливу на довкілля.
- Оцінка впливу на навколишнє середовище повинна передбачати виявлення, опис та оцінку безпосереднього й опосередкованого впливу таких проектів на людей, фауну та флору, ґрунт, воду, повітря, клімат і ландшафт, матеріальні цінності та культурну спадщину, а також враховувати взаємодію між цими чинниками.

Відповідно до Протоколу, Директива мала бути імплементована до 1 січня 2013 року.

Згідно з планом заходів з виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, потрібно було привести нормативно-правову базу з питань оцінки впливу на довкілля у відповідність з вимогами цієї Директиви до 1 січня 2013 року. Відповідальні – Мінприроди та Міненерговугілля.

Вимоги Директиви, відповідно до Плану заходів з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, повинні бути впроваджені через Постанову Кабміну «Про внесення змін до постанови Кабміну від 27 липня 1995 року № 554», яку Мінприроди мало розробити до грудня 2012 року. Окрім цього, спільно з Мінрегіоном відомство мало підготувати проекти нормативно-правових актів щодо оцінки наслідків впливу деяких державних і приватних проектів на навколишнє середовище.

До грудня 2011 року Мінприроди підготувало проект постанови Кабінету Міністрів про внесення змін до Постанови № 554 від 27 липня 1995 року «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну

небезпеку», передбачений Планом заходів з адаптації законодавства України до законодавства ЄС та з метою виконання плану організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

17 лютого 2011 року набув чинності Закон України № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності», у зв'язку з яким були внесені зміни до законів «Про екологічну експертизу» та «Про охорону навколишнього природного середовища». Ним був практично скасований інститут екологічної експертизи тоді, адже раніше в оцінці можливих екологічних наслідків головну роль відігравала саме державна екологічна експертиза.

Більше того, 17 лютого 2012 року набрала чинності нова кодифікована Директива ЄС про оцінку впливу на довкілля деяких державних та приватних проектів (2011/92/EU). Метою прийнятої 13 грудня 2011 року директиви було кодифікувати «первинну» Директиву 85/337/ЕЕС та зміни, внесені до неї починаючи з 1985 року.

12 квітня 2012 року Мінприроди оприлюднило проект Закону України «Про оцінку впливу на навколишнє середовище», який, за оцінками експертів, відповідає європейському підходу до

оцінки впливу на довкілля та який можна вважати впровадженням даної Директиви ЄС¹. Запропонована законопроектною процедурою оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) передбачає всі основні етапи: так звані скрінінг, скоупінг, підготовку звіту та врахування результатів під час прийняття дозвільного рішення. Крім цього, документом передбачено, що дана процедура має бути інтегрована в існуючі дозвільні процедури у сфері регулювання містобудівної діяльності, лісового господарства, видобутку надр, регулювання використання ГМО тощо. Поміж цього, створюються можливості для врахування думки громадськості (наприклад, створення публічно доступного реєстру, який би містив усі необхідні документи: від заяви про наміри до матеріалів ОВНС). Втім, даний законопроект поки не зареєстровано у Верховній Раді.

У Базовому плані апроксимації екологічного законодавства України до законодавства ЄС зауважено, що необхідно внести зміни до законів «Про охорону навколишнього природного середовища» і «Про регулювання містобудівної діяльності» щодо процедури ОВНС. В документі також значиться, що варто прийняти законодавчі акти, які б встановлювали чіткі вимоги до процедури ОВНС, в тому числі, у випадках транскордонного впливу та з врахуванням вимог Директиви. Відповідно до плану, процедура ОВНС має узгоджуватись з порядком видачі дозволів на будівництво та бути загальнообов'язковою щодо визначених об'єктів, передбачати роль компетентних органів у сфері охорони довкілля, містити процедуру інформування та участі громадськості. Крім цього, чітко зазначена необхідність внесення змін та доповнень до Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів від 29 червня 2011 року № 771 (щодо участі громадськості у процедурі ОВНС); до ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище при проектуванні і будівництві під-

приємств, будинків і споруд»; до переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів від 27 липня 1995 року № 554 (або затвердити новий перелік відповідно до Додатків I-III Директиви); до пов'язаних підзаконних актів у сфері регулювання містобудівної діяльності та охорони довкілля у зв'язку з прийняттям нового законодавства та відповідних змін. Зацікавленими сторонами виконання Директиви визначені Мінприроди та Мінрегіон, кінцевий термін виконання – грудень 2013 року.

5 січня 2013 року внесено зміни до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», якими закладено законодавчі основи нової системи оцінки впливу на довкілля в Україні². Відтепер, проектування та будівництво об'єктів, які можуть мати вплив на довкілля, підлягатимуть окремій оцінці їх екологічних наслідків. Відповідно до документу, ОВНС не буде здійснюватись у якості експертизи. Наразі до результатів ОВНС відносять матеріали оцінки впливу, звіт про оцінку та звіт про громадське обговорення. Об'єктами ОВНС визначені ті, що становлять підвищену екологічну небезпеку, і які підлягають ОВНС у транскордонному контексті (вимоги імплементації Конвенції Еспо). Перелік об'єктів та порядок проведення оцінки має визначити Кабмін.

Висновки

Україна мала гармонізувати інститут екологічної експертизи з європейськими нормами вже до кінця 2012 року, запровадивши положення з оцінки впливу на довкілля. Однак, з 2011 року Україна стала єдиною європейською державою, де була відсутня належна процедура оцінки впливу на довкілля проектів промислової діяльності. Головною перешкодою стало набрання чинності закону «Про регулювання містобудівної діяльності», який скасував державні санітарно-епідеміологічну та екологічну експертизи.

¹ Оцінка впливу на довкілля в Україні: перезавантаження // Еко клуб «Зелена хвиля», 27.04.2012. (<http://ecoclubua.com/2012/04/otsinkavplyvu-na-dovkillya/>)

² Оцінка впливу на довкілля: крига скресла // Екологічна політика та право, 14.01.2013. (http://www.rac.org.ua/fileadmin/user_upload/documents/weekly_reviews/2013/2013_Jan_1_13.pdf)

У К Р А Ї Н А
МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
УКРАЇНИ

03035, м. Київ, вул. Урицького, 35 тел: (044) 206-31-00, факс: (044) 206-31-07

В тому числі, закон змінив і порядок участі громадськості у прийнятті рішень. Низка його положень унеможливили виконання положень Орхуської конвенції та Конвенції Еспо. Зокрема, закон не містив правових процедур, які б дозволяли належним чином враховувати думку громадськості; проведення процедури щодо участі громадськості було покладено на замовника; орган охорони навколишнього природного середовища не брав жодної участі у процедурі ОВНС тощо.

Однак, протягом минулого року Мінприроди намагалось виправити допущену помилку. Так, було розроблено законопроект, який відповідає європейським вимогам щодо ОВНС, а Базовим планом апроксимації встановлено термін запровадження даної процедури – не пізніше

грудня 2013 року. У даному випадку Україна не тільки не вклалась у терміни виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством, але й поставила під сумнів їх виконання. Законодавчі ініціативи початку 2013 року свідчать про важливість існування процедури ОВНС в державі та участі громадськості в цьому процесі. Запровадження ОВНС є безумовно позитивним моментом, який відповідає європейській практиці та зокрема Директиві.

Щодо надання інформації

Мінприроди розглянуло в межах компетенції запит від 12.12.2012 щодо виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 733-р та повідомляє.

Відповідно до п. 7 Плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (далі – План заходів), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 733-р, Мінприроди та Міненергугілля доручено привести нормативно-правову базу з питань оцінки впливу деяких державних та приватних проектів на навколишнє середовище у відповідність з вимогами Директиви 85/337/ЕС з поправками, внесеними Директивою 97/11/ЕС та Директивою 2003/35/ЕС.

Мінприроди розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку».

Зазначений проект постанови листом від 30.11.2012 року № 23523/17/10-12 було надіслано на розгляд Кабінету Міністрів України.

На виконання п. 9 Плану заходів щодо розроблення заходів та методології стосовно встановлення граничного рівня викидів деяких забруднювачів до атмосфери великими спалювальними установками відповідно до вимог Директиви 2001/80/ЕС Мінприроди розроблено та затверджено технологічні нормативи допустимих викидів забруднюючих речовин із теплосилових установок, номінальна теплова потужність яких перевищує 50 МВт (наказ Мінприроди від 22.10.2008 № 541, зареєстрований в Мін'юсті 17.11.2008 за № 1110/15801), якими передбачено встановлення поточних та перспективних нормативів викидів, які відповідають вимогам Директиви 2001/80/ЕС.

М2 Мінприроди
№24949/12/10-12 від 19.12.2012
арк. 1

Суб'єктам господарювання, які мають великі спалювані установки, територіальні органи Мінприроди у дозволі на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами встановлюють нормативи допустимих викидів забруднюючих речовин, які відповідають вимогам зазначеної Директиви з терміном досягнення 01.01.2018 року.

Відповідно до цього наказу підприємства повинні провести модернізацію або капітальний ремонт в терміни, які встановлені наказом та виконувати поточні, а надалі і перспективні нормативи. Нові установки повинні відповідати європейським вимогам та працювати на екологічному паливі.

Відповідно до п. 10 Плану заходів Мінприроди в термін до 1 січня 2015 року доручено привести нормативно-правову базу з питань охорони диких птахів у відповідність з вимогами пункту 2 статті 4 Директиви.

Стаття 4(2) Директиви 79/409/ЕС стосується необхідності вжиття заходів збереження середовища існування мігруючих видів, що постійно трапляються на території, які не зазначені у Додатку I Директиви, беручи до уваги необхідність їхнього захисту в географічній морській зоні та на суші, де застосовується ця Директива, а саме, що стосується їхніх місць розмноження, линяння та зимування, і відпочинку під час міграції. Стосовно останнього, державам-членам необхідно приділити особливу увагу для захисту заболочених територій, а особливо заболочених територій міжнародного значення.

З метою посилення природоохоронного статусу заболочених територій (водно-болотних угідь), які мають важливе значення для розмноження, линяння та зимування і відпочинку мігруючих видів птахів, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 вересня 2011 р. № 895-р "Про погодження надання водно-болотним угіддям статусу міжнародного значення" до існуючого переліку водно-болотних угідь міжнародного значення, які є в Україні, включено ще чотири території. Таким чином, загальна кількість водно-болотних угідь міжнародного значення в Україні збільшилась до 46.

Розпорядженням Кабінету Міністрів від 25.05.2011 № 577-р "Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки", до цього плану включено заходи щодо збереження мігруючих видів диких тварин, у тому числі середовища існування диких птахів.

Мінприроди брало участь у розробленні та підтримало проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про мисливське господарство та полювання» (щодо виконання міжнародної Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів), спрямованого за запровадження заборони використання свинцевого шроту на водно-болотних угіддях міжнародного значення. Законопроект внесено до Верховної Ради України народними депутатами України Голубом О.В. та Даниленком В.А. (реєстраційний № 10412 від 27.04.2012р.).

7 листопада 2012 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 1030, якою встановлено нові, значно підвищені, розміри компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання). До об'єктів Червоної книги України включено 87 видів диких птахів, переважна кількість яких є мігруючими.

Заступник Міністра –
керівник апарату

Д.Д. Мормуль

Козак 12/2
206 31 30

ДИРЕКТИВА 1999/32/ЕС

ДИРЕКТИВА 1999/32/ЕС ПРО ЗМЕНШЕННЯ ВМІСТУ СІРКИ В ДЕЯКИХ ВИДАХ РІДКОГО ПАЛИВА ТА ВНЕСЕННЯ ЗМІН І ДОПОВНЕНЬ ДО ДИРЕКТИВИ 93/12/ЕС ЗІ ЗМІНАМИ І ДОПОВНЕННЯМИ, ВНЕСЕНИМИ РЕГЛАМЕНТОМ 1882/2003 ТА ДИРЕКТИВОЮ 2005/33/ЕС

- З певними винятками заборонено використання важкого палива, якщо вміст сірки в ньому перевищує 1% за масою, з 1 січня 2003 року, а легке дизельне паливо не можна використовувати, якщо вміст сірки в ньому перевищує 0,2% та 0,1% з 1 липня 2000 року та 1 січня 2008 року відповідно.
- Мають бути вжиті всі необхідні заходи для того, щоб суднові види палива не використовувались у зонах територіальних морів, у виключних економічних зонах та зонах контролю за забрудненням, які потрапляють у сферу дії зон контролю за викидами сірки, якщо вміст сірки в цих видах палива перевищує 1,5% за масою.
- Відбір проб і здійснення аналізу для перевірки дотримання зазначених обмежень повинні проводитися за встановленими методами, а Єврокомісії мають подаватися річні звіти, що містять аналіз результатів.

Відповідно до Протоколу, Директива мала бути імplementованою до 1 січня 2012 року.

Згідно з планом заходів з виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, необхідно було розробити заходи та методологію щодо зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива до 1 січня 2012 року. Відповідальні – Мінекономрозвитку, Мінприроди та Міненерговугілля.

Розроблений Мінекономрозвитку план заходів щодо зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів № 525-р від 1 серпня 2012 року. Документ передбачає скорочення виробництва високосірчистих нафтопродуктів в Україні, а також налагодження дієвого контролю за виробництвом нафтопродуктів та проведенням робіт з реконструкції і модернізації нафтопереробних підприємств, розроблення та запровадження державних стандартів на

певні види рідкого палива з урахуванням вимог Директиви. Як зазначили в Кабміні, вимоги даної Директиви не поширюються на бензини, дизельне паливо, а також палива, які використовуються у позашляхових транспортних засобах та на сільськогосподарських тракторах. Водночас, забезпечення зменшення викидів діоксиду сірки в Україні, які утворюються при спалюванні окремих типів рідких видів палива, передбачається досягти шляхом скорочення викидів від спалювання мазутів і важкого дизельного палива, повідомили в уряді¹.

Відповідно до Базового плану апроксимації законодавства України до законодавства ЄС, що був прийнятий в грудні 2012 року, необхідно також внести зміни до чинних державних стандартів України чи прийняти нові державні стандарти щодо вмісту сірки у певних видах рідкого палива, або прийняти технічний регламент (регламенти) щодо вмісту сірки у певних

¹ Кабмін затвердив план щодо зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива // РБК-Україна, 4.08.2012. (<http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/kabmin-utverdil-plan-po-umensheniyu-soderzhaniya-sery-v-nekotoryh-04082012120100>)

видах рідкого палива. Відповідальними визначені Мінекономрозвитку, Міненерговугілля, Мінприроди. Термін виконання – протягом 2 років після набрання чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Висновки

Строк виконання Директиви сплив ще на початку минулого року, втім, завдяки зусиллям Мінекономрозвитку, з середини 2012 року питання було зрушено з місця. Це відмітили і в звіті Секретаріату Енергетичного Співтовариства про впровадження ассуі у 2012 році, де план заходів значиться серед здійснених кроків у напрямку реалізації екологічних зобов'язань.

Однак, варто зауважити, що його виконання подекуди бажає кращого. Так, дотепер не розроблено державні стандарти щодо вмісту сірки у певних видах рідкого палива, відкладено розгляд законопроекту «Про внесення змін до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» щодо запровадження ліцензування виробництва нафтопродуктів. Врегулювання потребують вимоги до вмісту сірки у важких мазутах, судових видах палива й дизельних мазутах тощо. Окремо необхідно встановити відповідні вимоги до суден, які стоять на причалі, адже в українському законодавстві про це нічого не сказано.

Зазначимо також, що до 30 грудня 2017 року планом заходів передбачено удосконалення методів зняття проб та аналізу зразків палива з метою гармонізації таких методів, а також забезпечення проведення моніторингу стану виконання робіт з реконструкції і модернізації нафтопереробних заводів з метою збільшення глибини переробки нафти до 85-90% та виробництва нафтопродуктів із нижчим вмістом сірки.

ДИРЕКТИВА 2003/35/ЕС

ДИРЕКТИВА ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ОКРЕМИХ ПЛАНІВ ТА ПРОГРАМ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ТА ВНЕСЕННЯ ЗМІН І ДОПОВНЕНЬ ДО ДИРЕКТИВ 85/337/ЕС ТА 96/61/ЕС ЩОДО УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Регулює участь громадськості у прийнятті певних планів та програм, що розробляються в рамках вимог директив про відходи, про небезпечні відходи, про батареї та акумулятори, які містять певні небезпечні хімічні речовини, про упаковку та відходи упаковки, про охорону вод від забруднення, яке спричинюється нітратами із сільськогосподарських джерел, про оцінку якості атмосферного повітря та управління.

Згідно з Планом заходів з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затвердженого Розпорядженням Кабміну від 28 березня 2012 року № 156-р, до грудня 2012 року мав бути підготовлений проект нормативно-правового акта про участь громадськості під час розроблення планів та програм.

Постановою Кабміну №771 від 29 червня 2011 року врегульовано питання участі громадськості у прийнятті нормативно-правових актів, планів природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів, що фінансуються за рахунок коштів фондів охорони навколишнього природного середовища, тощо.

Відповідно до Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства ЄС, Мінприроди до грудня 2013 року має внести зміни до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року №1264-XII, Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, затвердженого Постановою Кабміну від 29 червня 2011 року №771 та/або Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого Постановою Кабміну від 3 листопада 2010 року №996 щодо участі громадськості у прийнятті планів і програм у різних секторах відповідно до вимог Директиви.

Висновки

Попри те, що Директива не числиться серед обов'язкових до виконання, вона є незамінним та важливим доповненням Директиви 85/337/ЕЕС про оцінку впливу окремих і приватних проєктів на довкілля. Наразі не все українське законодавство відповідає її вимогам. Для того, щоб дійсно привести правила залучення громадськості до прийняття певних планів та програм у відповідність з європейськими нормами, необхідно розробити та закріпити відповідні положення у законодавстві про відходи, про хімічні джерела струму, Водному кодексі та законодавстві про охорону атмосферного повітря.

КІОТСЬКИЙ ПРОТОКОЛ

Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату прийнятий 12 грудня 1997 року і набув чинності 16 лютого 2005 року. Він містить кількісні зобов'язання розвинутих країн зі скорочення викидів парникових газів. Протокол передбачає механізм Спільного впровадження для скорочення викидів, який може проводитися за двома процедурами – національною (Трек-1) і міжнародною (Трек-2), а також міжнародну торгівлю квотами.

12 жовтня 2011 року Комітет з дотримання Рамкової конвенції ООН з питань зміни клімату прийняв рішення, яким тимчасово призупинив участь України в міжнародній торгівлі викидами парникових газів у зв'язку з невідповідністю національної системи обліку викидів парникових газів (Трек-1) вимогам Кіотського протоколу. Основною проблемою була названа недостатня спроможність національної системи оцінки викидів парникових газів забезпечити якісну підготовку кадастру парникових газів за 1990-2008 роки, який був підготовлений протягом 2009 – на початку 2010 року. За Україною було збережено можливість здійснення проєктів спільного впровадження за міжнародною процедурою (Трек-2) та продовження всіх проєктів в рамках коштів за вже продані квоти на викиди парникових газів.

9 березня 2012 року у німецькому Бонні на 19-ому засіданні Спеціального Підрозділу Секретаріату ООН з забезпечення дотримання Україна отримала позитивне рішення у питанні відновлення повноцінної участі у механізмах Кіотського протоколу, завдяки чому відновила участь у міжнародній торгівлі викидами та могла використовувати механізми спільного впровадження за національною процедурою в повній мірі.

Відзначимо також, що з 26 листопада до 8 грудня 2012 року делегація України на чолі з міністром взяла участь у 18-й Конференції сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та 8-й зустрічі сторін Кіотського протоколу, що відбувалися у катарському місті Доха. Зобов'язання в рамках «Кіото-2» взяли країни Євросоюзу, Україна, Австралія, Казахстан, Білорусь, Норвегія, Швейцарія, Ісландія, Ліхтенштейн і Монако. Україна взяла на себе найбільші зобов'язання – скорочення на 24% парникових викидів до 2020 року відносно рівня 1990 року.

Вихідним документом стала поправка до Кіотського протоколу. Вона передбачає, що невикористані дозволи на викиди з першого періоду будуть перенесені на другий період. Однак, використовувати їх можна буде лише у випадку, якщо держава не зможе дотриматися нових зобов'язань зі скорочення викидів до 2020 року. Щоб поправка вступила в дію, Україна має її ратифікувати. Станом на січень 2013 року, відповідний законопроект не зареєстровано у Верховній Раді.

Висновки

Вимога слідування Кіотському протоколу в рамках Енергетичного Співтовариства є рекомендаційною до виконання.

Загалом участь у другому періоді Кіотського протоколу надасть Україні можливість одночасно скорочувати викиди та наближатися до виконання вимог ЄС.

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

ДИРЕКТИВА 2006/32/ЕС ЩОДО КІНЦЕВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ ТА ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПОСЛУГ

- **Моніторинг.** Має бути встановлений та розрахований національний показник енергозбереження (за мету пропонується встановити досягнення 9% збереженої енергії на 9-й рік застосування цієї Директиви), а також проміжні заплановані показники енергозбереження. Крім цього, повинні бути розроблені програми і заходи покращення раціонального використання енергії.
- **Інституціоналізація.** Урядом мають бути призначений один або декілька нових або існуючих органів чи відомств, які проводять загальний контроль і несуть адміністративну, управлінську і виконавчу відповідальність за імплементацію вимог щодо покращення раціонального використання енергії. Ці органи перевіряють заходи щодо покращення раціонального використання енергії, включаючи існуючі державні програми, і звітують про результати.
- **Прозорість та доступність інформації.** Уряд має забезпечити гравців ринку інформацією про механізми раціонального використання енергії, фінансових і законодавчих схем; сприяти раціональному використанню енергії споживачами та заохочувати операторів ринку поширювати інформацію щодо збереження енергосилої.
- **Можлива технічна підтримка.** Кваліфікація, акредитація та сертифікація постачальників енергосервісних послуг, енергетичного аудиту та заходів з енергоефективності може здійснюватися на розсуд уряду.
- **Фінансове заохочення.** В якості фінансових інструментів для підтримки економії енергії державними організаціями чи приватними фірмами, розглядаються практично всі механізми й інструменти державної підтримки, включаючи: створення спеціальних фондів; виділення державних субсидій; надання податкових пільг; пільгування позик при залученні стороннього фінансування; використання енергосервісних контрактів; надання державних гарантій щодо виконання контрактів, що забезпечують пряму економію енергії, енергетичний аудит та інші варіанти, які пов'язані з економією енергії і доступні на ринку.
- **Стимулююче тарифоутворення.** Уряд забезпечує усунення таких заохочень у тарифах на передачу та розподіл енергії, які без необхідності збільшують об'єм енергії, яка передається або розподіляється. При цьому на державні служби накладаються зобов'язання, пов'язані із раціональним використанням енергії на підприємствах, які працюють у секторах електрифікації та газопостачання.
- **Стимулювання, рівноправна конкуренція учасників ринку.** Уряд має забезпечити наявність ефективних та якісних схем енергоаудиту для всіх кінцевих споживачів, включаючи домогосподарства, комерційні структури, малих та середніх промислових споживачів. Для сегментів ринку із більш високими операційними витратами і нескладними потужностями можуть застосовуватися такі заходи енергоаудиту на некомерційній основі, як анкети і комп'ютерні програми, які надаються споживачам через Інтернет.
- **Система вимірювання та поінформованість споживачів.** Уряд має за конкурентоспроможними цінами забезпечити споживачів індивідуальними лічильниками на опалення, гарячу та холодну воду. Виставлення рахунків споживачам постачальниками енергії має відбуватися на підставі фактичного споживання енергії, у чіткому та зрозумілому вигляді.
- **Система контролю та обміну інформацією.** Країни-члени мають звітуватися (надавати плани заходів з економії — ЕЕАР) перед Єврокомісією про здійснені заходи та плани з покращення раціонального використання енергії. У свою чергу, Єврокомісія оцінює прогрес, досягнутий щодо показників збереження енергії на національному рівні, надає відповідні пропозиції та рекомендації, поширює найкращі практики з енергозбереження.

Кабінет Міністрів 28 березня 2012 року прийняв Розпорядження № 156-р «Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Цим планом, зокрема, закріплено «розроблення законопроекту про ефективне використання енергетичних ресурсів» до травня 2012 року, а джерелом *acquis communautaire* вказана Директива 2006/32/ЄС. Відповідальні – Мінекономрозвитку, Держенергоефективності та «інші центральні органи виконавчої влади».

Аналогічне зобов'язання з тим самим кінцевим терміном та відповідальними органами влади міститься і в плані першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік, затвердженому Розпорядженням Кабінету Міністрів від 5 квітня 2012 року № 184-р. За оцінкою Звіту Енергетичного Співтовариства про впровадження *acquis* у 2012 році, проект потребує доопрацювання. Станом на січень 2013 року, законопроект не зареєстровано у Верховній Раді.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України №588-р від 30 липня 2012 року було затверджено план заходів з нормативно-правового забезпечення реалізації енергоефективної політики теплоспоживання та модернізації сфери тепlopостачання. Серед завдань, зазначених в ньому, є коригування стандартів встановлення, розробка типових технічних рішень щодо встановлення та прийняття нормативно-правових актів щодо фінансової підтримки під час встановлення індивідуальних теплових пунктів у житлових будинках і бюджетних установах.

Мінекономрозвитку та Держенергоефективності розроблений проект Розпорядження Кабінету Міністрів «Про затвердження плану заходів щодо запровадження деяких Директив Європейського Союзу у сфері енергоефективності», яким затверджено план заходів щодо впровадження, зокрема, і Директиви 2006/32/ЄС. Станом на 11 січня 2013 року це розпорядження не було прийняте КМУ.

Розпорядженням Кабінету Міністрів від 3 серпня 2011 року № 733-р «Про затвердження плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» закріплено зобов'язання до 1 лютого 2012 року розробити Національний план дій з енергоефективності. Треба зазначити, що це єдине зобов'язання в галузі енергетичної ефективності перед Енергетичним Співтовариством, що було закріплене відповідною постановою українського уряду. Решта директив (Директива 2010/30/EU щодо маркування енергетичної продукції, Директива 2010/31/EU щодо енергетичних характеристик будівель) згадуються лише побіжно в контексті розробки Національного плану. Проте, з набуттям Україною повноправного членства в Енергетичному Співтоваристві, вона повинна імплементувати також директиви та регламенти, обов'язкові для всіх сторін Договору.

На початкових етапах розробка Національного плану дій здійснювалась за підтримки Світового банку, але більшість рекомендацій міжнародної інституції не були виконані (розробка енергобалансу, прийняття законів, програми з енергоефективності).

Відповідно до відповіді на інформаційний запит, Держенергоефективності у 2012 році розробило проект Національного плану дій з енергоефективності до 2020 року. В якості мети у ньому зафіксовано «забезпечення до 2020 року планового енергозбереження в обсязі 9% від середнього кінцевого внутрішнього споживання енергії», йдеться у відповіді агентства. Про презентацію Національного плану дій з енергоефективності в Брюсселі повідомила прес-служба Держенергоефективності 29 листопада 2012 року. Проте, в короткому повідомленні були згадані лише деякі параметри документу, а повний текст є недоступним¹. Окрім того, станом на січень 2013 року непрацюючим виявився і офіційний сайт Державного агентства з енергоефективності. Агентство в цей час було присутнє в мережі Інтернет лише через сторінку в соціальній мережі Facebook²,

¹ У Брюсселі презентовано Національний план дій з енергоефективності України до 2020 року // Урядовий портал, 29.11.2012. (http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245837681)

² http://www.facebook.com/pages/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B5-%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B7-%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8/399662430045799?skip_nax_wizard=true

проте це робить неможливим повноцінне функціонування бази документів відомства, зокрема її належне впорядкування і пошук. Окрім того, були недоступні проекти документів, що унеможлиблює ознайомлення з ними громадськості для подання своїх пропозицій і зауважень.

Секретаріат Енергетичного Співтовариства повідомив у своєму звіті, що Національний план був розроблений лише в березні 2012 року і містить невідповідності, зокрема щодо підрахунку цілей скорочення використання енергії. Документ, за інформацією Держенергоефективності, досі перебуває на доопрацюванні відповідно до коментарів Секретаріату Енергетичного Співтовариства.

Говорячи про належне інформування в галузі енергетичної ефективності, треба відзначити відсутність в Україні єдиного інформаційного ресурсу, що давав би повну та вичерпну інформацію щодо галузі, її регулювань, їх значення для виробників та споживачів тощо. Теоретично, таку роль міг би виконувати сайт Держенергоефективності, проте, як було відзначено раніше, його робота не є стабільною, тому важко оцінити наповнення його відповідною інформацією. Водночас, зі сторінки Агентства у Facebook видно, що проводяться заходи з популяризації енергетичної ефективності для молоді (зокрема, студентський конкурс «Плакатою по витратах»³, Тиждень енергоефективності в НТУУ «КПІ»⁴ тощо).

13 квітня 2011 року Президент України своїм Указом № 462/2011 затвердив Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження. Згідно з документом, Держенергоефективність є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямову-

³ http://www.facebook.com/photo.php?fbid=556906457654728&set=a.413454171999958.102624.399662430045799&type=1&relevance_count=1

⁴ http://www.facebook.com/photo.php?fbid=527664950578879&set=a.527664600578914.122837.399662430045799&type=1&relevance_count=2

ється і координується Кабінетом Міністрів через Першого віце-прем'єр-міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України (з 22 лютого 2012 року – Міністра економічного розвитку і торгівлі України, Указ «Про внесення змін до деяких указів Президента України» №134/2012). Відомство забезпечує реалізацію державної політики у сферах ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.

В Україні залишаються не прийнятими низка законопроектів. Зокрема, були розроблені, але не були прийняті парламентом законопроекти «Про енергетичний аудит» (реєстраційний № 1036 від 27.11.2007, відкликаний 12.12.2012), «Про енергоефективність» (реєстраційний № 5016 від 23.07.2009, відкликаний 12.12.2012), «Про енергетичний баланс України» (реєстраційний № 9538 від 06.12.2011, відхилений 17.05.2012). Законопроект «Про регулювання у сфері енергозбереження» (реєстраційний №7231 від 07.10.2010) прийнятий у першому читанні 21 жовтня 2010 року. Після цього, у червні 2012 року вносився навіть проект Постанови про зняття цього законопроекту з розгляду, проте був відкликаний. Законопроект був внесений на розгляд Верховної Ради нового скликання.

12 березня 2012 року був виданий Указ Президента № 187/2012 «Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»». В цьому плані закріплене «обладнання приладами обліку споживання води та тепла не менш як 40% загальної кількості житлових будинків» (п. 166). За інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, станом на 1 січня 2012 року «середній показник по країні зазначеного обладнання багатоквартирних будинків склав 36%»⁵. Станом на січень 2013 року, було опри-

⁵ Коментарі стосовно встановлення лічильників теплової енергії у квартирах багатоквартирного житлового будинку та по будинкових вузлів обліку теплової енергії // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунальних послуг, 28.04.2012. (http://minregion.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=1997)

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ (Мінекономрозвитку України)

вул. М. Грушевського, 12/2, м. Київ, 01008, тел. 253-93-94, факс 226-31-81
Web: <http://www.me.gov.ua>, e-mail: meconomy@me.gov.ua, код ЄДРПОУ 37508896

№ _____
На № _____ від _____

Щодо запиту на інформацію

Мінекономрозвитку України розглянуло Ваш запит на інформацію та в межах компетенції повідомляє наступне.

З метою реалізації Плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 733-р Мінекономрозвитку України та Держенергоефективності України розроблено проекти розпоряджень Кабінету Міністрів України "Про затвердження планів щодо впровадження деяких директив Європейського Союзу щодо відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива" та "Про затвердження плану заходів щодо впровадження деяких Директив Європейського Союзу у сфері енергоефективності". Зазначеними проектами розпоряджень передбачено затвердження планів заходів щодо впровадження Директиви 2001/77/ЄС стосовно сприяння використанню електричної енергії, Директиви 2003/30/ЄС щодо сприяння використанню біопалива або іншого відновлюваного палива для транспорту, Директиви 2006/32/ЄС щодо ефективності кінцевого використання енергії та енергетичних послуг, Директиви 2010/31/ЄС щодо енергоефективності будівель та Директиви 2010/30/ЄС щодо маркування енергетичної продукції.

008811

112 Мінекономрозвитку
Вих. № 4602-08/47995-16 від 21.12.2012
10:20:07

люднено інформацію про те, що «середній показник оснащення будинків з централізованим тепlopостачанням» приладами комерційного обліку та регулювання теплової енергії складає 33,6%⁶. За повідомленням, оснащеними більш ніж на 50% є лише 4 області в Україні (Вінницька – 71,38%, Кіровоградська – 63,19%, Львівська – 59,11% та Івано-Франківська – 58,66%).

Водночас, у жовтні 2012 року Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг повідомила, що «64,3% квартир у житлових будинках в Україні обладнані лічильниками води» (3,9 млн. квартир з 6 млн.), а «будинкові прилади обліку води встановлені в менш ніж 54% житлових будинків»⁷. Тодішній профільний міністр А.Близнюк заявляв 28 лютого 2012 року, що проблему з індивідуальними лічильниками не вирішити і за 10 років, додаючи, що «...за три роки силами власних виробників ми могли б закрити питання за напрямком тепло і вода»⁸.

Примітно, що завдання встановити лічильники тепла в кожному будинку до кінця 2012 року ставив 13 липня 2011 року на той час перший віце-прем'єр-міністр А.Клюєв, а Кабмін, за повідомленням ЗМІ, для закупівлі обладнання виділив 0,5 млрд. грн.⁹. В свою чергу, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ розробило 14 серпня 2012 року проект закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо обов'язкового комерційного обліку та вдосконалення відносин у сфері житлово-комунальних послуг», в якому пропонує постачати теплову енергію за умови обов'язкового комерційного обліку для населення з 1 жовтня 2017 року, а для бюджетних установ та інших споживачів – з 1 жовтня 2014 року; натомість постачання холодної та гарячої води в законопроекті пропонують здійснювати за умови

⁶ 87,4% підприємств комунальної теплоенергетики в Україні мають лічильники тепла // Українська енергетика, 17.01.2013. (<http://ua-energy.org/post/28452>)

⁷ В Україні лічильники води встановлені у 64% квартир // LB.ua, 29.10.2012. (http://ukr.lb.ua/news/2012/10/29/176578_ukraine_schetchiki_vodi_ustanovleni.html)

⁸ Близнюк: проблему с індивідуальними счетчиками не решить и за 10 лет // LB.ua, 28.02.2012. (http://economics.lb.ua/other/2012/02/28/138671_bliznyuk_problemu_s_individualnimi.html)

⁹ Кабмін поставив завдання перед чиновниками встановити лічильники тепла у кожному будинку до кінця 2012 року // Перший національний, 13.07.2011. (<http://1tv.com.ua/uk/news/2011/07/13/6173>)

обов'язкового комерційного обліку для населення з 1 січня 2018 року, а для бюджетних установ та інших споживачів – з 1 січня 2014 року¹⁰. Проте, станом на січень 2013 року, документ не був внесений до Верховної Ради.

Висновки

Протягом двох років Україна розробила в сфері енергетики низку проектів нормативних актів, в яких закріпила важливі показники та цілі енергозбереження. Проте не завжди якісна адаптація вимог європейських директив, а також затягування процесу погодження та прийняття документів призвело до затягування процесу. Відтак, в жодному з трьох основних пріоритетів, рекомендованих Енергетичним Співтовариством, не було помічено значного прогресу – не був прийнятий Національний план дій з енергоефективності, не було налагоджено ефективну координацію між численними органами влади, що працюють в сфері енергетичної ефективності, а також невідома перспектива ухвалення законопроекту про енергоефективність будівель. Необхідне ширше залучення громадськості та її широке інформування про суть розроблених рішень; більш активне та систематичне використання експертної донорської підтримки та найкращого досвіду країн Європейського Союзу; а також навчання і підготовка експертів у проведенні аудитів, інспекцій, сертифікацій будівель, та інших професіоналів галузі.

¹⁰ Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо обов'язкового комерційного обліку та вдосконалення відносин у сфері житлово-комунальних послуг» // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, 14.08.2012. (http://minregion.gov.ua/index.php?option=com_k2&view=item&task=download&id=3083&Itemid=72&lang=uk)

Станом на 19.12.2012 зазначені проекти розпоряджень Кабінету Міністрів знаходяться на погодженні у заінтересованих центральних органів виконавчої влади.

Розроблений Мінекономрозвитку України план заходів щодо зменшення вмісту сірки у деяких видах рідкого палива відповідно до вимог Директиви 199/32/ЄС затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 525-р.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України Національним планом дій з енергоефективності відповідно до вимог Ради Міністрів Енергетичного Співтовариства від 18.12.2009 та від 24.09.2010 стосовно імплементації деяких директив з енергоефективності, зокрема Директиви 2006/32/ЄС щодо кінцевої ефективності використання енергії та енергетичного сервісу, Директиви 2010/31/ЄС щодо енергетичних характеристик будівель, Директиви 2010/30/ЄС щодо маркування енергетичної продукції необхідно передбачити імплементацію у національне законодавство, зокрема Директиви Європейського Парламенту та Ради від 19.05.2010 № 2010/30/ЄС про вказування за допомогою маркування та стандартної інформації про товар про обсяги споживання енергії та інших ресурсів енергозалежними товарами (далі – Директива ЄС).

Адаптація законодавства у сфері технічного регулювання здійснюється шляхом впровадження технічних регламентів на основі відповідних директив Європейського Союзу.

Відповідно до Закону України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” організацію розроблення проектів технічних регламентів та змін до них здійснюють центральні органи виконавчої влади, на які покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 288 “Про затвердження переліків центральних органів виконавчої влади, на які покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності та розроблення технічних регламентів” функція технічного регулювання, у тому числі розроблення технічних регламентів, у сфері енергетичного маркування покладена на Держенергоефективності України.

На сьогодні у сфері енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення постановами Кабінету Міністрів України від 06.01.2010 № 5, від 16.02.2011 № 107, від 16.02.2011 № 108 та від 27.12.2008 № 1144 затверджені: Технічний регламент енергетичного маркування електрообладнання побутового

призначення, Технічний регламент енергетичного маркування побутових холодильників, морозильників та їх комбінацій, Технічний регламент енергетичного маркування побутових пральних машин та Технічний регламент етикетування ламп побутового використання стосовно ефективності споживання електроенергії.

Зазначені технічні регламенти були розроблені Держенергоефективності України на основі положень відповідних актів законодавства Європейського Союзу.

Технічний регламент енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 06.01.2010 № 5, є так званим “горизонтальним” технічним регламентом, основні вимоги якого щодо енергетичного маркування електрообладнання доповнюються для окремих типів такого обладнання у відповідних “вертикальних” технічних регламентах енергетичного маркування певних типів електрообладнання.

Зазначений Технічний регламент розроблено з урахуванням норм Директиви Ради від 22.09.1992 № 92/75/ЄЕС про порядок маркування побутових електроприладів та надання інформації споживачам стосовно енергоефективності побутових приладів, яка скасована 21.07.2011.

Нова Директива ЄС передбачає можливість додання трьох нових класів енергоспоживання: А+, А++ та А+++, а також введення загальнозрозумілих невербальних піктограм. Нове позначення класів енергоспоживання також містить загальну інформацію, таку як рівень шуму та методи, що застосовувалися для визначення класу енергоспоживання та обчислення індексу енергоефективності залежно від типу виробу.

У зв'язку з цим, Технічний регламент енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 06.01.2010 № 5, наразі переглядається Держенергоефективності з метою приведення його у відповідність до вищезгаданої Директиви ЄС.

Доповнюючи Директиву ЄС в країнах Європейського Союзу впроваджуються наступні законодавчі акти:

- Регламент (ЄС) № 1062/2010/ЄС від 28.09.2010, що доповнює Директиву 2010/30/ЄС у відношенні енергетичного маркування побутових телевізорів (з 20 грудня 2011 року, окремі положення з 30 березня 2012 року);

- Регламент (ЄС) № 1059/2010/ЄС від 28.09.2010, що доповнює Директиву 2010/30/ЄС у відношенні енергетичного маркування побутових посудомийних машин (з 20 грудня 2011 року, окремі положення з 20 квітня 2012 року);

- Регламент (ЄС) № 1060/2010/ЄС від 28.09.2010, що доповнює Директиву 2010/30/ЄС у відношенні енергетичного маркування побутового холодильного обладнання (з 20 грудня 2011 року, окремі положення з 30 березня 2012 року);

- Регламент (ЄС) № 1061/2010/ЄС від 28.09.2010, що доповнює Директиву 2010/30/ЄС у відношенні енергетичного маркування побутових пральних машин (з 20 грудня 2011 року, окремі положення з 20 квітня 2012 року).

З урахуванням змін у законодавстві Європейського Союзу у сфері енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення, потребують перегляду:

- Технічний регламент енергетичного маркування побутових холодильників, морозильників та їх комбінацій, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 № 107;

- Технічний регламент енергетичного маркування побутових пральних машин, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 № 108.

Зазначені Технічні регламенти переглядаються Держенергоефективності України.

За інформацією Держенергоефективності України, наданою листами від 13.11.2012 № 851-02/13/2-12 та від 14.12.2012 № 973-01/13/2-12, Агентством підготовлені перші редакції проектів змін до вищезазначених Технічних регламентів, які листами Держенергоефективності України від 16.07.2012 № 515-01/13/2-12, № 517-01/13/2-12 та № 518-01/13/2-12 було надано на розгляд та погодження заінтересованим центральним органам виконавчої влади.

Крім того, перші редакції проектів змін до вищезазначених Технічних регламентів також були надані Агентством для опрацювання європейськими експертами в рамках виконання проекту Twinning “Удосконалення нормативно-правової бази у сфері енергетичної ефективності та її наближення до вимог законодавства ЄС”.

У свою чергу заінтересованими центральними органами виконавчої влади та європейськими експертами були надані зауваження та пропозиції, з метою обговорення яких Держенергоефективності України 11.09.2012 провело засідання

Робочої групи, за результатами роботи якої було прийнято рішення суттєво доопрацювати згадані проекти.

На сьогодні Агентством продовжується робота з підготовки відповідних проектів змін до Технічних регламентів, також розроблено проекти актів Уряду, якими передбачається імплементація у національне законодавство норм Директив ЄС, які проходять процедуру погодження із заінтересованими центральними органами виконавчої влади.

З повагою

Заступник Міністра економічного розвитку і торгівлі – керівник апарату

В. П. Павленко

ДИРЕКТИВА 2010/30/ЕС

ДИРЕКТИВА 2010/30/EU ЩОДО МАРКУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

- **Уніфікація стандартів.** На більшості побутових товарів, повинна бути етикетка енергоефективності ЄС, на якій мають чітко вказуватися основні споживчі властивості товару. Директива охоплює не тільки побутову продукцію, але розширює сферу регулювання на промислові та торговельні прилади й устаткування, а також на продукцію, яка сама не споживає енергію, але може мати значний вплив на її економію (наприклад, огорожувальні конструкції будівель і споруд). Маркування розповсюджується на холодильники, морозильники, пральні машини, сушарки для білизни, посудомийні машини, духовки, варильні панелі, водонагрівачі і ємності для зберігання гарячої води, кондиціонери, лампочки, телевізори, автомобілі.
- **Відкритість інформації та обмін нею.** Повинна здійснюватись пропаганда енергоефективності та відповідального використання енергії кінцевими споживачами. Розповсюдження та обмін інформацією має здійснюватись електронними засобами зв'язку, у співпраці з іншими країнами-членами ЄС.
- **Система контролю.** Кожні 4 роки країни-члени ЄС повинні надати Єврокомісії звіт про свою діяльність у цій галузі, після чого Єврокомісія подає зведену інформацію в Європейський парламент.
- **Захист споживачів.** Повинні бути встановлені санкції за порушення положень національного законодавства у частині маркування енергопродукції та вжиті всі необхідні заходи для забезпечення їх реалізації.

У розпорядженні Кабміну від 03.08.2011 № 733-р «Про затвердження Плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» про цю Директиву згадується лише опосередковано, коли йдеться про розробку Національного плану дій з енергоефективності. За інформацією Звіту Енергетичного Співтовариства, документ було розроблено в березні 2012 року – попри те, що відповідно до розпорядження він мав з'явитись до 1 лютого 2012 року. В Держенергоефективності повідомили, що станом на грудень 2012 року займаються його доопрацюванням відповідно до коментарів Енергетичного Співтовариства.

Ще одним документом, який би міг закріпити імплементацію Директиви, міг стати проект розпорядження Кабінету Міністрів «Про затвердження плану заходів щодо запроваджен-

ня деяких Директив Європейського Союзу у сфері енергоефективності», яким затверджено план заходів щодо впровадження зокрема і Директиви 2010/30/ЕС. Станом на січень 2013 року, це розпорядження не було прийняте КМУ.

На доповнення до Директиви 2010/30/EU Європейською Комісією був прийнятий ряд делегованих регламентів. Вони входять до *acquis* Енергетичного Співтовариства – корпусу нормативно-правових актів, обов'язкових до виконання всіма його учасниками.

Зокрема, 4 травня 2011 року був прийнятий Делегований Регламент 626/2011 щодо енергетичного маркування кондиціонерів. Регламент скасовує Директиву 2002/31/ЕС та запроваджує «дві шкали енергетичної ефективності, що базуються на основній функції та на конкретних аспектах, що важливі для споживача»¹.

¹ Commission Delegated Regulation (EU) No 626/2011 of 4 May 2011 supplementing Directive 2010/30/EU of the European Parliament

В регламенті йдеться про запровадження сезонного методу вимірювання ефективності (seasonal efficiency measurement method), а також про встановлення вимог до мінімального рівня енергетичної ефективності на вищому рівні, ніж рівень «А», що веде до запровадження додавання позначки «+» до шкали А-Г кожні два роки до досягнення класу «А+++». Документ застосовується з 1 січня 2013 року і має бути обов'язковим в повному обсязі для всіх країн-членів.

Делегований Регламент 1059/2010 щодо енергетичного маркування побутових посудомийних машин був прийнятий 28 вересня 2010 року та скасовує Директиву 97/17/ЕС. Регламент встановлює єдиний дизайн та зміст позначення для побутових посудомийних машин; вказує вимоги до технічної документації та довідок для побутових посудомийних машин; визначає вимоги до надання інформації для будь-якої форми дистанційної торгівлі, реклами та технічних рекламних матеріалів². Регламент застосовується з 20 грудня 2011 року, а окремі його статті – з 20 квітня 2010 року.

Делегований Регламент 1060/2010 щодо енергетичного маркування побутового холодильного обладнання був прийнятий 28 вересня 2010 року та скасовує Директиву 94/2/ЕС. Регламент встановлює єдиний дизайн та зміст позначення для холодильного обладнання; вказує вимоги до технічної документації та довідок для побутового холодильного обладнання; визначає вимоги до надання інформації для будь-якої форми дистанційної торгівлі, реклами та технічних рекламних матеріалів³. Регламент застосовується з 30 листопада 2011

and of the Council with regard to energy labelling of air conditioners // Official Journal of the European Union. (<http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1176182.PDF>)

²Commission Delegated Regulation (EU) No 1059/2010 of 28 September 2010 supplementing Directive 2010/30/EU of the European Parliament and of the Council with regard to energy labelling of household dishwashers // Official Journal of the European Union. (<http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1176177.PDF>)

³Commission Delegated Regulation (EU) No 1060/2010 of 28 September 2010 supplementing Directive 2010/30/EU of the European Parliament and of the Council with regard to energy labelling of household refrigerating appliances // Official Journal of the European Union. (<http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1176179.PDF>)

року, а окремі його статті – з 30 березня 2012 року.

Делегований Регламент 1061/2010 щодо енергетичного маркування побутових пральних машин також був прийнятий 28 вересня 2010 року, скасовує директиву 95/12/ЕС та визначає для побутових пральних машин такі ж параметри, про які йдеться в описі попередніх регламентів. Регламент застосовується з 20 грудня 2011 року, а окремі його статті – з 20 квітня 2012 року⁴.

Делегований Регламент 1062/2010 щодо енергетичного маркування телевізорів був прийнятий 28 вересня 2010 року та запроваджує до маркування телевізорів вимоги, описані при характеристиці попередніх регламентів. Регламент застосовується з 30 листопада 2011 року, а окремі його статті – з 30 березня 2012 року⁵.

Окрім того, були прийняті та входять до *acquis* Енергетичного Співтовариства наступні директиви щодо енергетичного маркування: Директива 2002/40/ЕС щодо побутових електричних плит, Директива 98/11/ЕС щодо побутових ламп, Директива 96/60/ЕС щодо побутових комбінованих пральних та сушильних машин, а також Директива 95/13/ЕС щодо електричних барабанних сушарок.

В Україні діє прийнятий 1 грудня 2005 року Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», ст. 11 якого визначає, що «міжнародні та регіональні стандарти приймаються як національні стандарти центральним органом виконавчої влади з питань стандартизації», а в ст. 22 йдеться про те, що «центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання, по-

⁴Commission Delegated Regulation (EU) No 1061/2010 of 28 September 2010 supplementing Directive 2010/30/EU of the European Parliament and of the Council with regard to energy labelling of household washing machines // Official Journal of the European Union. (<http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1176180.PDF>)

⁵Commission Delegated Regulation (EU) No 1062/2010 of 28 September 2010 supplementing Directive 2010/30/EU of the European Parliament and of the Council with regard to energy labelling of televisions // Official Journal of the European Union. (<http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1176181.PDF>)

дає погоджений проект технічного регламенту Кабінету Міністрів України».

Кабінетом Міністрів був затверджений ряд регламентів щодо енергетичного маркування:

- побутових пральних машин (Постанова від 16 лютого 2011 року №108 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових пральних машин» (з урахуванням Директиви Європейської Комісії 95/12/ЄС));
- побутових холодильників, морозильників та їх комбінацій (Постанова від 16 лютого 2011 року № 107 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових холодильників, морозильників та їх комбінацій» (з урахуванням Директиви Європейської Комісії 94/2/ЄС));
- електрообладнання побутового призначення (стосується холодильників, морозильних камер, а також комбінацій такого обладнання; пральних та сушильних машин, а також комбінацій такого обладнання; посудомийних машин; духовок; водонагрівачів та пристроїв для зберігання гарячої води; освітлювальних приладів; кондиціонерів повітря, та затверджений Постановою від 6 січня 2010 року №5 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення»);
- ламп побутового використання (Постанова від 27 грудня 2008 року №1144 «Про затвердження Технічного регламенту етикетування ламп побутового використання стосовно ефективності споживання електроенергії»).

Треба відзначити, що згідно з планами заходів із застосування двох перших технічних регламентів, в 2012 році мали відбуватися їх популяризація, підготовка та сприяння добровільному застосуванню підприємствами, а на 2013 рік була запланована підготовка пропозицій щодо внесення змін за результатами добровільного застосування (у разі потреби).

Що стосується третього регламенту, то його обов'язкове застосування передбачене з 2012 року. Обов'язкове застосування четвертого регламенту для всіх виробників і постачальників ламп побутового використання було передбачене з 1 липня 2010 року.

Постанови зобов'язують виробників побутового холодильного обладнання, пральних та посудомийних машин вказувати рівень споживання ресурсів своєю продукцією. Зазначені технічні регламенти розроблено з метою інформування споживачів шляхом маркування за допомогою етикеток про споживання електроенергії та інших ресурсів холодильним обладнання та пральними машинами. Це дасть змогу споживачам обирати обладнання з більш ефективним рівнем енергоспоживання. Система маркування позначається шкалою латинських літер від «А» (найбільш енергоефективний рівень) до «G» (для продукції, що споживає найбільше ресурсів).

Директиви, на основі яких були розроблені вказані українські регламенти, були замінені в Європейському Союзі на нові, що містять оновлені стандарти та вимоги. За інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі, Держенергоефективності переглядає Технічний регламент енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення.

Кабінет Міністрів 28 березня 2012 року прийняв Розпорядження № 156-р «Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Цим планом, зокрема, закріплено «розроблення проекту постанови Кабінету Міністрів України про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 року № 107 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування енергоспоживчих продуктів», а також «підготовка проекту постанови Кабінету Міністрів України про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 р. № 108 «Про затвердження Техніч-

ного регламенту енергетичного маркування побутових пральних машин» до листопада 2012 року. Джерелом *acquis communautaire* вказана Директива 2010/30/EU. Відповідальні – Мінекономрозвитку та Держенергоефективності. Станом на кінець грудня 2012 року Держенергоефективності готує відповідні пропозиції для перегляду зазначених технічних регламентів енергетичного маркування з урахуванням зауважень та пропозицій зацікавлених органів виконавчої влади та європейських експертів.

Водночас, залишається незрозумілою ситуація з енергетичним маркуванням телевізорів та електричних плит, які не включені до попередніх актів українського законодавства.

Висновки

Попри те, що в Україні відбувається певна робота над уніфікацією стандартів енергетичного маркування, спостерігається відставання у впровадженні цієї системи. Можна говорити про порушення строків застосування відповідних регламентів Енергетичного Співтовариства. Сумнів викликає цілковите дотримання визначених українським урядом строків впровадження маркування певних видів товарів. Окрім того, потрібно відзначити і відсутність широкої інформаційної кампанії, яка б допомогла споживачам орієнтуватися у відповідному маркуванні та ефективно використовувати його для отримання більш широкої інформації про продукт. Це дає підстави говорити надто повільну та часткову імплементацію Директиви.

Наталія Клименко-Рампіас, консультант з енергетичних питань
Центру енергетичної політики та розвитку Афінського університету

Позиція відштовхується від визначення енергоефективного врядування, яке «поєднує законодавчі та регуляторні рамки, інституційні заходи, положення щодо фінансування та механізми координації, які дозволяють імплементацію політики в галузі енергетичної ефективності»¹.

Законодавчі та регуляторні рамки

Український уряд неодноразово заявляв, що реформа енергетичного ринку залишається пріоритетом, проте законодавче поле не розроблене у повній відповідності до зобов'язань, особливо щодо дотримання кінцевих термінів. З 2011 року законодавчий процес, який стосується впровадження програми енергоефективності, сповільнився, що мало продовження у 2012 році. Це було спричинено адміністративною реформою, а також неможливістю чи навіть небажанням деяких управлінь відмовитися від застарілих методів управління (як заявив Президент України).

Таким чином, програма Робочої групи Енергетичного Співтовариства з енергетичної ефективності визначила, що Україна має підготувати дорожню карту щодо пере-

несення *acquis* в галузі енергетичної ефективності². Але проект, який був представлений у квітні 2012 року, не був підготовлений відповідно до шаблону Секретаріату Енергетичного Співтовариства та потребує перегляду для того, щоб підготувати більш детальне планування³.

Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України працює над законом «Про ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів» з 2004 року. Законопроект визначає основоположні принципи державної політики: 1) пріоритетність дій з посилення енергоефективності та відвернення шкоди навколишньому середовищу; 2) державний контроль за ефективним використанням паливно-енергетичних ресурсів; 3) обов'язкова державна оцінка стану ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів; 4) використання переваг підвищення обізнаності про енергозбереження.

З 2004 року проект закону було двічі зареєстровано у Верховній Раді та повернуто назад Держенергоефективності, – як повідомляється, через зміну складу уряду та

скликання парламенту. Поточна версія, представлена під час круглого столу 26 січня 2012 року, була розроблена на базі Директиви 2006/32/ЕС. Серед коментарів Секретаріату Енергетичного Співтовариства до проекту – рекомендації «посилити роль Агентства в моніторингу програм та заходів з енергоефективності, розширити державне фінансування, наприклад, для малих та середніх підприємств, енергосервісних компаній, а також запровадити інші інноваційні механізми фінансування, як і штрафи»⁴.

Затримка із ухваленням законопроекту була також пов'язана з позицією Міністерства економіки щодо включення всіх коментарів/поправок від зацікавлених міністерств. Після зміни в ході адмінреформи процесу підготовки проектів законодавчих актів, процедура коментування та/або внесення змін займає менше часу, оскільки кількість міністерств була скорочена. Проте Міністерство економіки, яке є кінцевою інституцією перед поданням законопроектів до Верховної Ради, вимагає врегулювання усіх розбіжностей до того, як воно отримає документ. Ситуація здається тупиковою, оскільки ключове питання контролю споживання енергоресурсів підприємствами

не підтримують низка міністерств.

Проект закону «Про енергетичну ефективність житлових та громадських будівель», підготовлений Міністерством регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ, був переданий Комітету Верховної Ради з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики 13 січня 2012 року. Законопроект передбачає мінімальні стандарти енергетичної ефективності в будівлях, що мають затверджуватися кожні п'ять років, а також видачу відповідних паспортів. Також буде створено Єдиний державний реєстр паспортів енергоефективності будівель, відкритий для громадськості. За повідомленням Секретаріату Енергетичного Співтовариства, парламентський комітет створив робочу групу для вдосконалення закону та дотримання строків із впровадження Директиви 2010/31/EU⁵.

Технічний регламент енергетичного маркування електричних побутових приладів був прийнятий ще в січні 2010 року. Як наголосив Секретаріат Енергетичного Співтовариства, цей Регламент базувався на старій Директиві з енергетичного маркування,

⁵Study on Energy Efficiency in Buildings in the Contracting Parties of the Energy Community Final Report, February 2012, Vienna

і в нього мають бути внесені зміни, щоб він включав вимоги оновленої Директиви 2010/30/EU. Проте Держенергоефективності підготувало та надіслало Кабміну проект постанови про відтермінування поправок до 2014 року.

Законодавство, прийняте в 2012 році, включає:

- видалення з Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, електронного та електричного обладнання, а також медичного обладнання (8 лютого 2012 року);
- внесення змін до Технічного регламенту максимального дозволеного споживання електроенергії холодильними приладами (19 червня 2012 року);
- Закон № 5485-VI «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» (щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії)» (20 листопада 2012 року).

Інституційні заходи

Як визначено Указом Президента №462/2011 від 13 квітня 2011 року, Держенергоефективності є центральним виконавчим органом, відповідальним за реалізацію державної політики в галузі

енергетичної ефективності. Агентство також відповідальне за діяльність, спрямовану на посилення енергоефективності та енергозбереження, збільшення частки відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива в енергетичному балансі України. Діяльність центрального апарату реорганізованого відомства розпочалася лише в січні 2012 року, тоді як робота регіональних представництв є дуже обмеженою, – як повідомляється, через брак фінансування.

Слід відмітити, що законодавче регулювання діяльності Держенергоефективності в деяких випадках потребує прояснення, щоб не суперечити новому підходу відомства до своїх обов'язків. Отже, однією з важливих змін є більший наголос на заходах з інформування та попередження, а не випишуванні штрафів за порушення вимог щодо енергетичної ефективності. Тим не менш, у ч. 11 ст. 4 Положення про Держенергоефективності згадується те, що відомство здійснює державний контроль за ефективним використанням паливно-енергетичних ресурсів, а ст.6 передбачено право застосовувати у порядку, встановленому законодавством, економічні санкції.

¹Sara Bryan Pasquier, Energy Efficiency Governance, IEA Caspian Energy Policy Dialogue and Training, 4 July 2010, International Energy Agency

²16th Energy Efficiency Task Force Meeting Conclusions, 4 October 2012, Vienna

³Annual Report on the Implementation of the Acquis under the Treaty Establishing the Energy Community, September 2012

⁴Там само.

Національний план дій з енергетичної ефективності

Як було зазначено у Висновках 16-ї зустрічі Робочої групи з енергоефективності, Україна не завершила розробку Національного плану дій з енергетичної ефективності та Дорожніх карт щодо перенесення аспис з енергоефективності⁶. Перший проект Національного плану дій був поданий до Секретаріату Енергетичного Співтовариства із запізненням в три місяці⁷. Як було наголошено у звіті, розрахунок цілей скорочення споживання енергії не відповідав методології, визначеній Директивою 2006/32/ЕС. Як такий, другий варіант документу був закінчений на момент написання звіту Енергетичного Співтовариства, і методологія для розрахунку цільових показників була втілена відповідно до Директиви 2006/32/ЕС. Наразі триває робота над коментарями, висловленими Секретаріатом. В свою чергу ЄУЕА наголошує на потребі посилити роль державних закупівель для розкриття потенціалу ринку та розвитку більш енергоефективних товарів і послуг⁸.

Зрештою важливо, щоб робота над Національним планом дій з енергоефективності проходила в рамках загальної дискусії щодо енергетичної політики країни. В цьому контексті, громадське обговорен-

⁶16th Energy Efficiency Task Force Meeting Conclusions, 4 October 2012, Vienna

⁷Annual Report on the Implementation of the Acquis under the Treaty Establishing the Energy Community, September 2012

⁸EUEA Policy Paper on Overview of the development of policy in the field of Energy Efficiency in Ukraine, October 2012, Kyiv

ня проекту оновленої Енергетичної Стратегії України до 2030 року, оприлюдненого на сайті Міністерства енергетики та вугільної промисловості в середині червня 2012 року, надало багато інформації для роздумів та аналізу. Проте неможливо оцінити, чи якась із думок, висловлених в ході обговорення, була взята до уваги під час перегляду першого варіанту Національного плану дій. Більше того, проект документу не було представлено чи обговорено серед учасників ринку, а лише серед вузького кола спеціалістів відповідальних міністерств.

Заходи з енергетичної ефективності, представлені в проекті Стратегії, здаються достатніми для досягнення встановленої цілі – підвищення енергоефективності на 40% (з 0,19 кВт-год/грн. в 2009 році до 0,11 кВт-год/грн. в 2030 році). Проте, опис цих заходів не є достатньо детальним для належного аналізу та висновків. Також варто згадати, що попри те, що енергоефективність в промисловості згадана як одне з основних джерел для зниження енергоємності ВВП, детально описані лише технічні вдосконалення та схеми аудиту. В той же час, не вказані заходи, що комбінують добровільні зобов'язання та інвестиційні складові субсидій.

Положення щодо фінансування

Імплементация конкретних заходів з енергоефективності забезпечується за кошти держави та приватного сектору,

а також через підтримку міжнародних фінансових інституцій. Державне фінансування надається в рамках Державної цільової програми енергоефективності на 2010-2015 рр., а також секторальних і регіональних програми (фінансуються також з місцевих та секторальних бюджетів). В свою чергу, кожна юридична особа розвиває власну щорічну програму з енергетичної ефективності. На час написання цього коментаря, інформація щодо реалізації Державної програми у 2012 році недоступна, проте можна з упевненістю припустити, що в 2012 році плани не були повністю виконані через низку причин. Однією з них є те, що фінансування з державного бюджету було дуже обмеженим (у 2011 році – лише 20% від запланованого обсягу). В той же час, кошти ЄС надійшли лише у вересні 2011 року і не були використані протягом 2012 року, оскільки рішення щодо призначення цих коштів було прийнято Урядом України лише в липні 2012 року. Відтак, програми втілювалися переважно за рахунок місцевих бюджетів чи власних коштів підприємств.

Попри це, голова Держенергоефективності Микола Пашкевич заявив у грудні 2012 року, що Україна залучила 21 млрд. дол. інвестиційних коштів в галузі енергоефективності та відновлюваної енергетики за останні два роки⁹.

⁹21 billions attracted in Ukraine's energy efficiency // Forum, 14.12.2012. (<http://en.for-ua.com/news/2012/12/14/132633.html>)

Механізми координації

Реалізація Державної цільової програми енергоефективності в 2011 та в 2012 роках була відкладена через зміни, що відбувалися протягом обох років практично у всіх міністерствах, відомствах та організаціях, які працюють в галузі енергетичної ефективності, відповідно до вимог адміністративної реформи. Іншим поясненням, зазначеним вище, є недостатнє фінансування. Проте існують більш фундаментальні причини «проблем» галузі, зокрема брак координації та недостатня комунікація між різними гравцями, залученими до розробки та реалізації політики енергоефективності.

Прийнято казати, що координація є наріжним каменем політики енергетичної ефективності через складний та пересічний характер заходів, а недостатня комунікація та імплементація є одним з факторів, що перешкоджає обміну думками, створює можливість для просування рішень на користь окремих гравців та ускладнює прозорий управлінський процес. Проте, ці питання відсутні в порядку денному органів влади в

енергетичному секторі. Інші гравці, особливо професійні асоціації та енергетичні експерти, виступають за вжиття заходів з покращення координації та комунікації, проте здається, що на їх думку не зважають.

В цьому контексті, участь України в Договорі про заснування Енергетичного Співтовариства поки виявляється тільки «на словах» українських чиновників про співпрацю між представниками влади та іншими гравцями енергетичного сектору, а також координацію з донорами.

Просування доступу до інформації та альтернативних механізмів енергоефективності, нарощування потенціалу

Як вимагає Постанова Кабінету Міністрів № 996 від 3 листопада 2010 року «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» із відповідними змінами, внесеними Постановою № 1109 від 20 жовтня 2011 року, Громадська рада Держенергоефективності була створена на початку 2012 року. Проте механізм

врахування думок різних груп громадськості щодо політики енергоефективності не є функціональним у повній мірі. За повідомленнями, подібна громадська рада при Міністерстві енергетики та вугільної промисловості була створена лише у травні 2012 року. Залучення громадянського суспільства до політичного процесу є важливою передумовою для забезпечення прозорості в розробці та реалізації політики. Таким чином, необхідним є більш детальне вивчення існуючих впливів та мереж для напрацювання рекомендацій з посилення участі громадянського суспільства в розвитку енергетичної політики України та ролі Держенергоефективності в цьому процесі.

**ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО
З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНИ
(Держенергоефективності України)**

пров. Музейний, 12, м. Київ, 01601,
тел.: (044) 590-59-60;
т/ф (044) 590-59-61, 590-59-75

**STATE AGENCY ON ENERGY
EFFICIENCY AND ENERGY
SAVING OF UKRAINE
(SAEE)**

12, Muzeynyi lane, Kyiv, 01601
tel.: (+38044) 590-59-60;
tel./fax: (+38044) 590-59-61, 590-59-75

Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України розглянуло Ваш інформаційний запит від 11.12.2012 та повідомляє.

З метою виконання Україною зобов'язань у рамках Протоколу про приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, Агентством розроблено проекти розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про затвердження планів заходів з імплементації деяких Директив Європейського Союзу щодо відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива» та «Про затвердження плану заходів щодо впровадження деяких Директив Європейського Союзу у сфері енергоефективності». Проектами розпоряджень передбачено затвердження планів заходів щодо впровадження Директиви 2001/77/ЄС стосовно сприяння використанню електричної енергії виробленої з відновлюваних джерел енергії, Директиви 2003/30/ЄС щодо сприяння використанню біопалива або іншого відновлюваного палива для транспорту, Директиви 2006/32/ЄС щодо ефективності кінцевого використання енергії та енергетичних послуг, Директиви 2010/31/ЄС щодо енергоефективності будівель та Директиви 2010/30/ЄС щодо маркування енергетичної продукції.

Держенергоефективності направило до Мінекономрозвитку проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження планів заходів з імплементації деяких Директив Європейського Союзу щодо відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива» для подальшого внесення на розгляд Уряду.

Кабінет Міністрів України повернув вищевказаний проект розпорядження на доопрацювання в частині уточнення термінологій та строків виконання запропонованих заходів.

Проекти розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про затвердження планів заходів з імплементації деяких Директив Європейського Союзу щодо відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива» та «Про

затвердження плану заходів щодо впровадження деяких Директив Європейського Союзу у сфері енергоефективності», після доопрацювання, надіслані на повторне погодження до заінтересованих органів.

Після завершення узгоджувальних процедур, відповідно до параграфів 40 та 44 Регламенту Кабінету Міністрів України, проекти розпорядження будуть направлені до Мінекономрозвитку України для подальшого їх внесення на розгляд Уряду.

З метою забезпечення виконання п.15 розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.08.11 № 733 «Про затвердження плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про застосування Енергетичного Співтовариства», а саме з метою розробки Національного плану дій з енергоефективності (далі – НДП ЕЕ) Агентством у 2012 році розроблено проект НДП ЕЕ до 2020 року.

НДП ЕЕ розроблений відповідно до Директиви 2006/32/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо кінцевої ефективності використання енергії та енергетичного сервісу.

Головна його мета - забезпечення до 2020 року планового енергозбереження в обсязі 9% від середнього кінцевого внутрішнього споживання енергії.

Він розглядає 4 сфери економічної діяльності - сферу послуг, житловий сектор, промисловість і транспорт.

Варто відзначити, що складовою частиною Національного плану дій є Національний план дій з енергоефективності для будівель, підготовлений Інститутом місцевого розвитку.

На даний час НДП ЕЕ доопрацьовується відповідно до остаточних коментарів Секретаріату Енергетичного Співтовариства.

З повагою,

Заступник Голови

С. Дубовик

м2 Держенергоефективності України
№48-03/10/31-12 от 18.12.2012

ДИРЕКТИВА 2010/31/ЕС

ДИРЕКТИВА 2010/31/EU ЩОДО ЕНЕРГЕТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК БУДІВЕЛЬ

- **Уніфікація та гармонізація вимог.** Зокрема, це стосується прийняття методології розрахунку енергетичної ефективності будівель на національному та регіональному рівнях; вжиття необхідних заходів для гарантування мінімальних вимог енергетичної ефективності для будівель і будівельних споруд, які встановлюються з метою досягнення економічно оптимального рівня витрат; розрахунку економічно оптимального рівня мінімальних вимог енергоефективності будівель; вжиття необхідних заходів гарантування відповідності нових та існуючих будівель, а також будівель, які ремонтуються, мінімальним вимогам енергоефективності; встановлення системних вимог загальної енергоефективності.
- Крім цього, до 31 грудня 2020 року всі нові будинки повинні стати спорудами з майже нульовим споживанням енергії, а після 31 грудня 2018 року почнеться переобладнання будинків, які належать органам державної влади.
- **Розробка законодавства.** Уряд повинен розробити національні плани збільшення кількості будівель з майже нульовим споживанням енергії, які включатимуть цілі, диференційовані за категоріями будівель. Необхідно також розробити закони, вжити заходи, направлені на стимулювання переобладнання будівель, які ремонтуються, у споруди з майже нульовим споживанням.
- **Інформування.** Єврокомісія до 31 грудня 2012 року і кожні наступні 3 роки повинна публікувати звіт про досягнення країн-членів ЄС в рамках збільшення кількості будівель з майже нульовим споживанням енергії. На основі звіту повинен бути розроблений план дій, запропоновані найкращі практики з ефективного переобладнання існуючих будівель.
- **Фінансові стимули та ринкові бар'єри.** Країни-члени ЄС повинні були розробити до 30 червня 2011 року та в подальшому кожні 3 роки поновлювати фінансові засоби та інструменти для досягнення енергоефективності будівель. В свою чергу, Єврокомісія повинна надавати допомогу у створенні національних та регіональних програм фінансування, перевіряти їх та надавати пропозиції щодо покращення фінансування.
- **Додаткові заходи та незалежна експертна оцінка.** Необхідно вжити заходів із створення систем сертифікації енергоефективності будівель, забезпечити випуск таких сертифікатів, їх демонстрацію в публічних місцях; проводити регулярні перевірки опалювальних систем, систем кондиціонування повітря. Важливо, що країни-члени ЄС повинні гарантувати, щоб сертифікація енергоефективності будівель та перевірка систем опалення та кондиціонування повітря проводилась незалежним чином кваліфікованими та акредитованими експертами.

Про Директиву 2010/31/EU, за розпорядженням Кабінету Міністрів від 3 серпня 2011 року №733-р, мало би йтися в розробленому до 1 лютого 2012 року Національному плані дій з енергетичної ефективності. Проте, незважаючи на повідомлення про розробку цього документу, повний його текст не був оприлюднений, а Держенергоефективності станом на грудень 2012 року повідомило про його доопрацювання. Втім, у відповіді на інформаційний запит громадської організації «Діксі груп», відомство зазначило, що «складовою частиною Національного плану дій є Національний план дій з енергоефективності для будівель, підготовлений Інститутом місцевого розвитку».

Ще одним документом, який мав затвердити план заходів щодо впровадження, зокрема, і Директиви 2010/31/EU, є проект Розпорядження Кабінету Міністрів «Про затвердження плану заходів щодо запровадження деяких Директив Європейського Союзу у сфері енергоефективності». Станом на січень 2013 року це розпорядження не було прийняте КМУ.

24 лютого 2012 року Енергетичне Співтовариство оприлюднило звіт за підсумками дослідження щодо енергетичної ефективності в будівлях Договірних Сторін Енергетичного Співтовариства¹. Зокрема, в ньому описана існуюча категоризація будівель, методи та індикатори, які використовуються для обчислення показників енергетичної ефективності будівель в Україні, нормативно-правова база, а також залучені органи влади. Також в документі є згадка про те, що «Україна має намір переглянути свою регуляторну базу... що також включає розробку та прийняття нового Закону з енергетичної ефективності для будівель».

12 січня 2012 року у Верховній Раді був зареєстрований проект закону про енергетичну ефективність житлових та громадських будівель, внесений Кабінетом Міністрів. 15 травня

2012 року цей законопроект прийнятий Верховною Радою за основу, проте його розгляд було перенесено. Законопроект внесений до Верховної Ради нового скликання 12 грудня 2012 року для розгляду у другому читанні.

Висновки

Україна демонструє відсутність значних зрушень у виконанні Директиви, як в частині законодавства, так і в частині розробки та затвердження планів дій (в тому числі Національного плану дій з енергетичної ефективності).

НОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

ВІДНОВЛЮВАНА ЕНЕРГЕТИКА

Стаття 1 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства визначає, що Україна «виконує всі зобов'язання, покладені на Договірні Сторони Договором і всіма Рішеннями та Процедурними актами, прийнятими під час застосування Договору із часу набрання ним чинності».

18 жовтня 2012 року в м.Будва відбулося засідання 10-ї Міністерської Ради **Енергетичного Співтовариства, рішенням якої було розширено сферу застосування Договору**¹. Варто зазначити, що українська делегація була уповноважена на переговори відповідно до Розпорядження Президента № 193/2012-рп та погодилась із більшістю нововведень².

ДИРЕКТИВА 2009/28/ЕС

ДИРЕКТИВА 2009/28/ЕС ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ, ВНЕСЕННЯ ЗМІН ТА ПОДАЛЬШОЇ ЗАМІНИ ДИРЕКТИВ 2001/77/ЕС ТА 2003/30/ЕС

- **Впровадження Директиви вимагає обов'язкових національних індикативних цільових показників відновлюваної енергетики, що базуються на адекватній оцінці стартових можливостей та потенціалу, а також точних статистичних даних.**

Відповідно до рішення, Україна має привести законодавство у відповідність до вимог Директиви до 1 січня 2014 року, зокрема прийняти Національний план дій з відновлюваної енергетики до 30 червня 2013 року.

Документом також закріплені загальні цілі щодо частки відновлюваних джерел у кінцевому споживанні енергії до 2020 року. Для України цей показник зафіксований на рівні 11%. Звіт Енергетичного Співтовариства про виконання acquis у 2012 році наголошує, що ключовою вимогою до України є визначення критеріїв сталості та створення системи сертифікації в сегменті виробництва для використання наявних ресурсів.

В ході розгляду пропозицій під час 25-го засідання Групи високого рівня, українська сторона просила більше часу для ретельного вивчення та додаткового обговорення питання, а також звертала увагу на те, що кінцеві строки повинні передбачати час на здійснення відповідних внутрішньодержавних процедур³.

Адаптація українського законодавства до Директиви також передбачена проектом оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року.

¹ Conclusions of the 10th Ministerial Council, 18 October 2012, Budva

² Позиція України відзначена у Висновках 25-го засідання Групи високого рівня Енергетичного Співтовариства.

³ Лист заступника Міністра енергетики В.Макухи до Голови Секретаріату Енергетичного Співтовариства С.Нейкова №04/18-6564 від 18.06.2012.

НАФТА

ДИРЕКТИВА 2009/119/ЕС

ДИРЕКТИВА 2009/119/ЕС ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПІДТРИМКИ МІНІМАЛЬНИХ ЗАПАСІВ НАФТИ ТА/АБО НАФТОПРОДУКТІВ

- **Впровадження Директиви вимагає створення та підтримки системи запасів у еквіваленті 90 днів середньодобового імпорту або 61 дня середньодобового внутрішнього споживання.**

Відповідно до рішення, Україна має привести законодавство у відповідність до вимог Директиви до 1 січня 2023 року.

В ході розгляду пропозицій під час 26-го засідання Групи високого рівня, українська сторона заявила про потребу відкладення граничних термінів імплементації Директиви⁴. Пізніше, позиція України змінилася на позитивну, однак за умови, що терміни імплементації мають враховувати час, необхідний для здійснення внутрішньодержавних процедур⁵.

Згідно зі Звітом про виконання Плану роботи Міненерговугілля України за III квартал та з початку 2012 року, 15-16 березня 2012 року в Києві відбулась робоча зустріч з представниками Місії Секретаріату Енергетичного Співтовариства в Україні, під час якої обговорено, зокрема, питання положень Директиви 2009/119/ЕС стосовно стратегічних запасів нафти.

Варто відзначити, що певні кроки з впровадження положень Директиви в Україні вже зроблено. Розпорядженням Кабміну від 8 грудня 2009 року № 1498-р схвалено Концепцію створення в Україні мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів на період до 2020 року.

Згідно зі Звітом Міненерговугілля про виконання Порядку денного асоціації Україна-ЄС, протягом 2012 року передбачено подання до КМУ проекту Закону України «Про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів». Станом на січень 2013 року, Міністерством опрацьовуються зауваження, які надано центральними органами виконавчої влади до розробленого законопроекту.

Адаптація українського законодавства до Директиви також передбачена проектом оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року.

За даними Шостого спільного звіту Україна-ЄС «Про хід реалізації положень Меморандуму про взаєморозуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній сфері протягом 2011 року», робота спрямована на визначення джерел фінансування системи створення мінімальних запасів нафти, методології створення запасів та річних планів накопичень. Як зазначають автори Звіту Енергетичного Співтовариства про виконання acquis у 2012 році, Державний комітет з матеріального резерву, який був відповідальним за організацію системи підтримки запасів, більше не буде залучений до процесу.

Звіт Енергетичного Співтовариства також звертає увагу на те, що введення мит на імпорт нафтопродуктів, яке зараз вивчається Мінекономрозвитку для стимулювання поставок сировини на вітчизняні НПЗ, може бути порушенням статті 41 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (залежно від обставин).

За оцінками МЕА («Огляд енергетичної політики України – 2012»), поки Україна має невеликі запаси нафти, які знаходяться в управлінні Держкомрезерву та обсяги яких є державною таємницею.

⁴ Там само.

⁵ Conclusions of the 26th Permanent High Level Group Meeting, 17 October 2012, Budva

Законодавство, яке б регулювало використання стратегічних запасів нафти у випадку збоїв у постачанні, відсутнє. Вартість створення таких запасів коливається в діапазоні від 3 до 6 млрд. доларів, проте для цієї мети можуть бути використані існуючі потужності зі зберігання нафти в портах і на НПЗ, а також в підрозділах Збройних Сил. Україна, зазначають в МЕА, може створити ці запаси поступово, використовуючи, наприклад, доходи від акцизного податку або інших надходжень, пов'язаних з енергетикою.

СТАТИСТИКА

ДИРЕКТИВА 2008/92/ЕС

ДИРЕКТИВА 2008/92/ЕС ЩОДО ПРОЦЕДУР СПІВТОВАРИСТВА ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ЦІН НА ГАЗ І ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЮ ДЛЯ ПРОМИСЛОВИХ КІНЦЕВИХ КОРИСТУВАЧІВ

- **Впровадження Директиви вимагає здійснення заходів з побудови деталізованої системи статистичної звітності підприємств, що постачають газ та електроенергію до кінцевих споживачів.**

РЕГЛАМЕНТ 1099/2008

РЕГЛАМЕНТ 1099/2008 ЩОДО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ

- **Встановлює єдині рамкові умови для отримання, передачі, оцінки та поширення енергетичної статистики.**

Відповідно до рішення, Україна має привести законодавство у відповідність до вимог обох нормативно-правових актів до 31 грудня 2013 року.

В ході розгляду пропозицій під час 25-го засідання Групи високого рівня, українська сторона звертала увагу на те, що кінцеві строки повинні передбачати час на здійснення відповідних внутрішньодержавних процедур⁶.

На початку 2012 року Держстат вперше за 20 років сформував енергетичний баланс України за 2010 рік за методологією МЕА та Євростату⁷. Звіт МЕА «Огляд енергетичної політики України – 2012» визначає підвищення доступності та надійності дезагрегованої енергетичної статистики в якості одного з пріоритетів. У зв'язку з цим, 19 жовтня 2012 року Україна підписала з МЕА план дій щодо оптимізації енергетичного балансу країни⁸.

6 серпня 2012 року у Верховній Раді було зареєстровано законопроект №11065 «Про енергетичну статистику» (автори – депутати з групи «Реформи заради майбутнього» Ігор Рибаків, Володимир Каплієнко та Валерій Камчатний). Документ було розроблено з метою запровадження єдиних вимог щодо розробки, моніторингу, аналізу та прогнозування енергетичного балансу на основі єдиної системи показників. Законопроект, який визначав види енергетичних балансів та методологію їх складання на коротко- (1 рік), середньо- (5 років) та довгострокову (10-30 років) перспективу, жодного разу не розглядався і був відкликаний.

⁶Лист заступника Міністра енергетики В.Макухи до Голови Секретаріату Енергетичного Співтовариства С.Нейкова №04/18-6564 від 18.06.2012.

⁷ Державна служба статистики. Експрес-випуск 3.02.2012: Енергетичний баланс України за 2010 рік.

⁸ Україна і МЕА прийняли план дій щодо оптимізації енергобалансу країни, – Бойко // РБК-Україна, 19.10.2012. (<http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/ukraina-i-mea-prinyali-plan-deystviy-po-optimizatsii-energoбаланси-19102012115100>)

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ВИКОРИСТАНИХ В ДАНОМУ ДОКУМЕНТІ

Енергетичне Співтовариство

- Treaty establishing the Energy Community (25.10.2005)
- Annual Report on the Implementation of the Acquis under the Treaty Establishing the Energy Community, 9th MC/06/10/2011 Annex 10/05.09.2011
- Annual Report on the Implementation of the Acquis under the Treaty Establishing the Energy Community, 10th MC/18/10/2012 Annex 15-15A/17.09.2012
- Conclusions of the 10th Ministerial Council, 18 October 2012, Budva
- Conclusions of the 24th Permanent High Level Group Meeting, 23 March 2012, Vienna
- Conclusions of the 25th Permanent High Level Group Meeting, 21 June 2012, Vienna
- Conclusions of the 26th Permanent High Level Group Meeting, 17 October 2012, Budva
- Conclusions of the 8th Renewable Energy Task Force meeting, 6 March 2012, Vienna
- Plan for Implementation of the Acquis on Renewables Ukraine, 7 October 2011

Президент України

- Указ від 13.04.2011 № 462/2011 «Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України»
- Указ від 23.11.2011 № 1057/2011 «Про ліквідацію Національної комісії регулювання електроенергетики України»
- Указ від 23.11.2011 № 1059/2011 «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики»
- Указ від 22.02.2012 № 134/2012 «Про внесення змін до деяких указів Президента України»
- Указ від 12.03.2012 № 187/2012 «Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»»
- Розпорядження від 12.10.2012 № 193/2012-рп «Про делегацію України для участі у заходах Енергетичного Співтовариства»
- Доручення від 2.08.2011 «Щодо підготовки проекту програми реформування НАК «Нафтогаз України»»

Кабінет Міністрів України

- Постанова від 27.12.2008 № 1144 «Про затвердження Технічного регламенту етикетування ламп побутового використання стосовно ефективності споживання електроенергії»
- Постанова від 6.01.2010 № 5 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення»

- Постанова від 1.03.2010 № 243 «Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки»
- Постанова від 16.02.2011 № 107 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових холодильників, морозильників та їх комбінацій»
- Постанова від 16.02.2011 № 108 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових пральних машин»
- Постанова від 18.05.2011 № 581 «Про затвердження Порядку ввезення на митну територію України техніки, обладнання, устаткування, технічних та транспортних засобів, що використовуються для розвитку виробництва і забезпечення споживання біологічних видів палива»
- Постанова від 29.06.2011 № 771 «Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля»
- Постанова від 21.03.2012 № 222 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 березня 2008 р. № 247»
- Постанова від 11.07.2012 № 615 «Деякі питання використання у 2012 році коштів у сфері енергоефективності та енергозбереження»
- Постанова від 6.08.2012 № 713 «Про передачу Фондові державного майна пакетів акцій публічних акціонерних товариств»
- Постанова від 20.08.2012 № 770 «Деякі питання використання державного майна для забезпечення розподілу природного газу»
- Постанова від 1.10.2012 № 912 «Деякі питання забезпечення стабілізації роботи електрометалургійних підприємств»
- Постанова від 3.10.2012 № 897 «Про внесення змін до Порядку складання переліку споживачів та їх обладнання, для якого має бути встановлена екологічна броня електропостачання»
- Постанова від 7.11.2012 № 1030 «Про розмір компенсацій за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання)»
- Постанова від 21.11.2012 № 1062 «Про затвердження Порядку створення страхового запасу природного газу»
- Постанова від 28.11.2012 № 1139 «Про надання у 2012 році державних гарантій для забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, залученими з метою реалізації проекту з модернізації компресорної станції Бар магістрального газопроводу «Союз» «

- Розпорядження від 15.03.2006 № 145-р «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року»
- Розпорядження від 25.05.2011 № 577-р «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки»
- Розпорядження від 3.08.2011 № 733-р «Про затвердження Плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства»
- Розпорядження від 17.08.2011 № 790-р «Про затвердження Плану заходів щодо виконання у 2011 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС»
- Розпорядження від 5.09.2011 № 886-р «Про утворення міжвідомчої робочої групи з розроблення проекту програми реформування НАК «Нафтогаз України»»
- Розпорядження від 21.09.2011 № 895-р «Про погодження надання водно-болотним угіддям статусу міжнародного значення»
- Розпорядження від 28.03.2012 № 156-р «Про затвердження плану заходів щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС»
- Розпорядження від 5.04.2012 № 184-р «Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2012 рік»
- Розпорядження від 13.06.2012 № 360-р «Про реорганізацію дочірніх компаній НАК «Нафтогаз України»»
- Розпорядження від 30.07.2012 № 588-р «Про затвердження плану заходів з нормативно-правового забезпечення реалізації енергоефективної політики теплоспоживання та модернізації сфери теплопостачання»
- Розпорядження від 1.08.2012 № 525-р «Про затвердження плану заходів щодо зменшення вмісту сірки в деяких видах рідкого палива відповідно до вимог Директиви 1999/32/ЄС»
- Розпорядження від 8.08.2012 № 542-р «Про проведення інвентаризації майна, яке не використовується в основній виробничій діяльності НАК «Нафтогаз України», її дочірніх компаній та підприємств і господарських товариств, 100 відсотків акцій яких передано до статутного капіталу Компанії»
- Розпорядження від 24.10.2012 № 818-р «Про погодження надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення»
- План організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Закону України від 8 липня 2010 р. № 2467-VI «Про засади функціонування ринку природного газу», схвалений Протоколом № 41 засідання Кабінету Міністрів України 18.08.2010
- Проект Розпорядження «Про схвалення проекту Концепції Державної цільової програми обмеження викидів деяких забруднюючих речовин в атмосферу

з великих спалювальних установок електроенергетичного сектору (ТЕС, ТЕЦ) України»

Верховна Рада України

- Закон України від 1.12.2005 № 3164-IV «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»
- Закон України від 8.07.2010 № 2467-VI «Про засади функціонування ринку природного газу»
- Закон України від 15.12.2010 № 2787-VI «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства»
- Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності»
- Закон України від 15.03.2011 № 4520-VI «Про внесення змін до статті 18 Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»»
- Закон України від 3.06.2011 № 3486-VI «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо гарантування зобов'язань держави щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії»
- Закон України від 16.06.2011 № 3533-VI «Про забезпечення комерційного обліку природного газу»
- Закон України від 17.06.2011 № 3549-VI «Про внесення змін до статті 17-1 закону України «Про електроенергетику» щодо умов стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел»
- Закон України від 17.06.2011 № 3550-VI «Про внесення змін до Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу»»
- Закон України від 7.07.2011 № 3610-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо національних комісій, що здійснюють державне регулювання природних монополій, у сфері зв'язку та інформатизації, ринків цінних паперів і фінансових послуг»
- Закон України від 18.11.2011 № 4065-VI «Про внесення змін до статті 17-1 Закону України «Про електроенергетику» щодо визначення питомої ваги українських товарів у вартості будівництва об'єкта електроенергетики»
- Закон України від 13.01.2012 № 4335-VI «Про Державну програму приватизації»
- Закон України від 13.04.2012 № 4658-VI «Про внесення змін до Закону України «Про трубопровідний транспорт» щодо реформування нафтогазового комплексу»
- Закон України від 24.05.2012 № 4838-VI «Про внесення змін до статті 292 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за втручання в роботу об'єктів трубопровідного транспорту»
- Закон України від 19.06.2012 № 4970-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо виробництва та використання моторних палив з вмістом біокомпонентів»

- Закон України від 21.06.2012 № 4998-VI «Про внесення змін до Закону України «Про природні монополії»»
- Закон України від 22.06.2012 № 5021-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо плати за приєднання до мереж суб'єктів природних монополій»
- Закону України від 5.07.2012 № 5066-VI «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо забезпечення надійного (безперебійного) постачання електричної енергії споживачам та інвестування в інфраструктуру»
- Закон України від 2.10.2012 № 5406-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання угод про розподіл продукції»
- Закон України від 20.11.2012 № 5485-VI «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії»
- Постанова від 15.05.2012 № 4683-VI «Про прийняття за основу проекту Закону України про енергетичну ефективність житлових та громадських будівель»
- Проект Закону України «Про державне регулювання в енергетиці України», реєстраційний № 0889 від 23.11.2007
- Проект Закону України «Про енергетичний аудит», реєстраційний № 1036 від 27.11.2007
- Проект Закону України «Про енергоефективність», реєстраційний № 5016 від 23.07.2009
- Проект Закону України «Про ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів», реєстраційний № 6212 від 19.03.2010
- Проект Закону України «Про регулювання у сфері енергозбереження», реєстраційний № 7231 від 07.10.2010
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу» (щодо державного регулювання у сфері забезпечення населення природним газом власного видобутку)», реєстраційний № 9155 від 15.09.2011
- Проект Закону України «Про енергетичний баланс України», реєстраційний № 9538 від 06.12.2011
- Проект Закону України «Про енергетичну ефективність житлових та громадських будівель», реєстраційний № 9683 від 12.01.2012
- Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про природні монополії» (щодо стимулюючого регулювання), реєстраційний № 10338 від 12.04.2012
- Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про мисливське господарство та полювання» (щодо виконання міжнародної Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів)», реєстраційний № 10412 від 27.04.2012
- Проект Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України», реєстраційний № 10571 від 06.06.2012
- Проект Закону України «Про внесення зміни до статті 188-1 Кримінального кодексу України (щодо недо-

пущення й попередження розкрадання природного газу), реєстраційний № 11012 від 19.07.2012

- Проект Закону України «Про державне регулювання в енергетиці України», реєстраційний № 11056 від 02.08.2012
- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правового режиму земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів», реєстраційний № 11095 від 21.08.2012
- Проект Закону України «Про порядок постачання природного газу населенню України», реєстраційний № 11098 від 22.08.2012
- Проект Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України», реєстраційний № 0916 від 12.12.2012
- Проект Закону України «Про заборону експорту природного газу видобутого на території України», реєстраційний № 1215 від 08.01.2013
- Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону про регулювання у сфері енергозбереження, реєстраційний № 7231/П від 21.10.2010
- Проект Постанови про зняття з розгляду проекту Закону України про регулювання у сфері енергозбереження, реєстраційний № 7231/П1 від 22.06.2012

Міністерство енергетики та вугільної промисловості

- Наказ № 19 від 16.03.2011 «Про затвердження Плану діяльності з підготовки регуляторних актів на 2011 рік» (зі змінами)
- Наказ № 656 від 27.10.2011 «Про реорганізацію Дочірньої компанії «Газ України» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»
- Наказ № 1 від 5.01.2012 «Про затвердження Плану діяльності з підготовки проектів регуляторних актів на 2012 рік» (зі змінами)
- Наказ № 291 від 10.05.2012 «Про організацію виконання в Міненерговугіллі України Національного плану дій на 2012 рік»
- Наказ № 529 від 18.07.2012 «Про реорганізацію Дочірньої компанії «Укргазвидобування» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»»
- Наказ № 530 від 18.07.2012 «Про реорганізацію Дочірньої компанії «Укртрансгаз» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»»
- Наказ № 545 від 26.07.2012 «Про припинення Дочірньої компанії «Газ України» Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» шляхом її реорганізації (перетворення)»
- Наказ № 690 від 7.09.2012 «Про проведення інвентаризації непрофільних активів Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України»»
- Наказ № 1010 від 14.12.2012 «Про затвердження Плану діяльності з підготовки проектів регуляторних актів на 2013 рік» (зі змінами)

- Лист заступника Міністра енергетики В.Макухи до Голови Секретаріату Енергетичного Співтовариства С.Нейкова №04/18-6564 від 18.06.2012.
- Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки і затвердження інвестиційних проектів (програм) щодо розробки родовищ нафти і газу»
- Проект Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 року № 1729 «Про забезпечення споживачів природним газом» та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України»
- Проект Наказу «Про затвердження Порядку розроблення та погодження прогнозного річного балансу надходження та розподілу природного газу в Україні, планового (розрахункового) балансу надходження та розподілу природного газу та формування планового розподілу постачання природного газу споживачам»
- Проект спільного наказу Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, Міністерства фінансів України та НАК «Нафтогаз України» «Про затвердження Порядку проведення розрахунків за природний газ, теплопостачання та електроенергії»
- Проект Наказу «Про затвердження Порядку експорту товарного природного газу»
- Проект Наказу «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства палива та енергетики України від 5 серпня 2002 р. № 469»
- Проект Наказу «Про затвердження Правил розробки родовищ нафти і газу»
- Проект Розпорядження «Про схвалення проекту Концепції Державної цільової програми обмеження викидів деяких забруднюючих речовин в атмосферу з великих спалювальних установок електроенергетичного сектору (ТЕС, ТЕЦ) України»
- Звіт про виконання Плану роботи Міненерговугіллі України за III квартал та з початку 2011 року
- Звіт про виконання Плану роботи Міненерговугіллі України за III квартал та з початку 2012 року
- Інформація про виконання Порядку денного асоціації Україна-ЄС

НКРЕ

- Постанова від 17.02.2011 № 232 «Про затвердження форм звітності № 17-НКРЕ (квартальна) «Звіт щодо показників надійності електропостачання» та № 18-НКРЕ (квартальна) «Звіт щодо показників комерційної якості надання послуг» та інструкцій щодо їх заповнення»
- Постанова від 31.03.2011 № 466 «Про затвердження Порядку встановлення роздрібних цін на природний газ для населення»
- Постанови від 31.03.2011 №№ 550-554 щодо умов ліцензування на ринку газу
- Постанова від 19.05.2011 № 881 «Про затвердження Порядку контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності на ринку природного газу»

- Постанова від 23.06.2011 № 1075 «Про внесення змін до деяких постанов НКРЕ» (змінено Порядок відшкодування збитків, завданих газопостачальному або газорозподільному підприємству внаслідок порушення споживачем природного газу Правил надання населенню послуг з газопостачання, а також Порядок відшкодування збитків, завданих споживачеві внаслідок порушення газопостачальним або газорозподільним підприємством згаданих Правил)
- Постанова від 28.07.2011 № 1384 «Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з транспортування, розподілу, постачання, закачування, зберігання та відбору природного газу»
- Постанова від 22.09.2011 № 1579 «Про затвердження Типового договору на транспортування природного газу магістральними трубопроводами»
- Постанова від 22.09.2011 № 1580 «Про затвердження Типового договору на постачання природного газу за регульованим тарифом»
- Постанова від 28.11.2011 № 2255 «Про затвердження Порядку формування інвестиційних програм газопостачальних, газорозподільних, газотранспортних та газозберігаючих підприємств»
- Постанова від 12.01.2012 № 19 «Про затвердження Плану діяльності НКРЕ з підготовки проектів регуляторних актів на 2012 рік» (зі змінами)
- Постанова від 29.03.2012 № 305 «Про визначення ступеня кваліфікації споживачів природного газу»
- Постанова від 19.04.2012 № 420 «Про затвердження Порядку доступу до Єдиної газотранспортної системи України»
- Постанова від 15.06.2012 № 749 «Про затвердження Порядку визначення питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії»
- Постанова від 5.07.2012 № 849 «Про затвердження Типового договору на купівлю-продаж природного газу (між власниками та постачальниками природного газу)»
- Постанова від 2.08.2012 № 1000 «Про затвердження Алгоритму розподілу коштів, що надходять на поточні рахунки із спеціальним режимом використання гарантованих постачальників природного газу»
- Постанова від 6.09.2012 № 1164 «Про затвердження Типового договору на розподіл природного газу»
- Постанова від 13.09.2012 № 1177 «Про затвердження Порядку формування, розрахунку та встановлення цін на природний газ для суб'єктів господарювання, що здійснюють його видобуток»
- Постанова від 13.09.2012 № 1181 «Про затвердження Правил користування природним газом для юридичних осіб»
- Постанова від 4.10.2012 № 1258 «Про затвердження форм звітності НКРЕ у нафтогазовому комплексі та інструкцій щодо їх заповнення»
- Постанова від 11.10.2012 № 1314 «Про затвердження Примірних договорів, які укладаються із суб'єктами

- господарювання, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії»
- Постанова від 1.11.2012 № 1398 «Про затвердження Типового договору на зберігання (закачування, зберігання, відбір) природного газу»
 - Постанова від 2.11.2012 № 1421 «Про затвердження Порядку встановлення, перегляду та припинення дії «зеленого» тарифу для суб'єктів господарської діяльності»
 - Постанова від 8.11.2012 № 1450 «Про затвердження Порядку проведення аукціонів щодо доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України для експорту електричної енергії»
 - Постанова від 13.12.2012 № 1603 «Про затвердження Плану діяльності НКРЕ з підготовки проектів регуляторних актів на 2013 рік» (зі змінами)
 - Наказ від 12.10.2011 № 612 «Щодо затвердження Звіту про діяльність НКРЕ за III квартал 2011 року»
 - Наказ від 19.04.2012 № 205 «Про затвердження плану заходів НКРЕ щодо виконання у 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»
 - Наказ від 10.08.2012 № 519 «Про затвердження Плану заходів НКРЕ щодо виконання Порядку денного асоціації Україна-ЄС на 2012-2013 роки»
 - Проект постанови «Про затвердження Методики формування необхідного доходу ліцензіатів з передачі електричної енергії місцевими електромережами та тарифу на постачання електроенергії»
 - Проект постанови «Про затвердження Методики розрахунку тарифів на постачання природного газу та газу (метану) вугільних родовищ за регульованим тарифом»
 - Проект постанови «Про затвердження Порядку відшкодування збитків, завданих газопостачальному або газорозподільному підприємству внаслідок порушення споживачем природного газу Правил надання населенню послуг з газопостачання»
 - Проект постанови «Про затвердження форм звітності НКРЕ щодо якості надання послуг з газопостачання»
 - Проект постанови «Про затвердження Порядку формування інвестиційних програм газопостачальних, газорозподільних, газотранспортних та газозберігаючих підприємств»
 - Проект постанови «Про затвердження Типового договору на приєднання до газових мереж»
 - Проект постанови «Про затвердження Порядку розрахунку плати за приєднання об'єктів замовників до газових мереж»
 - Проект постанови «Про затвердження Порядку фінансування послуг з приєднання об'єктів замовника до газових мереж»
 - Проект постанови «Про затвердження Типового договору на користування складовими Єдиної газотранспортної системи України (між власниками та газотранспортними або газорозподільними підприємствами)»
 - Проект постанови «Про затвердження Типового договору на господарське відання складовими Єдиної газотранспортної системи України (між власниками та газотранспортними або газорозподільними підприємствами)»
 - Проект постанови «Про затвердження Типового договору на експлуатацію складових Єдиної газотранспортної системи України (між власниками та газотранспортними або газорозподільними підприємствами)»
 - Проект постанови «Про затвердження Процедури встановлення та перегляду тарифів на послуги з транспортування, розподілу, постачання природного газу, закачування, зберігання та відбору природного газу»

Міністерство екології і природних ресурсів

- Наказ № 659 від 17.12.2012 «Щодо затвердження Базового плану адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (Базовий план апроксимації)»
- Наказ № 541 від 22.10.2008 «Про затвердження технологічних нормативів допустимого викиду забруднюючих речовин із теплових установок, номінальна теплова потужність яких перевищує 50 МВт»
- Проект Закону України «Про оцінку впливу на навколишнє середовище»

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства

- Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо обов'язкового комерційного обліку та вдосконалення відносин у сфері житлово-комунальних послуг»
- Коментарі стосовно встановлення лічильників теплової енергії у квартирах багатоквартирного житлового будинку та по будинкових вузлів обліку теплової енергії

Інше

- Міжнародне енергетичне агентство. «Огляд енергетичної політики України 2012»
- Шостий спільний звіт Україна-ЄС «Про хід реалізації положень Меморандуму про взаєморозуміння між ЄС та Україною щодо співробітництва в енергетичній сфері протягом 2011 року», 22.03.2012
- Державна служба статистики. Експрес-випуск 3.02.2012: Енергетичний баланс України за 2010 рік
- Наказ НАК «Нафтогаз України» № 189 від 3.07.2012 «Про затвердження Плану заходів щодо реорганізації ДК «Укртрансгаз» та ДК «Укргазвидобування»»

